

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

FORSKNING/STUDIE

HANDBOK

För dig som ska
medverka vid planering
för storskalig utrymning

Detta är remissversion (nr 7) för remiss med svar senast 2 december

Denna remiss nr 7 utgör en större formell remiss till bedömt relevanta aktörer i samhället. Remiss skickas ut 14/10 tillsammans med svarsformulär och ska vara besvarad den 2/12 och skickad till

fredrik.revelj@combitech.se samt
tomas.astrom@transportstyrelsen.se

Bilderna i dokumentet är tillfälliga arbetsmaterial. Under december 2019 kommer handboken att överlämnas till MSB för internremiss, grafisk bearbetning och slutredigering. Publicering beräknas ske under våren 2020.

Dokumentet använder radnummer för att underlätta dialog om olika delar av innehållet.

UTRYMNING

Faktaruta

[Klicka här och ange projektets/studieuppdragets titel]

[Klicka här och ange tidsperiod (årtal eller från år – till år)]

[Klicka här och ange utförare (organisation)]

[Klicka här och ange ansvarig forskare/författare (namn)]

[Klicka här och skriv en mycket kort sammanfattning (max 400 tecken inklusive blanksteg)]

MSB:s kontaktpersoner:

Namn Efternamn, 010-240 XX XX

Namn Efternamn, 010-240 XX XX

Foto: Namn Namnsson, MSB

Publikationsnummer MSBXXX - Månad År

ISBN 978-91-7383-XXX-X

MSB har beställt och finansierat genomförandet av denna forskningsrapport (alt. studierapport).
Författarna är ensamma ansvariga för rapportens innehåll.

1 Förord

2 En god planering för storskaliga utrymningar kan vara en förutsättning
3 för att rädda människors liv och hälsa i samband med allvarliga händelser.
4 Sverige har hittills varit förhållandevis förskonat från större händelser som
5 medfört behov av utrymning, men branden i Västmanland sommaren 2014
6 aktualiserade behovet och det fanns även planer att utrymma vid
7 skogsbränderna som skedde första halvåret 2019. Extremare väder men även
8 en försämrad säkerhetspolitisk situation i vårt närområde är exempel på
9 trender som aktualisera behovet att öka förmågan att genomföra storskaliga
10 utrymningar.
11
12 Underlag till handboken har bland annat hämtats från internationella
13 aktörer som har erfarenhet av att hantera storskaliga utrymningar exempelvis i
14 samband med naturkatastrofer. Handboken har även förbättrats i dialog med
15 ett stort antal svenska myndigheter och organisationer.
16
17 När behovet uppstår kan det vara avgörande med kunskap och en genomtänkt
18 planering för att en utrymning ska kunna genomföras med önskat resultat.
19 Kunskaper är inte bara viktigt för de organisationer som ska verkställa en
20 utrymning utan erfarenhet visar att människor som i förväg fått kunskap om
21 hur en utrymning går till har betydligt bättre förutsättningar och skapar
22 mindre belastning på de organisationer som hanterar utrymningen.
23
24 Denna handbok med stöddokument är framtagen på initiativ av
25 Samverkansområde skydd, undsättning och vård (SOSUV) i samarbete med
26 samhällsaktörer på alla nivåer i samhället. Den är avstämd mot det svenska
27 krisberedskapssystemet, nationell lagstiftning och internationellt
28 standardiseringsarbete.
29
30 Bokserien innehåller bakgrundsfakta, rekommendationer, planeringsstöd,
31 checklistor, utbildningsmaterial samt utvärderingsmateriel till dig som ska
32 ansvara för planering och förberedelse av en utrymning i stor skala. Syftet är
33 att ge dig såväl praktiska tips som ett fördjupat stöd i arbetet.
34
35 Vår förhoppning är att dessa dokument ska hjälpa er i den fortsatta
36 planeringen för att ta fram egna planer för storskalig utrymning.
37

Innehållsförteckning

39	Faktaruta	2
40	Förord.....	3
41	Innehållsförteckning	4
42	1. Inledning	7
43	1.1 Bakgrund	7
44	1.2 Syfte.....	9
45	1.3 Målgrupp.....	10
46	1.4 Avgränsningar.....	10
47	1.5 Läsanvisning.....	12
48	2. Förbereda	14
49	2.1 Arbete med utrymningsplaner	14
50	2.1.1 Medmänskligt perspektiv i planeringsarbetet	18
51	2.1.2 Övergripande faser vid en storskalig utrymning	19
52	2.1.3 Åttastegsmetoden.....	20
53	2.1.4 Sekretess och säkerhetsskydd i utrymningsplanering	20
54	2.2 Målsättningar för utrymningsplanen.....	22
55	2.3 Strategier	24
56	2.4 Styrande författningar.....	28
57	2.4.1 Lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och	
58	vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.....	29
59	2.4.2 Förordningen (2015:1052) om krisberedskap och	
60	bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap.....	29
61	2.4.3 Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor och Förordning	
62	(2003:789) om skydd mot olyckor	29
63	2.4.4 Djurskyddslagen (2018:1192)	30
64	2.4.5 Polislagen (1984:387).....	30
65	2.4.6 Förordningen (2002:375) om Försvarsmaktens stöd till civil	
66	verksamhet	30
67	2.4.7 Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30).....	31
68	2.4.8 Socialtjänstlagen (2001:453)	31
69	2.4.9 Lagen (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare,	
70	arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen..	31
71	2.4.10 Förfogandelagen (1978:262)	32
72	2.4.11 Lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd	
73	beredskap och Förordning (2006:639) om utrymning och inkvartering	
74	m.m. under höjd beredskap	32
75	2.5 Aktörer	33
76	2.5.1 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).....	33
77	2.5.2 Kommun	34
78	2.5.3 Länsstyrelse	35
79	2.5.4 Region	35

80	2.5.5 Polisen.....	36
81	2.5.6 Försvarsmakten.....	36
82	2.5.7 Jordbruksverket	37
83	2.5.8 Trafikverket	37
84	2.5.9 Övriga statliga myndigheter	38
85	2.5.10 Övriga	38
86	2.6 Kartlägga området.....	39
87	2.6.1 Geografi.....	40
88	2.6.2 Risker och händelser	41
89	2.6.3 Demografi	42
90	2.6.4 Husdjur	43
91	2.6.5 Transportvägar	47
92	2.6.6 Utrymningszoner.....	50
93	2.6.7 Resurser	51
94	2.6.8 Totalförsvarsbehov.....	52
95	2.6.9 Värdering av kvalitén på underlaget	53
96	2.6.10 Slutsatser efter kartläggningen.....	54
97	2.7 Utrymning under höjd beredskap och krig	54
98	2.7.1 Krigsmiljön vid ett angrepp.....	55
99	2.7.2 Att planera för att utrymma i en krigsmiljö.....	56
100	2.7.3 Skyddsplan eller partiell utrymning.....	56
101	2.7.4 Luftanfall.....	57
102	2.7.5 Markstrider.....	57
103	2.7.6 Kärnvapen.....	58
104	2.7.7 Biologiska stridsmedel	59
105	2.7.8 Kemiska stridsmedel	59
106	2.7.9 Cyberangrepp	61
107	2.7.10 Nationell utrymningsplanering vid höjd beredskap	61
108	2.8 Förbered allmänheten	62
109	2.8.1 Om människor.....	63
110	2.8.2 Riskkommunikation.....	66
111	2.9 Förberedelser för Riskkommunikation	72
112	3. Tidig förvarning	74
113	4. Besluta	76
114	4.1 Fastställ beslutsmandatet	77
115	4.2 Sammanställ en samlad lägesbild	78
116	4.3 Analysera handlingsalternativ	84
117	4.3.1 Risker med att utrymma.....	86
118	4.4 Besluta och dokumentera	90
119	5. Informera	92
120	5.1.1 VMA och informationsmeddelande	94
121	6. Utrymma.....	96
122	6.1 Detaljplanera	96
123	6.2 Samverkan och ledning	99

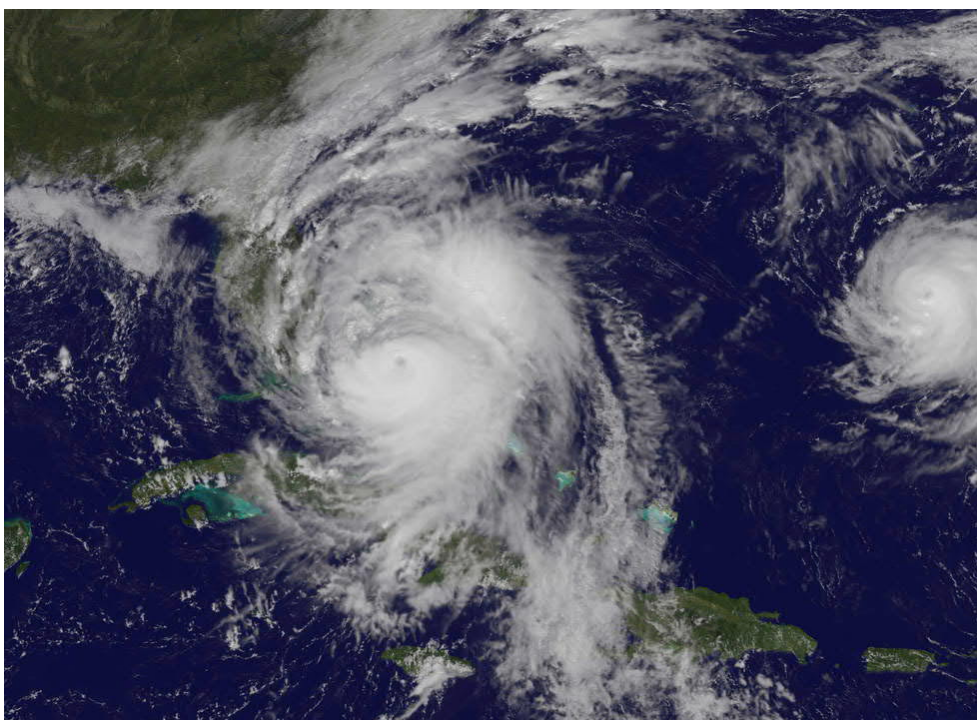
124	6.2.1 Utrymningsledare.....	101
125	6.2.2 Kommunikatör med arbetsgrupp.....	101
126	6.2.3 Transportledare.....	101
127	6.2.4 Uppsamlingsplatsansvarig.....	102
128	6.2.5 Transportexperter	102
129	6.2.6 Mottagningsledare med arbetsgrupp.....	103
130	6.2.7 Utrymningsplatsansvarig.....	103
131	6.2.8 Mottagningsplatsansvarig.....	103
132	6.2.9 Utrymningssäkerhetsansvarig.....	104
133	6.2.10 Veterinär.....	104
134	6.2.11 Samordning av resurser	104
135	6.2.12 Avveckling av utrymningsfunktionen.....	105
136	6.3 Lägesuppföljning och rapportering	105
137	6.4 Spontanutrymning.....	106
138	6.5 Organiserade frivilliga	106
139	6.6 Spontanfrivilliga	107
140	6.7 Transporter	108
141	6.7.1 Transporter för hjälpbehövande.....	108
142	6.7.2 Hantera trafikflöden.....	109
143	6.7.3 Transport och drivmedelsavtal.....	110
144	6.8 Säkerhet	110
145	6.8.1 Genomsök	110
146	6.8.2 Bevakning	111
147	6.8.3 Ordning och säkerhet.....	112
148	6.9 Uppsamlingsplats och Utrymningsplats.....	114
149	6.9.1 Uppsamlingsplats.....	114
150	6.9.2 Utrymningsplats.....	116
151	6.10 Samband.....	118
152	6.11 Sanering	118
153	6.12 Registrering.....	121
154	7. Ta emot	123
155	7.1 Mottagningsplats.....	123
156	7.2 Inkvartering.....	126
157	7.3 Inkvartering på lång sikt	128
158	8. Återflytta	129
159	8.1 Återflyttning	129
160	9. Definitioner.....	131
161	10. Referenser.....	139
162		
163		

1. Inledning

1.1 Bakgrund

166 "– Utrym, utrym, utrym. Den här stormen kommer att döda er. Vi har inte
167 lång tid på oss"

168 Floridas guvernör Rick Scott till 1,5 miljoner invånare år 2016¹

171 Figur 1 Orkanen Matthew 2016, källa Natural Hazard Center (hazards.colorado.edu)

172 Att förflytta människor ut ur ett riskområde för att skydda och rädda deras liv
173 och hälsa är ett behov som kan uppstå var som helst i världen. I denna handbok
174 kallar vi detta för utrymning². Att genomföra en utrymning ur ett hus eller ett
175 kvarter vid en hotfull situation sker ganska ofta i Sverige och berör ett 100-tal
176 personer som mest under några få timmar.

177
178 En storskalig utrymning är en utrymning som omfattar en stad, stadsdel eller
179 ett stort geografiskt område snarare än ett kvarter eller enskilt bostadshus. Den
180 pågår också i regel under en längre tid – dagar, månader eller längre. Den
181 storskaliga utrymningen kan därmed påverka många människor och djur samt
182 samhällsviktiga funktioner som vårdinrättningar, äldreboenden, skolor och

¹ <https://www.svd.se/orkanen-matthew-pa-vag-mot-florida-packa-fornodenheter/om/orkanen-matthew>

² Utrymning och evakuering är synonymer. Utrymning används i denna handbok därför att det är ordet som finns i författning, se definitioner

183 förskolor samt kommersiella och industriella funktioner. Varje sådan
184 verksamhet bör ha sin egen utrymningsplan för att åstadkomma en säker
185 utrymning och kunna etableras på annan plats. Den storskaliga utrymningen
186 kräver samordning mellan många olika aktörer och det är denna samordning
187 som är fokus i denna handbok.

188

189 Det finns många händelser som kan leda till behovet att genomföra storskaliga
190 utrymningar exempelvis:

191

- 192 • Fara för liv och hälsa som kräver räddningsinsats exempelvis bränder,
193 utsläpp av farliga ämnen, översvämningar och jordskred.
- 194 • Extremt väder eller stark kyla och strömavbrott kan ge konsekvenser som
195 leder till behov av storskalig utrymning.
- 196 • Vid kärnteknisk olycka samt sanering efter kärnteknisk olycka.
- 197 • Om det anses finnas en risk att något brott, som innebär allvarlig fara för
198 liv eller hälsa kommer att förövas i ett område.
- 199 • Åtgärder för att skapa förstärkt skydd för byggnader, andra anläggningar,
200 områden och andra objekt mot sabotage, terroristbrott, spioneri, röjande
201 av hemliga uppgifter som rör totalförsvaret.
- 202 • Om ett område under höjd beredskap blivit eller kan antas bli utsatt för
203 stridshandlingar och utrymning är nödvändig för att skydda befolkningen,
204 eller det i området behöver vidtas militära åtgärder av väsentlig betydelse
205 och åtgärderna allvarligt försvåras om inte utrymning sker

206 I Sverige har vi varit förskonade från riktigt storskaliga utrymningar även om
207 det har inträffat händelser där många tvingats utrymma exempelvis:

208

- 209 • 1991 branden på Huddinge sjukhus med ca 200 utrymmande.
- 210 • 1996 ammoniakolyckan i Kävlinge med 9000 utrymda i ett dygn.
- 211 • 1997 järnvägsolyckan i Kålarne med ca 800 utrymda i elva dagar.
- 212 • 2000 gasolyckan i centrala Borlänge med 635 utrymda i sex dygn
- 213 • 2015 i samband med att det anlände ca 163 000 Asylsökande till Sverige
214 uppstod en situation där många människor skulle förläggas vilket ger
215 liknande utmaningar som vid en storskalig utrymning.

216 Internationellt finns det många exempel på storskaliga utrymningar
217 exempelvis:

- 218 • 2002 stora översvämningar i Prag med 48 000 utrymda varav 25 000 äldre
219 och 5000 patienter på sjukhus.
- 220 • 2011 jordsbävning, tsunami och kärnteknisk olycka i Fukushima i Japan
221 med ca 200 000 utrymda varav ca 80 000 hade kunnat återvända åtta
222 månader senare
- 223 • 2016 orkanen Matthew, USA med 2,5 millioner utrymda.

- 2017 dammkrisen i Oroville, Kalifornien USA med 180 000 utrymda i två dygn

Lärdomarna från branden i Västmanland sommaren 2014 visar på ett behov av att höja de svenska aktörernas kunskap om utrymning och mottagning i allmänhet och de berörda aktörernas kompetens i synnerhet. Det finns även behov av att ha en enhetlig och generell metodik för både planering, förberedelser, genomförande och uppföljning, detta för att kunna stärka den samlade förmågan till storskalig utrymning.

Den av MSB framtagna vägledningen att planera och förbereda en storskalig utrymning³ utgör en god utgångspunkt för ansvariga samhällsaktörers planering och förberedelse. Men i egenskap av vägledning är den inte tillräckligt detaljerad för att motsvara de upplevda behoven i övriga delar:

- Vägledningen har begränsningar som stöd till planering då den upplevs som för övergripande. Behovet är en beskrivning av hur planeringen bör gå till och stöd med att följa upp hur planeringsarbetet går
- Vägledningen kan inte heller nyttjas i samband med en reell samhällsstörning som en manual eller checklista under en pågående utrymning

Denna handbok är framtagen för att på ett bättre sätt tillgodose de behov som redovisats ovan. För att bli mera konkret och dra nytta av samlade erfarenheter baseras denna handbok i huvudsak på svensk lagstiftning, svenska behov och i tillämpliga delar internationella standarder.

Vidare konstateras att arbetet med återupptagen totalförsvarsplanering kommer att som en del i befolkningsskyddet omfatta planering för storskalig utrymning. Det kommer krävas en gemensam planering mellan militära och civila aktörer för att få detta att fungera. Fördelen är att en stor del av det arbetet som läggs ner för att planera för utrymning inom ramen för totalförsvar även kan användas för fredstida ändamål.

1.2 Syfte

När en utrymningssituation uppstår är det viktigt att det finns förberedelser som gör att hanteringen av de drabbade blir så bra som möjligt. En misslyckad hantering kan skapa onödiga risker för de drabbade och minska förtroende för samhällets förmåga. Ett förlorat förtroende kan i sin tur medföra svårigheter vid kommande krissituationer då medborgarna inte litar på de som ska hjälpa dem. Det kan antingen leda till onödiga spontanutrymningar eller att människor vägrar utrymma. För att hantera en utrymning krävs att många av samhällets aktörer snabbt kan starta ett samarbete. Ett hjälpmedel är en utrymningsplan som bland annat innehåller en kartläggning av bedömda behov, en beskrivning av hur samhällets resurser ska mobiliseras samt ge ett stöd för samordning av samhällets aktörer. Denna handbok med stöddokument

³ MSB (2014), Att planera och förbereda en storskalig utrymning; publikationsnummer MSB783

268 syftar till att stödja i planeringen och framtagande av utrymningsplaner för att
 269 ha en beredskap men också fungera som ett stöd under en händelse som leder
 270 till storskalig utrymning.⁴

271

272 1.3 Målgrupp

273 Handboken med stöddokument vänder sig till myndigheter och organisationer
 274 som ska arbeta med planering för storskalig utrymning på nationell, regional
 275 och lokal nivå. Följande organisationer har ett ansvar genom att de utpekats
 276 som beslutsfattare för utrymning i lagstiftningen:

277

278 • kommuner och statliga myndigheter med ansvar för räddningstjänst enligt
 279 lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, 6 kap 2§

280 • polisen enligt polislag (1984:387), 10 § 6. samt 23 §.2

281 • länsstyrelser vid höjd beredskap enligt förordningen (2006:639) om
 282 utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap, 3§

283 Utrymningsplanering sker i ett geografiskt område vilket också gör de
 284 geografiskt områdesansvariga aktörerna i form av kommuner och statliga
 285 myndigheter med geografiskt områdesansvar till en relevant målgrupp:

286

287 • förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga
 288 myndigheters åtgärder vid höjd beredskap

289 • lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid
 290 extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

291 Utöver dessa bör berörda aktörer inom det geografiska område som
 292 utrymningsplaneringen omfattar medverka i framtagningen av planerna. Även
 293 dessa är därmed att betrakta som målgrupp för denna handbok.

294

295 1.4 Avgränsningar

296 Den författningsmässiga utgångspunkten för handboken är huvudsakligen
 297 dessa författningar eftersom de reglerar utrymning under olika omständigheter
 298 samt ansvaret för att planera, genomföra, samordna och informera vid kriser
 299 och extraordinära händelser:

300

301 • lagen (2003:778) om skydd mot olyckor

302 • polislag (1984:387)

303 • lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap

304 • förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga
 305 myndigheters åtgärder vid höjd beredskap

306 • lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid
 307 extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

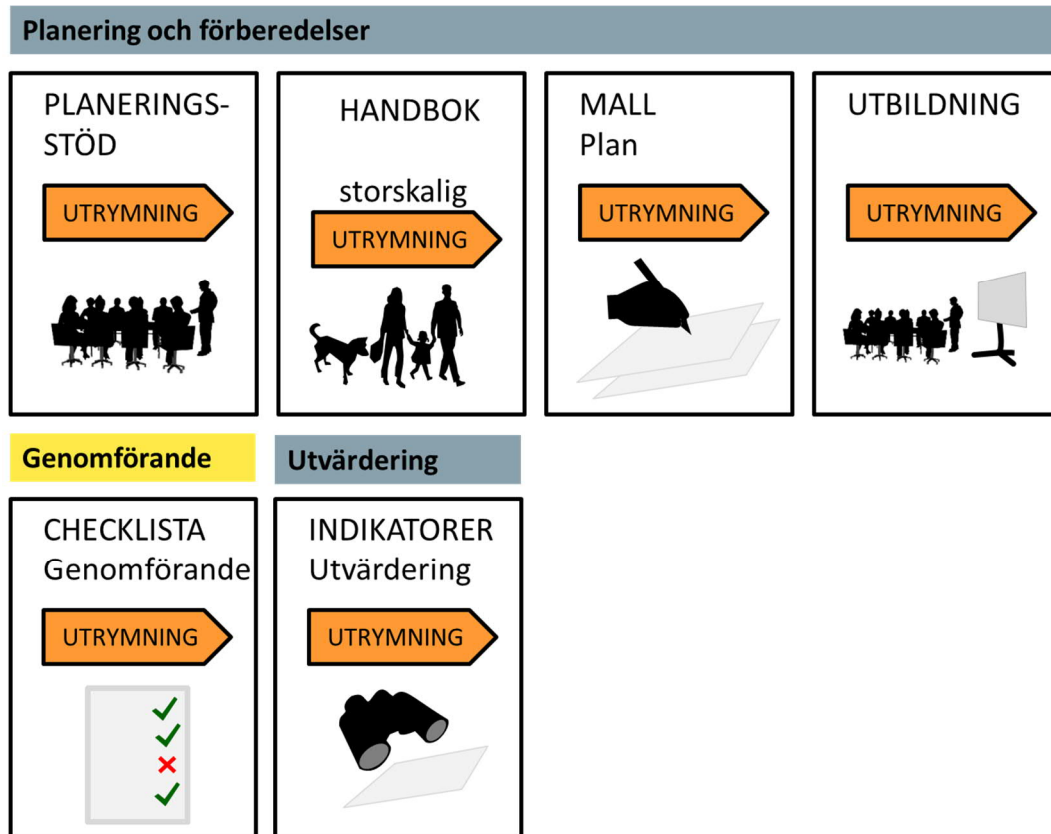
⁴ CCCM CLUSTER (2014), THE MEND GUIDE – Comprehensive guide for
 Planning Mass Evacuations in Natural disasters. Fritt efter sid 12-13

308 Annan relevant lagstiftning hänvisas till i begränsad utsträckning i syfte att
309 skapa en helhetsförståelse.
310
311 Handboken tar inte upp detaljer om hur en krisledning ska organiseras eller
312 arbetet med inriktnings och samordningsfunktioner vilket beskrivs i MSBs
313 Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar.
314 Däremot lämnas ett förslag på funktioner som bör ingå i en
315 utrymningsfunktion vilken kan arbeta tillsammans med andra krisledande
316 funktioner.
317
318 En stor del av boken handlar om kommunikation men även här har gjorts en
319 avgränsning för att inte bli för omfattande. Att omarbета och kommunicera
320 information till olika målgrupper är en profession som på djupet belyses i
321 andra dokument och utbildningar. Detta ingår även i det arbete som alla
322 krishanterande organisationer förväntas göra.
323
324 Handboken omfattar inte detaljerad planering i hur olika verksamheter inom
325 det geografiska området ska lösa detaljer för att utrymma. För att inte bli för
326 omfattande avgränsas handboken till att ta upp exempel på verksamheter och
327 utmaningar men fokus är hur planeringen ska ske i samverkan inom det
328 geografiska området.
329
330 Det finns även skyldigheter för aktörer som bedriver en farlig verksamhet att
331 vid en olycka ha beredskap och planer för att begränsa skador på människor
332 och miljö⁵. Att kunna utrymma bedöms vara en viktig del i en sådan planering.
333 Materialet i handboken kan i tillämpliga delar användas för det ändamålet men
334 det har inte varit fokus i arbetet. Materialet kan även användas som ett stöd i
335 den krishanteringsorganisation som upprättas vid en händelse som föranleder
336 en utrymning.
337
338 Handboken tar inte upp arbetsgivarperspektivet för den personal som utses att
339 arbeta inom ramen för en storskalig utrymning.
340
341 Handboken avgränsas i huvudsak till utrymningar i Sverige även om utrymning
342 till andra länder nämns.
343
344

⁵ lag (2003:778) om skydd mot olyckor 2 kap 4 §

1.5 Läsanvisning

Handbok storskalig utrymning är huvudboken i en serie dokument som på olika sätt ska stödja före, under och efter en händelse som leder till storskalig utrymning.

Figur 2 Översikt dokument för planering, förberedelser, genomförande och utvärdering

Planeringsstödet är en arbetsbok som beskriver en rekommenderad process för hur planering för storskalig utrymning bör genomföras. Dokumentet refererar till andra dokument och listar vilka leveranser som bör utarbetas och var de bör dokumenteras. I varje moment finns en checklista som baseras på internationell standard där ett projekt för utrymningsplanering kan bocka av vilket arbete som genomförts och vad som finns kvar att göra.

Handboken beskriver olika delar kopplat till planering och genomförande av en storskalig utrymning. Upplägget följer den struktur som vi rekommenderar för en utrymningsplan. Generellt gäller allt i handboken både för fredstida krishantering och höjd beredskap (krig). I de fall det skiljer kommer det framgå av texten. Författningar eller särskilda förhållanden som vi vill vara extra tydliga med att de endast gäller planering för, eller vid höjd beredskap är markerade med en röd ruta.

Författningar och förhållanden för höjd beredskap markeras med röd färg

Mall för en utrymningsplan är ett malldokument som kan laddas ner för att snabba upp arbetet vid framtagandet av en plan. Planeringsstödet hänvisar till

370 olika rubriker i mallen för dokumentation av planeringsarbetet. Fördelen med
371 en mall är också att planerna inom landet blir mera lika och därmed
372 underlättar vid utbyte av planering mellan aktörer. Vid behov är det såklart
373 möjligt att göra avsteg från mallen.

374

375 Checklistan är ett generiskt exempel på en checklista för hantering av en
376 utrymning vilken kan användas vid framtagande av egna checklistor eller
377 användas av den som ännu inte hunnit göra en egen plan. Den kan dock aldrig
378 ersätta ett planeringsarbete och de förberedelser som redovisas här.

379

380 Utbildningsstödet är en samling målsättningar vid utbildning samt
381 presentationsmaterial som kan användas.

382

383 Indikatorer är en samling med indikatorer som är lämpliga att använda vid
384 utvärdering av övningar eller efter en skarp händelse där utrymningsplanerna
385 har använts. De baseras på de mål som anges i handboken.

386

387 I den sedan tidigare publicerade vägledningen⁶ användes fyra faser för en
388 utrymning initiera, utrymma, inkvartera och återflytta. I denna handbok har
389 dessa anpassats till faser som är baserade på internationella standarder. Dessa
390 är förbereda, tidig förvarning, besluta, informera, utrymma, ta emot och
391 återflytta.

⁶ MSB (2014), Att planera och förbereda en storskalig utrymning, ISBN: 978-91-7383-512-1

392 2. Förbereda

393 2.1 Arbete med utrymningsplaner

394 Eftersom det svenska krisberedskapssystemet utgår från principerna ansvar,
395 likhet och närhet⁷ kan en mängd samhällsaktörer bli berörda vid en händelse
396 som leder till en storskalig utrymning då den som ansvarar för en verksamhet i
397 vardagen också förväntas ansvara för den vid samhällsstörningar.

398 Redan innan en storskalig utrymning är aktuell bör berörda aktörer i
399 samverkan kartlägga vem som gör vad, när, hur och varför. Berörda aktörer
400 kan vara både organisationer och enskilda individer. Det är också viktigt att
401 finna gränssytor och etablera en god samverkan aktörerna emellan.

402 I denna handbok strävar vi efter att beskriva ett sätt som samhällsaktörer kan
403 planera för storskalig utrymning på ett effektivt och likartat sätt⁸. Detta arbete
404 bör om möjligt ske inom redan upparbetade samverkansformer inom olika
405 geografiska områden. Denna planering bör integreras med och dra nytta av
406 annan planering som redan genomförs, exempelvis arbete med risk och
407 sårbarhetsanalyser.

408
409 Följande organisationer har som tidigare nämnts ett ansvar genom att de
410 utpekats som beslutsfattare för utrymning genom följande författning:

- 412 • kommuner och statliga myndigheter med ansvar för räddningstjänst
413 enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, 6 kap 2§
- 414 • Polismyndigheten, eller i brådskande fall polisman enligt polislagen
415 (1984:387), 10 § 6. samt 23 § 2
- 416 • länsstyrelse vid höjd beredskap förordningen (2006:639) om utrymning
417 och inkvartering m.m. under höjd beredskap, 3§

418 Mandatet att fatta ett så kraftfullt beslut som att genomföra en storskalig
419 utrymning bör kopplas samman med både kunskaper och förmåga. När
420 beslutet fattas bör det vara tydligt för, den inom respektive organisation
421 utsedda, beslutsfattaren vilka konsekvenser det får. Det bör även ha skapats
422 förutsättningar att uppnå en förmåga som är tillräckligt för att hantera dessa
423 konsekvenser. Därför är det lämpligt att dessa aktörer är sammanhållande eller
424 medverkande vid planering av storskalig utrymning.

425
426 Utrymningsplanering bör ske i ett definierat geografiskt område vilket också
427 gör de geografiskt områdesansvariga aktörerna i form av kommuner och
428 statliga myndigheter med geografiskt områdesansvar till lämpliga

⁷ MSB (2014), Gemensamma grunder för samverkan och ledning, ISBN:978-91-7383-507-7 sid 24

⁸ MSB (2014), Att planera och förbereda en storskalig utrymning, ISBN: 978-91-7383-512-1

429 sammanhållande aktörer för planeringen. Dessa aktörer bör redan ha en god
430 förmåga till sådan planering genom sina uppgifter kopplat till följande
431 författningar:

432 "Varje länsstyrelse ska inom sitt geografiska område i fråga om sådana
433 situationer som avses i 8 § andra stycket vara en sammanhållande funktion
434 mellan lokala aktörer, som exempelvis kommuner, landsting och näringsliv, och
435 den nationella nivån. Länsstyrelserna ska efter beslut av regeringen prioritera
436 och inrikta statliga och internationella resurser som ställs till förfogande.
437 Länsstyrelserna ska vidare verka för att

438 - regionala risk- och sårbarhetsanalyser sammanställs,
439 - nödvändig samverkan inom länet och med närliggande län sker kontinuerligt,
440 - under en kris samordna verksamhet mellan kommuner, landsting och
441 myndigheter, och
442 - informationen till allmänheten och företrädare för massmedia under sådana
443 förhållanden samordnas."

444 förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga
445 myndigheters åtgärder vid höjd beredskap

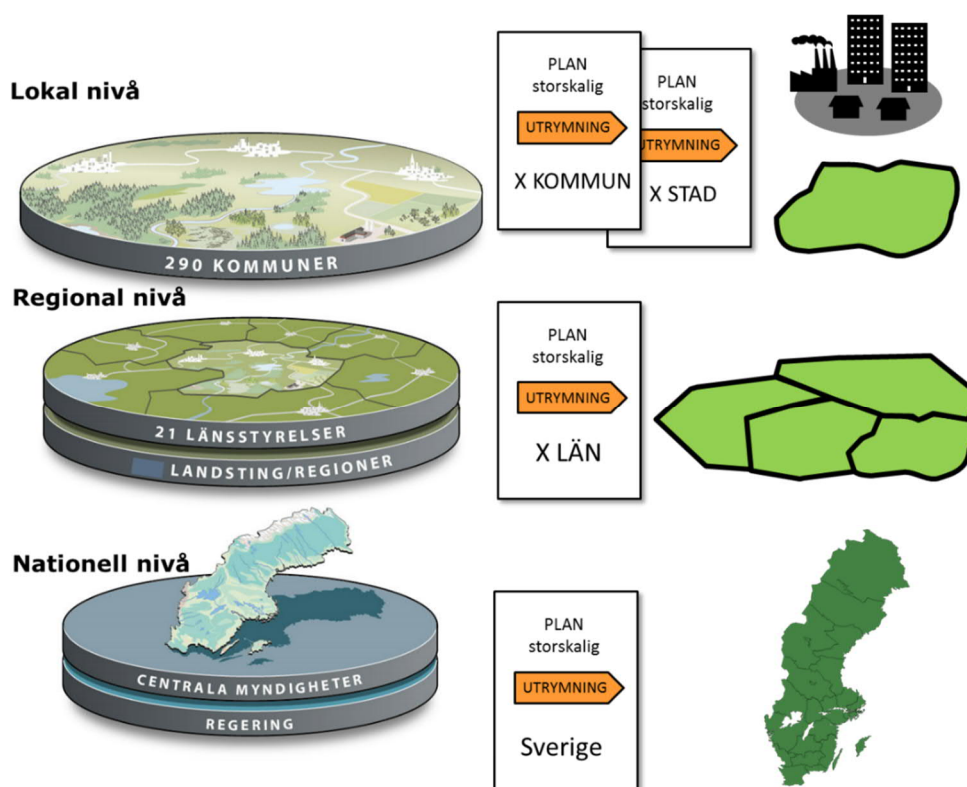
446

447 "Kommuner skall inom sitt geografiska område i fråga om extraordinära
448 händelser i fredstid verka för att

449 1. olika aktörer i kommunen samverkar och uppnår samordning i planerings-
450 och förberedelsearbetet,
451 2. de krishanteringsåtgärder som vidtas av olika aktörer under en sådan
452 händelse samordnas, och
453 3. informationen till allmänheten under sådana förhållanden samordnas."

454 lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid
455 extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

456

Figur 3 planering för storskalig utrymning på flera nivåer

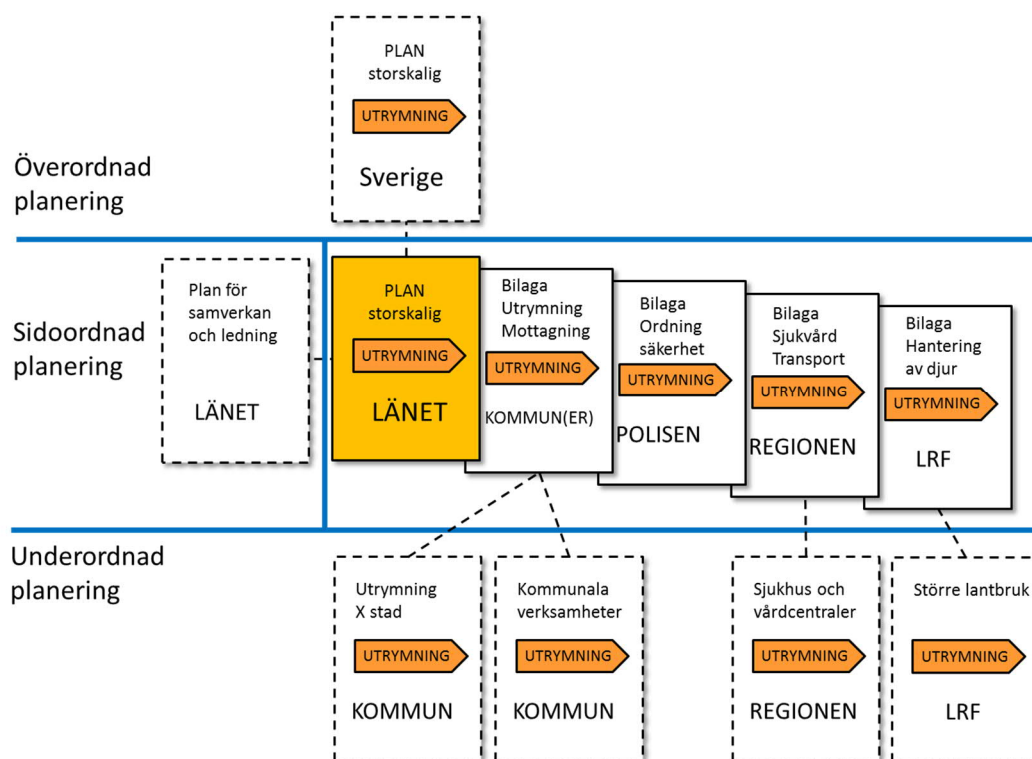
Kommuner bör med hänvisning till ovanstående vara sammanhållande och ansvara för planering som syftar till att kunna utrymma från, respektive ta emot utrymmande mellan olika orter och andra lämpliga platser i kommunen. Kommuner bör även planera för att kunna ta emot utrymmande från andra kommuner och län. Kommunen rekommenderas även ha en särskild planering för att utrymma större orter samt olika kommunala verksamheter. Kommunen bör uppmana större privata verksamheter att planera för utrymning.

Länsstyrelser bör vara sammanhållande och ansvara för planering av storskalig utrymning inom länet. I denna planering fokuseras på att kartlägga och planera för länets förutsättningar att kunna förflytta människor mellan olika kommuner. Länet bör också som helhet kunna ta emot utrymda från andra län. Regionen är här en viktig aktör i arbetet för att säkerställa sjukvård och transporter inom och mellan län.

Regeringen som geografiskt områdesansvarig för landet⁹ eller den regeringen utser bör utarbeta en nationell plan som beskriver hur beslut fattas om storskaliga utrymningar som omfattar flera län. Planeringen bör även omfatta hur människor ska flyttas mellan olika delar av landet, exempelvis från söder till norr. Denna planering bedöms främst vara inriktad mot riktigt stora samhällsstörningar som exempelvis händelser inom ramen för höjd beredskap och krig. Denna planering förtydligas under avsnittet Nationell utrymningsplanering.

⁹ MSB(2014), Gemensamma grunde för samverkan och ledning vid samhällsstörningar, ISBN:978-91-7383-507-7 sid 26

482 Planerna bör hållas kortfattade med klargörande av förutsättningar och tydlig
 483 överenskommen ansvarsfördelning. Baserat på ansvarsfördelningen kan sedan
 484 olika aktörer planera sina egna delar vilka tillförs som bilagor i den
 485 gemensamma planen.
 486

487

488 **Figur 4** exempel på hur en plan i ett län (orange) kan kompletteras med bilagor från olika
 489 aktörer. Hänsyn måste även tas till eventuella planer inom samma område samt planer på
 490 högre eller lägre nivåer.

491 Planering för storskalig utrymning måste integreras i annan planering för att
 492 kunna fungera. Exempelvis måste befintliga planer för inriktnings och
 493 samverkansfunktioner (ISF)¹⁰ passa ihop med den struktur för samverkan och
 494 ledning som skapas för att hantera storskalig utrymning. Företag och offentliga
 495 aktörer som har en egen utrymningsplanering för exempelvis kärnkraftverk,
 496 drivmedelsanläggningar, sjukhus, fängelser med mera måste delta i
 497 planeringen för storskalig utrymning.

498

499 En annan fråga som behöver hanteras tidigt i planeringsprocessen är
 500 finansieringsfrågan av både planeringsarbetet och det efterföljande
 501 implementeringsarbetet. Aktörerna rekommenderas att göra en gemensam
 502 budget och gemensamt fördela kostnader på ett sätt som är fördelaktigast för
 503 alla medverkande.

504

505 Eftersom lagar och andra förutsättningar ständigt förändras bör planerna
 506 revideras regelbundet minst vartannat år.

¹⁰ MSB(2014), Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar, ISBN:978-91-7383-507-7

507 2.1.1 Medmänskligt perspektiv i planeringsarbetet

508 Att beordra människor att utrymma ett område, transportera sig någon
 509 annanstans och under en kortare eller längre tid stanna kvar där är ett mycket
 510 stort ingrepp i dessa individers liv. Därför är det viktigt att individens behov
 511 beaktas i planeringsarbetet och av beslutsfattare ur ett juridiskt men också ur
 512 ett mänskligt perspektiv. Det finns internationella vägledande principer¹¹ som
 513 syftar till att skydda personer som måste fly från sina hem, ibland till helt andra
 514 länder. Diskrimineringslagen (2008:567) knyter an till detta genom att
 515 motverka diskriminering. Att motverka diskriminering och skydda särskilt
 516 utsatta/sårbara grupper bör finnas med som en vägledande del redan i
 517 planerings- och förberedelseskedet. Exempel på sådan hänsyn kan vara:¹²

518

- 519 • Ingen diskriminering i hanteringen av människorna får ske baserat på
- 520 kön, ålder, ras, religion, språk, hudfärg, politisk åsikt,
- 521 funktionsnedsättning, ekonomisk status eller andra liknande kriterier.
- 522 • Undvik utspridning av personer som känner varandra.
- 523 • De utrymda ska inte vara borta längre än nödvändigt.
- 524 • Kvarlämnad egendom ska skyddas i största möjliga utsträckning.
- 525 • Det ska vara tillfredsställande förhållande i förläggningar.
- 526 • Det ska finnas tillgång till dricksvatten och lagad mat.
- 527 • Barn och andra utsatta grupper ska skyddas och familjer ska hållas
- 528 samman.

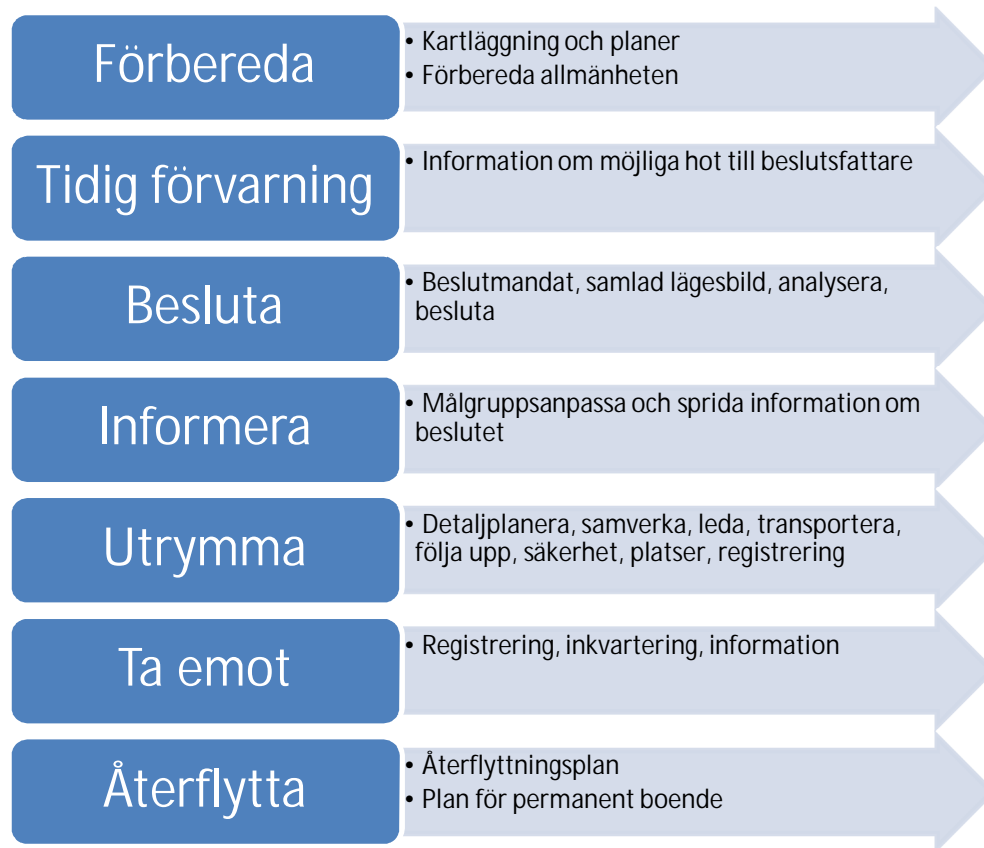
529

¹¹ UNHCR (2004), guiding principles on international displacement, E/CN.4/1998/53/Add.2

¹² CCCM CLUSTER (2014), THE MEND GUIDE – Comprehensive guide for Planning Mass Evacuations in Natural disasters.

530 2.1.2 Övergripande faser vid en storskalig utrymning

531 Arbetet med planering och genomförandet av storskaliga utrymningar delas
532 upp i faser. Denna handbok och stödande dokument samt mallen för
533 utrymningsplanering utgår från dessa faser:
534

535

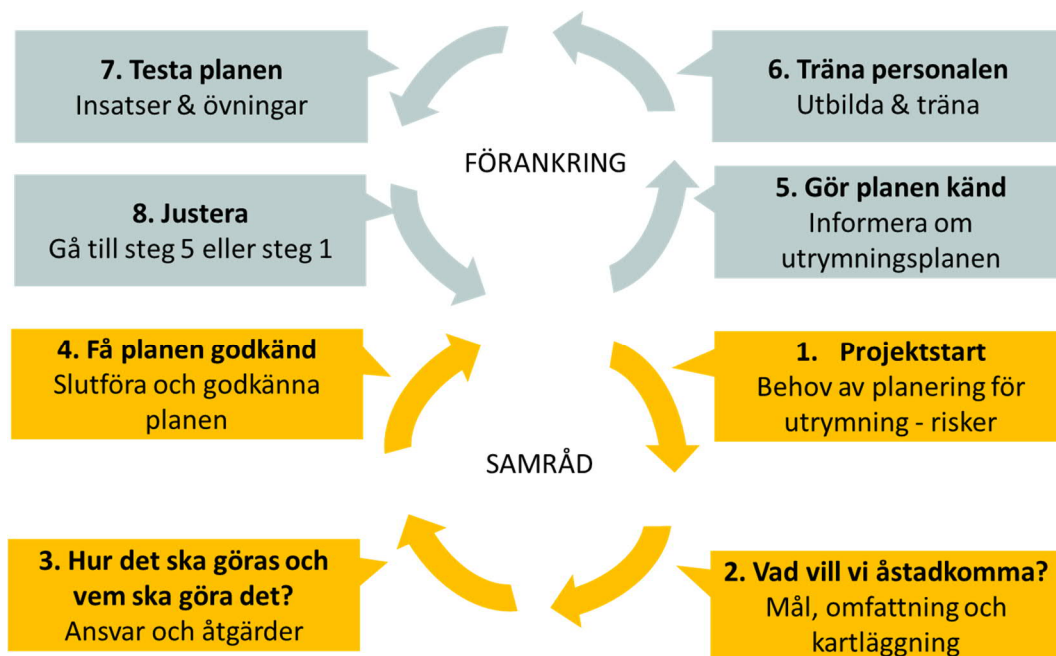
536

537

538

539 2.1.3 Åttastegsmetoden

540 Arbetet med att ta fram utrymningsplaner kan med fördel genomföras med
 541 hjälp av nedanstående modell som baseras på MSBs modell för
 542 insatsplanering¹³.
 543

544

545 **Figur 5 åttastegsmodellen**

546 Arbetet med att utveckla en ny utrymningsplan genomförs lämpligen i
 547 projektform med en arbetsgrupp. Planeringsarbetet följer en process i åtta steg,
 548 som i sin tur kan delas in i två huvudsakliga delar. Planeringsprocessens steg
 549 1–4 går ut på att skapa utrymningsplanen (se den nedre cirkeln i figuren ovan).
 550 Detta arbete involverar såväl olika delar av den egna organisationen som andra
 551 myndigheter, privat näringsliv, frivilliga och allmänheten se avsnitt aktörer.
 552 Planeringsprocessens steg 5–8 handlar om att informera, utbilda, öva,
 553 genomföra utrymningar och utvärdera (den övre cirkeln i figuren ovan).
 554

555 Hur lång tid processens olika delar tar beror på behovet. Ibland kan
 556 planeringen behöva gå flera varv i den nedre cirkeln innan man kan gå vidare
 557 till den övre. Om inte förutsättningarna förändras kan man stanna kvar i den
 558 övre cirkeln under lång tid. Skulle däremot något förändras, till exempel på
 559 grund av att en risk måste värderas om, kan processen behöva starta om i den
 560 nedre cirkeln igen. I planeringsstödet beskrivs modellen och hur arbetet kan
 561 bedrivas i detalj.

562 2.1.4 Sekretess och säkerhetsskydd i utrymningsplanering

563 Varje organisation som enskilt eller i samverkan med andra arbetar med att
 564 utforma planer för utrymning måste utifrån egna förutsättningar bestämma
 565 vad som omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen

¹³ MSB (2015) , insatsplanering åttastegsmodellen, 2015 ISBN: 978-91-7383-611-1

566 (2009:400) samt hur informationen ska skyddas enligt säkerhetsskyddslagen
567 (2018:585).

568

569 Handboken tar upp sekretess- och säkerhetsskyddsfrågor i begränsad
570 omfattning. Följande bör dock beaktas i värderingen av sekretessen. En
571 framgångsfaktor för att få många tusentals människor att kunna agera rätt i en
572 situation där en storskalig utrymning beordras är att de i förväg fått chansen att
573 känna till den grundläggande utrymningsplanen. Det bedöms därför rimligt att
574 varje medborgare exempelvis vet:

575

- 576 • Om de befinner sig i en utrymningszon med en särskild benämning i en
577 stad eller ett område.
- 578 • Vilka vägar som kan användas och hur dessa kommer att benämnas. Inför
579 eller vid en händelse väljer beslutsfattaren vilka av dessa som ska användas
580 (utrymningsvägar) och vilka som ska undvikas (insatsvägar).
- 581 • Vilka förberedda platser som finns för att få stöd.
- 582 • Hur de kommer att få beslut och information om utrymningar.

583 Med hänsyn till exempelvis en möjlig situation där Sverige utsätts för ett
584 väpnat angrepp är det däremot olämpligt att sprida detaljerade kunskaper om
585 exempelvis:

586

- 587 • Hur ledningen av storskalig utrymning fungerar med enskilda beslutfattare
588 omnämnda och ledningsplatser.
- 589 • Vilka sambandsmedel som används.
- 590 • Hur försörjningen till olika platser sker (avtal, lager, drivmedel, reservkraft
591 etc.)
- 592 • Planerade insatsvägar för militära förband.

593 För mer stöd med arbetet kring sekretess och säkerhetsskydd hänvisas till
594 Säkerhetspolisens föreskrifter och vägledningar för detta ändamål.

595

596 2.2 Målsättningar för utrymningsplanen

597 Det övergripande målet vid utrymning i fredstid och i krig är att skydda och
598 rädda människors liv och hälsa. Kopplat till mandatet att besluta om utrymning
599 som tillkommer kommunen eller aktörer som bedriver statlig räddningstjänst i
600 samband med en räddningsinsats återfinns målsättningen i följande
601 författning:

602

603 " Bestämmelserna i denna lag syftar till att i hela landet bereda människors
604 liv och hälsa samt egendom och miljö ett med hänsyn till de lokala
605 förhållandena tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor.

606 Med räddningstjänst avses i lagen de räddningsinsatser som staten eller
607 kommunerna skall ansvara för vid olyckor och överhängande fara för
608 olyckor för att hindra och begränsa skador på människor, egendom eller
609 miljön."

610 lagen (2003:778) om skydd mot olyckor 1 kap. 1-2 §

611 Utrymning kan även enligt samma lag ha som målsättning att underlätta för
612 saneringsarbetet efter en kärnteknisk olycka.

613

614 I en situation med höjd beredskap utökas målsättningen till att skydda
615 befolkningen eller underlätta militära åtgärder. I detta fall är det Länsstyrelsen
616 som av regeringen utsetts att ha mandatet att besluta om utrymningen:

617

618 "Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får besluta att
619 de som uppehåller sig inom ett område skall utrymma detta om området
620 blivit eller kan antas bli utsatt för stridshandlingar och utrymningen är
621 nödvändig för att skydda befolkningen, eller det i området behöver vidtas
622 militära åtgärder av väsentlig betydelse och åtgärderna allvarligt försvåras
623 om inte utrymning sker."

624 lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap

625

626 Hur bra utrymningen genomförts kan i båda fallen mätas på olika sätt. Nedan
 627 återges förslag på mål baserade på standarden för massevakuering SS-ISO
 628 22315:215 ¹⁴.

629

- 630 • Det första och mest framträdande sättet att mäta hur väl fungerande en
 631 utrymning har varit är att mäta i form av skador och dödsfall i den
 632 population som har utrymts. Det kan följas upp kopplat till kostnader att ge
 633 medicinskt stöd inom sjukvården i efterhand.

634 Det finns även andra målsättningar som är viktiga för samhället i samband
 635 med utrymningar. Dessa kan vara:

636

- 637 • Begränsa de ekonomiska förlusterna av utrymningen för exempelvis
 638 lokala affärsverksamheter och de personer som utrymmer.
- 639 • Begränsa kostnaderna för hanteringen av utrymningen som utförs av
 640 myndigheter och andra organisationer.
- 641 • Reducera den allmänna oron kopplat till en order om utrymning.
- 642 • Öka förtroendet gentemot framtida utrymningsbeslut och maximera
 643 förtroendet för myndigheternas förmåga.
- 644 • Säkerställa så liten påverkan som möjligt kopplat till förseningar eller
 645 andra störningar i brottsutredningar.
- 646 • Minska negativ psykologisk påverkan på de utrymda och allmänheten
 647 i övrigt. Följs upp kopplat till kostnader att ge psykologiskt stöd inom
 648 sjukvården i efterhand.
- 649 • Planering och genomförande har gjorts på ett sätt som medför att en
 650 återgång till det normala kan ske så fort som möjligt

651 Dessa målsättningar bör vara vägledande vid planeringen men även följas upp
 652 både under och efter en storskalig utrymning.

653

¹⁴ ISO22315:215 tabell 3

654 2.3 Strategier

655 En förutsättning för att kunna planera är att det finns en strategi för hur
 656 utrymningar genomförs i det geografiska område som utrymningsplanen avser.
 657 I grunden handlar det om att tömma (utrymma) ett område på människor och
 658 flytta dem till andra områden. En stor del av den planering som finns idag
 659 utgår från att det finns en i förväg definierad och statisk risk varifrån all
 660 planering utgår.
 661

662

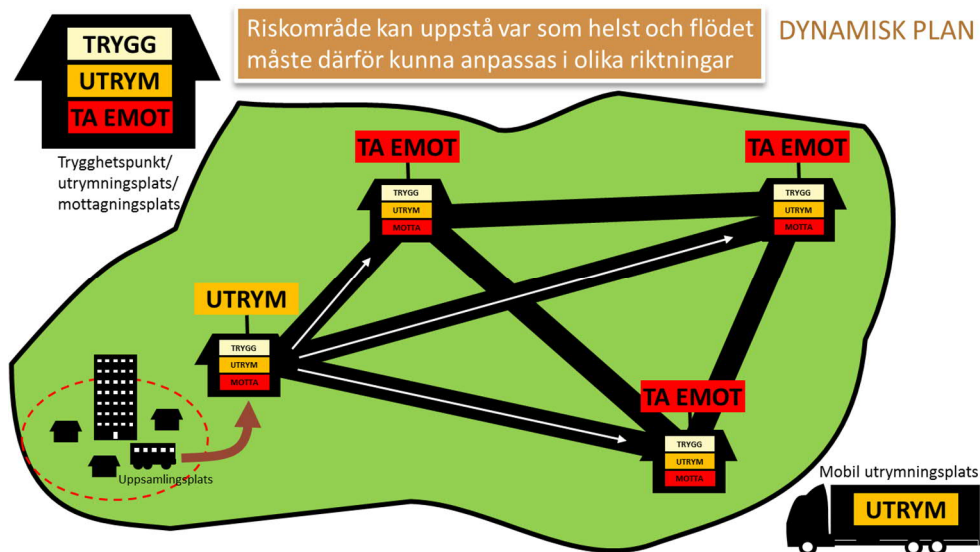
663 **Figur 6 principbild statisk planering för storskalig utrymning**

664 En statisk plan har i stora drag följande principer. I det bedömda riskområdet
 665 planeras för uppsamlingsplatser där de människor som behöver hjälp med
 666 transporter samlas och får transporthjälp ut ur riskområdet. Övriga klarar
 667 detta på egen hand. Transporterna går till en eller flera utrymningsplatser i
 668 närheten men utanför riskområdet. På utrymningsplatserna finns en
 669 grundläggande service för att hantera omedelbara behov. De utrymmande ska
 670 stanna så kort tid som möjligt på utrymningsplatsen för att sedan anvisas till
 671 mottagningsplatser för att kunna inkvarteras för den tid de behöver vara
 672 utrymda. Det förekommer att utrymningsplatser inte används och de
 673 utrymmande kommer till mottagningsplatser som första anhalt.

674

675 Planerna har ibland några olika alternativ beroende på exempelvis vindriktning
 676 för spridning av farliga ämnen. Vi bedömer att en sådan planering är den bästa
 677 om det just är det förutsedda hotet som blir verklighet. Om hotet uppstår
 678 någon annanstans i området bedöms inte en plan av detta slag vara lika
 679 användbar.
 680

681 Vi föreslår en komplettering med en dynamisk planering för utrymningar.
 682

683
 684 **Figur 7 principbild dynamisk planering för storskalig utrymning**

685 Denna planering kan ha sin stomme i trygghetspunkter om det geografiska
 686 området redan har sådana. Det är upp till varje kommun att bestämma om de
 687 ska erbjuda medborgarna trygghetspunkter. En trygghetspunkt är en
 688 mötesplats dit människor kan vända sig vid större kriser i samhället, som
 689 exempelvis vid omfattande el- eller värmeavbrott. På trygghetspunkten kan
 690 man värma sig och få information om händelsen. I vissa fall kan det även
 691 finnas behov av att kunna laga mat, duscha och övernatta.¹⁵ En fördel är att
 692 man kan planera och förstärka trygghetspunkterna samtidigt som man
 693 planerar för utrymning. Vissa trygghetspunkter är för små för att fungera vid
 694 utrymningar men kanske de kan grupperas i kluster som fördelar belastningen.
 695 Om inte trygghetspunkter finns innebär dynamisk planering att platser för
 696 utrymning och mottagning måste skapas separat. Vi väljer för läsbarheten att
 697 här beskriva en strategi där trygghetspunkter har valts. Lämpliga
 698 trygghetspunkter skulle kunna anpassas eller skapas för att i princip ha tre
 699 olika funktioner.

700

701
 702
 703
 704

Figur 8 trygghetspunkternas tre funktioner, trygghetspunkt, utrymningsplats och mottagningsplats

705
 706
 707
 708

¹⁵ 201-9-02-15 <http://www.energimyndigheten.se/trygg-energiforsorjning/kunskapsstod-till-offentlig-sektor/strategi-for-att-lindra-en-varmekris/uppratta-trygghetspunkter/>

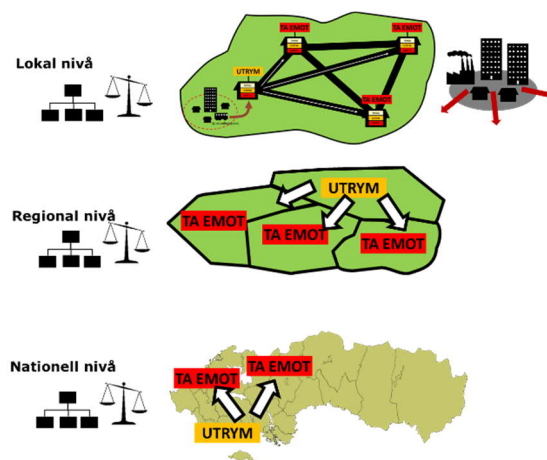
- Trygghetspunkt med värme, förläggning, dricksvatten, kommunikationer, mat etc.
- Utrymningsplats (med flera av funktionerna som trygghetspunkten har och planer att slussa personer vidare)
- Mottagningsplats (med flera av funktionerna som trygghetspunkten har men med utökning av förläggningsmöjligheterna vilka skapas i omgivningarna kring mottagningsplatsen)

Beroende på var hotet uppstår kan den aktör som fattat beslut om utrymning med denna dynamiska strategi välja vilka punkter som ska vara utrymningsplats respektive mottagningsplats. Systemet blir då mycket flexibelt och kan användas i en stor mängd scenarier genom att kunna växla funktioner. Mottagningsplatserna som aktiveras kan (och i många fall bör) vara geografiskt placerade i andra kommuner eller län än den plats som har utrymts.

En variant eller ett komplement kan vara att komplettera med en mobil utrymningsplats. Den mobila utrymningsplatsen är lastad i någon form av mobil plattform (fordon) med den utrustning som behövs för att fungera som en tillfällig utrymningsplats där behovet uppstår. Mottagningsplatser bedöms som svårare att ha mobila då det handlar om att förlägga människor i första hand inomhus. Lösningar med tält skulle kunna vara en möjlighet om man vill planera för mobila mottagningsplatser.

Alla som bemannar dessa platser bör ha samma utbildning och det finns därmed en förståelse för den som ska ta emot respektive skickar. Idealt vore om alla platser hade alla funktionerna men alla kanske inte är geografiskt lämpliga för vissa funktioner. Exempelvis kan det saknas kapacitet för övernattnig men finnas goda möjligheter att fungera som utrymningsplats.

Principen blir den samma på regional nivå där kommuner kan vara utrymmande eller mottagande och slutligen län på motsvarande sätt för nationell nivå.

Figur 9 strategi för utrymning på flera nivåer

744 Den statiska, dynamiska eller en kombination av dessa är exempel på strategier
745 som kan väljas som en utgångspunkt för utrymningsplanering i olika
746 geografiska områden. De aktörer som ska verkställa ett utrymningsbeslut
747 måste bland annat i förväg ha:

748

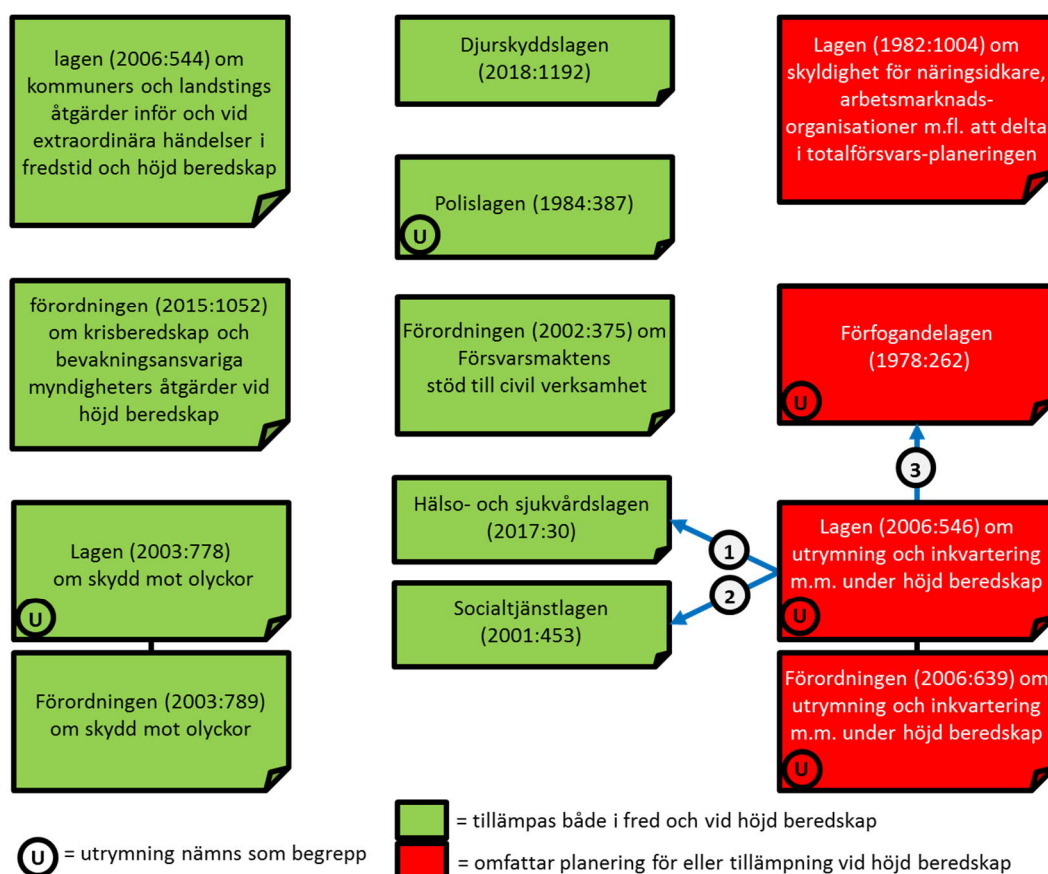
- 749 • Planerat tillsammans och ha valt en gemensam strategi.
- 750 • Analyserat och tydliggjort vilka som kan fatta utrymningsbeslut
- 751 • Fastställt vilka som tar ansvar för olika funktioner i utrymningen.
- 752 • Skapat en organisatorisk struktur som tillsammans med exempelvis
- 753 inriktnings och samordningsfunktioner (ISF) ¹⁶ kan stödja den storskaliga
- 754 utrymningen.
- 755 • Dokumenterat allt ovanstående i en utrymningsplan för storskalig
- 756 utrymning.

757

¹⁶ MSB(2014), Gemensamma grunde för samverkan och ledning vid samhällsstörningar, ISBN:978-91-7383-507-7

2.4 Styrande författningar

Inom svensk författning behandlas utrymning som begrepp i några lagar och förordningar. Utrymning finns även med i vissa myndigheters egna föreskrifter som exempelvis polisen. Andra författningar knyter an till dessa genom hänvisningar. Det finns en uppdelning mellan de författningar som tillämpas både i fred och vid höjd beredskap och de som endast omfattar planering för eller träder i kraft vid höjd beredskap.

Figur 10 Översikt av de författningar som bedömts som mest relevanta vid storskalig utrymning. De numererade pilarna anger kopplingar mellan författningarna i sammanhang där utrymning är relevant vilka förklaras nedan.

Alla organisationer bör analysera vad olika författningar ställer för krav på dem i samband med en utrymning. En sådan analys ger dock inte en komplett bild av alla behov som måste uppfyllas då författning inte beskriver varje detalj. De aktörer som tillsammans planerar bör därför genom samverkan¹⁷ komma överens om hur tillgängliga resurser redan i planeringsstadiet bör inriktas och samordnas i planen. Här följer en översikt av de författningarna som bedömts som mest relevanta i samband med planering och genomförande av utrymning.

¹⁷ MSB (2014), Gemensamma grunder för samverkan och ledning, ISBN:978-91-7383-507-7 sid 20 punkt nr 3

777 2.4.1 Lagen (2006:544) om kommuners och landstings
778 åtgärder inför och vid extraordinära händelser i
779 fredstid och höjd beredskap

780 Med extraordinär händelse avses i denna lag en sådan händelse som avviker
781 från det normala, innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en
782 allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och kräver skyndsamma insatser
783 av en kommun eller ett landsting. Kommuner ska inom sitt geografiska område
784 verka för samordning i planeringsarbete och vid krishanteringsåtgärder.
785 Kommunen ansvarar även för information till allmänheten under sådana
786 förhållanden.

787
788 En händelse som leder till en storskalig utrymning bedöms uppfylla kraven på
789 att vara en extraordinär händelse varför denna författning bör beaktas i
790 planering för storskalig utrymning.

791 2.4.2 Förordningen (2015:1052) om krisberedskap och
792 bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd
793 beredskap

794 Varje länsstyrelse ska vara en sammanhållande funktion mellan lokala aktörer
795 och den nationella nivån inom sitt geografiska område i fråga om sådana
796 situationer som bland annat:

- 797
798 • uppstår hastigt, oväntat och utan förvarning, eller en situation där det finns
799 ett hot eller en risk att ett sådant läge kan komma att uppstå,
800 • situationer som kräver brådskande beslut och samverkan med andra
801 aktörer och/eller
802 • som handlar om att upprätthålla de mest nödvändiga funktionerna i
803 samhällsviktig verksamhet

804 Länsstyrelserna ska efter beslut av regeringen prioritera och inrikta statliga och
805 internationella resurser som ställs till förfogande. Länsstyrelsen ska verka för
806 regionala risk- och sårbarhetsanalyser, nödvändig kontinuerlig samverkan,
807 under en kris samordna verksamhet mellan kommuner, landsting och
808 myndigheter samt informera allmänheten och massmedia.

809
810 De situationer och uppdrag som framgår ovan bedöms vara i linje med de
811 händelser som leder till storskalig utrymning och det planeringsarbete som bör
812 genomföras för att på ett bra sätt kunna genomföra en sådan.

813 2.4.3 Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor och
814 Förordning (2003:789) om skydd mot olyckor

815 Reglerar bland annat enskildas, kommunens och statens skyldigheter vilket
816 inkluderar räddningstjänst både i fred och under höjd beredskap.
817 Räddningsledaren i en kommunal eller statlig räddningsinsats kan fatta beslut
818 om utrymning enligt denna lag. Räddningsledaren kan i samband med insats
819 begära stöd från annan kommun eller statligt myndighet. Kommuner och
820 statliga myndigheter har en långtgående skyldighet att bistå så länge det inte
821 allvarligt hindrar deras vanliga verksamhet. Den som med stöd av lagen har

822 beslutat om avspärrning eller utrymning, ska i skälig omfattning hjälpa till med
823 att ordna uppehålle för dem som till följd av åtgärden är i behov av det.
824 Polismyndigheten skall lämna den hjälp som behövs vid utrymning (främst
825 avseende ingrepp i annans rätt).

826

827 Förordningen reglerar varningsanordningar för befolkningen och utrymning
828 vid kärnteknisk olycka. Länsstyrelsen ska i de län som har kärnkraftverk
829 upprätta ett program för räddningstjänsten där utrymning ingår. Alla
830 länsstyrelser ska vid bl a situationer när länsstyrelsen övertagit ansvaret för
831 räddningstjänst i en eller flera kommuner i samband med omfattande
832 räddningsinsatser kunna leda statlig räddningstjänst i det egna länet.

833 2.4.4 Djurskyddslagen (2018:1192)

834 Djur ska behandlas väl, skyddas mot onödigt lidande och sjukdom. De har
835 också bland annat rätt till foder, dricksvatten, och tillsyn, samt att kunna utföra
836 sådana beteenden som de är starkt motiverade för och som är viktiga för deras
837 välbefinnande (naturligt beteende). Det innebär att om alternativet är att djur
838 riskerar att skadas allvarligt eller på annat sätt utsättas för lidande om de finns
839 kvar i ett riskområde så kan en förflyttning accepteras även i undermåliga
840 transporter eller till mottagningsställen som inte uppfyller alla tekniska krav på
841 djurvelfärd. Korrekt utförd avlivning är också ett fullgott alternativ till
842 utrymning för att skydda djur från lidande.

843 2.4.5 Polislag (1984:387)

844 Lagen reglerar polisverksamhetens syfte som är att främja rättvisa och
845 trygghet, upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att i övrigt tillförsäkra
846 allmänheten skydd och annan hjälp. Lagen ger Polismyndigheten, eller i
847 brådskande fall polisman, rätt att beordra en utrymning om ett brott innebär
848 en allvarlig fara för liv och hälsa. Även användning av våld för att bistå i någons
849 myndighetsutövning regleras.

850

851 Vid en storskalig utrymning utövar den myndighet som fattat beslutet
852 myndighetsutövning gentemot de som ska utrymmas eller på annat sätt blir
853 berörda. Här har polisen en skyldighet att på begäran bistå med verkställandet
854 av beslutet om behov av tvångsmedel uppstår.

855 2.4.6 Förordningen (2002:375) om Försvarsmaktens stöd 856 till civil verksamhet

857 Förordningen reglerar Försvarsmaktens stöd till statliga myndigheter,
858 kommuner, region och enskilda. Försvarsmakten får lämna stöd om
859 Försvarsmakten har resurser som är lämpliga för uppgiften och det inte
860 allvarligt hindrar dess ordinarie verksamhet eller dess medverkan enligt lagen
861 (2003:778) om skydd mot olyckor. När stöd lämnas enligt denna förordning
862 får Försvarsmaktens personal inte användas i situationer där det finns risk för
863 att den kan komma att bruka tvång eller våld mot enskilda. Personalen får
864 heller inte utsättas för inte obetydlig risk för skada. Försvarsmakten skall ta ut
865 avgifter för stöd. Full kostnadstäckning skall uppnås, om inte stödet lämnas till
866 en annan statlig myndighet.

867

868
 869 Det finns genom denna förordning en möjlighet att begära stöd från
 870 Försvarsmakten vid en storskalig utrymning men det bör övervägas om det inte
 871 är lämpligare att i tillämpliga fall använda lagen (2003:778) om skydd mot
 872 olyckor.

873 2.4.7 Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

874 Denna lag innehåller bestämmelser om hur hälso- och sjukvårdsverksamhet
 875 ska organiseras och bedrivas. Lagen gäller för samtliga vårdgivare samt
 876 landsting och kommuner som huvudmän.

877

878 Personer som utrymt kan stadigvarande komma att vistas i en annan region
 879 (landsting) eller kommun än sitt eget men har likväl rätt till en fungerande
 880 sjukvård enligt denna lag.

881

882 Enligt Lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd
 883 beredskap har kommuner och landsting även under höjd beredskap skyldighet
 884 att ta hand om dem som omfattas av ett utrymningsbeslut enligt Hälso- och
 885 sjukvårdslagen (2017:30) (koppling nr 1 i figuren ovan).

886 2.4.8 Socialtjänstlagen (2001:453)

887 Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta
 888 ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver enligt denna
 889 lag.

890

891 Enligt Lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd
 892 beredskap har kommuner och landsting även under höjd beredskap skyldighet
 893 att ta hand om dem som omfattas av ett utrymningsbeslut enligt
 894 socialtjänstlagen (2001:453) (koppling nr 2 i figuren ovan).

895 2.4.9 Lagen (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, 896 arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i 897 totalförsvarsplaneringen

898 Lagen beskriver näringsidkares skyldighet att medverka i
 899 totalförsvarsplanering. Det gäller bland annat ägare av industriella
 900 anläggningar och andra näringsidkare. Dessa är skyldiga att lämna information
 901 om :

- 902 • personal
- 903 • lokaler
- 904 • maskiner och annan utrustning
- 905 • produktion
- 906 • förbrukning av energi
- 907 • råvaror och andra förnödenheter
- 908 • lagerhållning
- 909 • inköp

- 910 • leveranser och annat dylikt

911 Den som utfört arbete som har medfört betydande kostnader för att genomföra
912 totalförsvarsplanering, kan få ersättning för detta.

913 Denna medverkan och informationen som kan inhämtas enligt denna lag kan
914 ha stort värde för att planera för storskalig utrymning vid höjd beredskap.

915

916 2.4.10 Förfogandelagen (1978:262)

917 För att tillgodose totalförsvarets eller folkförsörjningens ofrånkomliga behov av
918 egendom eller tjänster, som icke utan olägenhet kan tillgodoses på annat sätt,
919 får för statens eller annans räkning förfogande ske enligt denna lag. Lagen
920 anger vad som kan tas i anspråk enligt förfogandelagen.

921 I samband med inkvartering enligt lagen (2006:546) om utrymning och
922 inkvartering m.m. under höjd beredskap, har ägare eller innehavare av
923 byggnad eller del av byggnad, som omfattas av förfogande, stadigvarande
924 bostad i byggnaden eller skall han i händelse av utrymning inkvarteras i orten,
925 har han rätt till det bostadsutrymme i byggnaden som han behöver. Ersättning
926 för denna inkvartering regleras även i förfogandelagen (koppling nr 3 i figuren
927 ovan).

928 2.4.11 Lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering 929 m.m. under höjd beredskap och Förordning 930 (2006:639) om utrymning och inkvartering m.m. 931 under höjd beredskap

932 Förordningen ger Myndigheten för samhällsskydd och beredskap möjlighet
933 att meddela föreskrifter för hur utrymning ska planläggas efter samråd med
934 Försvarsmakten och Polismyndigheten.

935 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får i samråd med
936 Försvarsmakten besluta om vilka områden som ska planläggas för
937 utrymning.

938 Under höjd beredskap kan denna lag och förordning tillämpas. Lagen och
939 förordningen ger befogenheter till Länsstyrelsen att beordra utrymning,
940 utflyttningsförbud och inflyttningsförbud på grund av stridshandlingar eller
941 militära åtgärder. Det finns skyldighet att hjälpa den som tar emot den
942 befolkning kommun eller region utrymt.

943 Lagen pekar ut de skyldigheter, kopplat till utrymning, som Kommuner och
944 region har med hänvisning annan författning (socialtjänstlag 2001:453),
945 Hälso- och sjukvårdslag (2017:30), (se koppling nr 1 och 2 i figuren ovan).

946 Genom lagen kan man förelägga innehavare av byggnad eller
947 bostadslägenhet att upplåta bostad och utrustning åt utrymda. Polisen kan
948 bistå om detta inte efterlevs. För att hantera ersättningsfrågan till den som
949 upplåtit sin bostad hänvisas delvis till förfogandelagen(1978:262). (se
950 koppling nr 3 i figuren ovan).

951

952 2.5 Aktörer

953

954 [Figur 11 Exempel på aktörer som arbetar med utrymningsplanering](#)

955 Som nämnts tidigare, bland annat under avsnittet Arbete med
 956 utrymningsplaner är det många aktörer som måste samarbeta för att skapa en
 957 gemensam plan för storskalig utrymning. Gemensam planering gör även att
 958 samhällsaktörer får kunskap om varandras roller och ansvar, samt att dessa
 959 aktörer kommer överens om gränssytor och överlämningar sinsemellan. Nedan
 960 presenteras en sammanställning av aktörer som i olika delar bör medverka vid
 961 planering och/eller genomförande av en storskalig utrymning. De författningar
 962 som presenterats i avsnittet styrande författningar täcker inte in alla delar
 963 som här återges varför materialet ska uppfattas som en rekommendation. För
 964 styrande dokument hänvisas till författningarna i nyss nämnda avsnitt.

965 2.5.1 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)

966 MSB ska enligt sin instruktion¹⁸ ha förmågan att bistå med stödresurser i
 967 samband med allvarliga olyckor och kriser samt vid höjd beredskap.
 968 Myndigheten ska stödja berörda myndigheters samordning av åtgärder vid en
 969 kris eller höjd beredskap.

970

971 Kopplat till storskalig utrymning kan MSB medverka genom att vägleda
 972 planeringen, men även stödja samordningen under en pågående händelse om
 973 det behövs. Skulle en storskalig utrymning ske som en konsekvens av en
 974 naturkatastrof kan MSB vid särskilt stora behov också understödja med
 975 tillgängliga förstärkningsresurser¹⁹.

¹⁸ Förordning (2008:1002) med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

¹⁹ "MSB:s förstärkningsresurser – ett stöd när regionens egna resurser inte räcker till", MSB1061, 2016

976 2.5.2 Kommun

977 Kommuner ska inom sitt geografiska område verka för samordning i
978 planeringsarbete och vid krishanteringsåtgärder²⁰. Kommunen ansvarar även
979 för information till allmänheten under sådana förhållanden. Kommunen har en
980 mycket bred verksamhet vilket återspeglas i listan på uppgifter som är lämpliga
981 för kommunen att planera för kopplat till storskaliga utrymningar.

982

983 • samordning i planeringsarbetet mellan aktörer i kommunens geografiska
984 område

985 • utrymning av vårdtagare i alla kommunala verksamheter samt för dem
986 upprätthålla en god hälso- och sjukvård²¹.

987 • upprättande av kommunal verksamhet på annan ort för utrymda som
988 kommer vara utrymda över längre tid (exempelvis skolgång)

989 • mottagning och inkvartering av utrymda från egen eller annan kommun

990 • information till och kommunikation med människor som bor, verkar eller
991 vistas i kommunen

992 • information till och kommunikation med utrymda från kommunen som
993 tillfälligt vistas i annan kommun än hemkommunen

994 • hantering av samhällsviktiga verksamheter som av kommunen bedrivs
995 inom det utrymda området (exempelvis el, dricksvatten, avlopp,
996 kommunikationssystem etc.).

997 • återflyttning av vårdtagare

998

999 Kommunen ansvarar för kommunal räddningstjänst²². I samband med en
1000 händelse som kräver en storskalig utrymning ansvarar den kommunala
1001 räddningstjänstens utsedda räddningsledare främst för.

1002

1003 • beslut om utrymning

1004 • hantering av räddningsinsatser

1005 • beslut om återflyttning

1006 • begäran om stöd från annan kommun eller statlig myndighet

1007

²⁰ Lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför

²¹ Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

²² Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor

1008 2.5.3 Länsstyrelse

1009 Varje länsstyrelse ska vara en sammanhållande funktion mellan lokala aktörer
1010 och den nationella nivån inom sitt geografiska område i fråga om planering och
1011 hantering av kriser samt vid höjd beredskap²³.

1012 I samband med en utrymning bör länsstyrelsen främst ansvara för:

1013

1014 • samordning i planeringsarbetet mellan länets aktörer

1015 • information till och kommunikation med de utrymda

1016 • övertagande av kommunal räddningstjänst

1017 • statlig räddningstjänst

1018 • beslut om utrymning vid utövande av räddningstjänst

1019

1020 Om Sverige är i krig kan regeringen besluta att länsstyrelsen är högsta civila
1021 totalförsvarsmyndighet inom länet.²⁴ Länsstyrelsen kan då besluta om
1022 utrymning, inflyttningsförbud och utflyttningsförbud.²⁵

1023 2.5.4 Region

1024 Regionerna (Landstingen) ansvarar bl.a. för hälso- och sjukvård²⁶ samt ofta för
1025 kollektivtrafik²⁷. I samband med en utrymning bör sjukvården främst ansvara
1026 för:

1027 • upprätthållande av hälso- och sjukvård i alla skeden.

1028 • hantering av sjukvårdsinsatser.

1029 • upprätthållande av katastrofmedicinsk beredskap.

1030 • beslut om utrymning av vårdenhet.

1031 • sjuktransporter och ambulansverksamhet med transportmedel som är
1032 särskilt inrättade för ändamålet.

1033 • inkvartering och fortsatt vård av patienter på annan plats.

1034 • information till och kommunikation med patienter och anhöriga.

1035 • återflyttning av patienter.

1036 • vid planering måste dialog om mottagning ske med andra län både
1037 intilliggande men även längre bort för händelser som har stor spridning.

1038

²³ Förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap

²⁴ Förordningen (2017:870) om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter vid höjd beredskap 6 §

²⁵ Lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap och Förordning (2006:639) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap

²⁶ Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

²⁷ Lagen (2010:1065) om kollektivtrafik

1039 I varje län ska det finnas en regional kollektivtrafikmyndighet som oftast
 1040 organiseras av regionen. Kollektivtrafikmyndigheten bör, kopplat till storskalig
 1041 utrymning, medverka i planering samt genomförande av:

1042

1043 • hantering av transportresurser som kan färdas på väg, järnväg, vatten,
 1044 spårväg och tunnelbana.

1045 • lämpliga uppsamlingsplatser där transportmedel enkelt kan användas.

1046 • flöden av utrymmande.

1047 • eventuellt biljettlöst åkande för utrymmande personer.

1048 2.5.5 Polisen

1049 I polisens uppgifter ingår att förebygga brott, hindra störningar av den
 1050 allmänna ordningen och säkerheten, ingripa när sådana har inträffat, bedriva
 1051 utredning i fråga om brott som hör under allmänt åtal och bistå allmänheten
 1052 när så är tillämpligt²⁸. I samband med en storskalig utrymning bör polisen
 1053 främst ansvara för:

1054

1055 • beslut om utrymning vid hot- eller brottsituation.

1056 • stöd vid verkställande av utrymning om behov av tvångsmedel uppstår.

1057 • upprätthållande av allmän ordning och säkerhet.

1058 • avspärrningar av områden och vägar vid hot- eller brottsituation samt
 1059 biträda vid avspärrning vid olyckor.

1060 • trafikdirigering.

1061 • registrering av utrymda och eftersökta personer.

1062 • genomsökning och bevakning av utrymt område.

1063 • identifiering av skadade och döda.

1064 • stöd med ordning och säkerhet på uppsamlings-, utrymnings- och
 1065 mottagningsplatserna.

1066 • information och kommunikation kopplat till ordning och säkerhet.

1067 • beslut om återflyttning där polisen beslutat om storskalig utrymning.

1068

1069 2.5.6 Försvarsmakten

1070 Försvarsmakten kan vid begäran ge stöd till insatser som definierats som
 1071 räddningstjänst²⁹ så länge det inte allvarligt hindrar den ordinarie
 1072 verksamheten. Stöd kan även begäras utan att det räknas som en olycka eller
 1073 räddningstjänst men då kommer Försvarsmakten att ta ut ersättning för sin
 1074 medverkan såvida begäran inte kommer från en annan statlig myndighet³⁰.

²⁸ polislag (1984:387)

²⁹ lagen (2003:778) om skydd mot olyckor

³⁰ förordningen (2002:375) om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet

1075 Alla former av begäran av stöd från Försvarsmakten bör specificera vilken
 1076 effekt som eftersträvas, snarare än att lista önskade resurser. Försvarsmakten
 1077 gör då en bedömning och återkommer med förslag utifrån detta. Anledningen
 1078 är att det finns många möjligheter som är okända för andra organisationer men
 1079 välkända inom Försvarsmakten.

1080

1081 Vid höjd beredskap bedöms Försvarsmaktens ordinarie verksamhet till största
 1082 delen vara fokuserad på att möta väpnade angrepp. Det innebär att planering
 1083 för storskalig utrymning under dessa förhållanden inte bör baseras på resurser
 1084 från Försvarsmakten.

1085 2.5.7 Jordbruksverket

1086 Jordbruksverket är regeringens expert- och förvaltningsmyndighet inom
 1087 jordbruk, fiske och landsbygdsutveckling. Myndighetens krisberedskap innebär
 1088 att arbeta med planering och andra beredskapsåtgärder för att hindra och
 1089 förebygga svåra påfrestningar på samhället inom jordbruks- och
 1090 livsmedelsområdet. Jordbruksverket ska leda och samordna de förebyggande
 1091 åtgärderna och bekämpningen av djursjukdomar, foderföroreningar och
 1092 växtskadegörare enligt ansvarsprincipen. Vid en kris ska Jordbruksverket också
 1093 stödja regeringen, länsstyrelserna och övriga områdesansvariga och
 1094 samordnande myndigheter³¹.

1095

1096 Jordbruksverket är i första hand stödjande myndighet till andra myndigheter i
 1097 samband med storskalig utrymning, och då med fokus på påverkan på djur och
 1098 djurhållning:

1099

- 1100 • medverka i framtagningen av en samlad lägesbild kopplat till djurhållning.
- 1101 • rådgivning och information kring smitt- och djurskydd.
- 1102 • tillfälliga regelförändringar för att underlätta utrymningen.
- 1103 • bistå med hälso- och sjukvård för djur genom distriktsveterinärerna.

1104

1105 2.5.8 Trafikverket

1106 Trafikverket ska med utgångspunkt i ett trafikslagsövergripande perspektiv
 1107 ansvara för den långsiktiga infrastrukturplaneringen för vägtrafik,
 1108 järnvägstrafik, sjöfart och luftfart samt för byggande och drift av statliga vägar
 1109 och järnvägar³². Trafikverket ska med utgångspunkt i ett
 1110 trafikslagsövergripande perspektiv samverka med andra aktörer och därvid
 1111 vidta åtgärder i syfte att utveckla och samordna krisberedskap och planering
 1112 för höjd beredskap inom transportområdet. I detta ingår att bedriva
 1113 omvärldsbevakning och analys samt att stödja andra myndigheter med
 1114 expertkompetens inom området.

1115

³¹ SFS 2015:1052

³² Förordning (2010:185) med instruktion för Trafikverket

1116 Trafikverket kan stödja planering och genomförande av storskalig utrymning
1117 med bland annat följande:

1118

- 1119 • analys och planering av möjligheter att transportera bort utrymmande via
1120 statlig transportinfrastruktur.
- 1121 • tillhandahållande av information/data om statlig transportinfrastruktur.
- 1122 • vägvisning och avspärrning längs vägar.
- 1123 • trafikinformation om läget på vägar och järnvägar.
- 1124 • ledning och omplanering av järnvägstransporter.

1125

1126 2.5.9 Övriga statliga myndigheter

1127 Övriga statliga myndigheter säkerställer verksamhet inom det egna
1128 ansvarsområdet och bidrar med resurser efter förfrågan från räddningsledare.
1129 För planeringen kan följande myndigheter vara värdefulla för att tillhandahålla
1130 de data och stöd som behövs.

1131

- 1132 • Lantmäteriet för att säkerställa uppdaterat kartmaterial samt möjlighet
1133 att stödja med GIS- och kartkompetens i krissituationer
- 1134 • Skatteverket för att hitta statistik om befolkningen, var den är bosatt med
1135 mera.
- 1136 • Post- och telestyrelsen för att få kontakt med mobiloperatörerna för att
1137 identifiera behov av förstärkningar i mobilnäten.
- 1138 • Försäkringskassan för att stödja vid kartläggning av personer med
1139 assistanshjälp.
- 1140 • Livsmedelsverket kan stödja med frågor om livsmedelslagstiftning,
1141 livsmedelskontroll, smittskyddsfrågor, beredskap för offentliga kök och
1142 dricksvattenkvalitet. Genom VAKA, den Nationella
1143 Vattenkatastrofgruppen, kan kommuner få rådgivning och annat stöd vid
1144 kris när det gäller dricksvattenförsörjning och nödvattenhantering.
1145 Livsmedelsverket samverkar också med bland annat med branschen för
1146 dagligvaruhandeln och food service i frågor som rör livsmedelsförsörjning
1147 och livsmedelslogistik.

1148 2.5.10 Övriga

1149 I Sverige finns många organisationer som under olika omständigheter kan
1150 utgöra stöd vid en utrymning:

1151

- 1152 • branschorganisationer.
- 1153 • frivilligorganisationer.
- 1154 • idrottsföreningar.
- 1155 • intresseföreningar.

- 1156 • näringsidkare och privata företag (exempelvis transportföretag, storkök,
1157 hotell, vandrarhem, uthyrare av toaletter mfl.).
- 1158 • sammanslutningar av privatpersoner i praktiska syften, t ex
1159 grannsamverkan och byalag.
- 1160 • tillfälliga sociala nätverk på t.ex. sociala medier.
- 1161 • trossamfund.

1162
1163 Den enskilde medborgarens ansvar aktualiserades i broschyren Om
1164 krisen eller kriget kommer. Där klargörs att man bör klara sig utan försörjning
1165 från samhället en tid och att man måste planera för att kunna hantera en kris. I
1166 denna planering bör det även ingå att kunna lämna sin bostad även om just det
1167 inte framgår i broschyren.

1168
1169 Varje medborgare har utöver detta skyldigheter att följa de anvisningar som
1170 myndigheter ger med stöd av olika författningar som angivits ovan. Vidare ska
1171 de kopplat till tjänsteplikt ställa upp och hjälpa till om en räddningsledare så
1172 begär och om de uppfyller krav på kunskaper, hälsa och ålder³³. Mer om den
1173 enskilde medborgaren och dennes ansvar i avsnittet Förbered allmänheten.

1174

1175 2.6 Kartlägga området

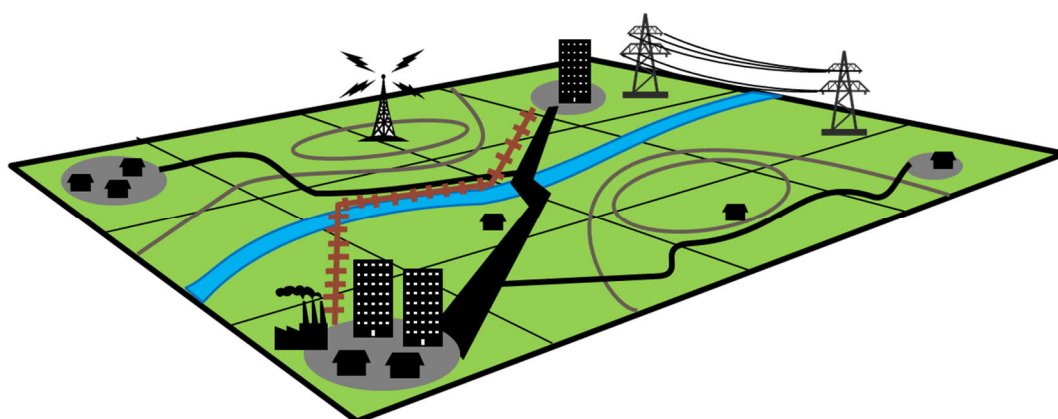
1176 Planering och förberedelse av en utrymning bör utgå från det geografiska om-
1177 rådets förutsättningar. Arbetsgruppen som ska göra planeringen måste därför
1178 fastställa vilket område som planeringen avser och om det finns några
1179 geografiska delar som inte ska ingå. Kartläggning av området bör ske i samråd
1180 mellan berörda organisationer och innefattar aspekter som geografi, risker,
1181 demografi, transportvägar, utrymningszoner, resurser och även totalförsvarets
1182 behov.

1183

1184 Att arbeta med stöd av geografiska informationssystem (GIS) är en
1185 förutsättning för att åskådliggöra förutsättningarna. GIS-expertter bör därför
1186 vara med i arbetsgruppen helst från start. Vid arbete med GIS är det
1187 eftersträvänsvärt att hitta källor med grunddata som är kompatibelt i ett
1188 gemensamt system där olika lager av information kan visas tillsammans. Man
1189 bör ha all kartinformation testad och förberedd innan en eventuell
1190 kris/utrymning inträffar. Att sätta sig med detta mitt i en kris och börja från
1191 början kommer att försena arbetet betydligt. De som planerar måste analysera
1192 om man kan använda geodatakällor från Internet eller om man ska se till att ha
1193 lokala kopior i fall ett avbrott på internetförbindelserna sker. Troligen är en
1194 kombination nödvändig.

³³ Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor

1195 2.6.1 Geografi

1196
1197 **Figur 12** Exempel på information som ingår i geografibegreppet

1198 Med geografi avses här hur jordytan ser ut inom området tillsammans med de
1199 förändringar som gjorts av människor. Målsättningen med att ta fram ett
1200 geografiskt underlag är att senare i planeringen se möjligheter och
1201 begränsningar som påverkar planeringen. De flesta moderna kartor har med
1202 den information som är mest relevant.

1203 Topografi, visar höjder och dalar i terrängen i form av höjdkurvor. Dessa kan
1204 vara relevanta vid planering av framkomlighet, möjlighet till radiosamband
1205 (radioskugga) eller möjlighet att se från en plats till en annan.

1206
1207 Vattendrag, som åar, sjöar eller sankmarker. Vatten utgör begränsningar i
1208 framkomligheten för landgående fordon. Även båtar och fartyg kan begränsas
1209 av djup och strömförhållanden. För att skapa tillfälliga förbindelser i form av
1210 broar krävs ofta förberedda landfästen för att tiden att upprätta dem inte ska
1211 bli för lång. Möjligheten att upprätta förbindelser påverkas också av kravet på
1212 förbindelsens längd och för vissa typer av flytande broar spelar
1213 strömförhållanden en stor roll.

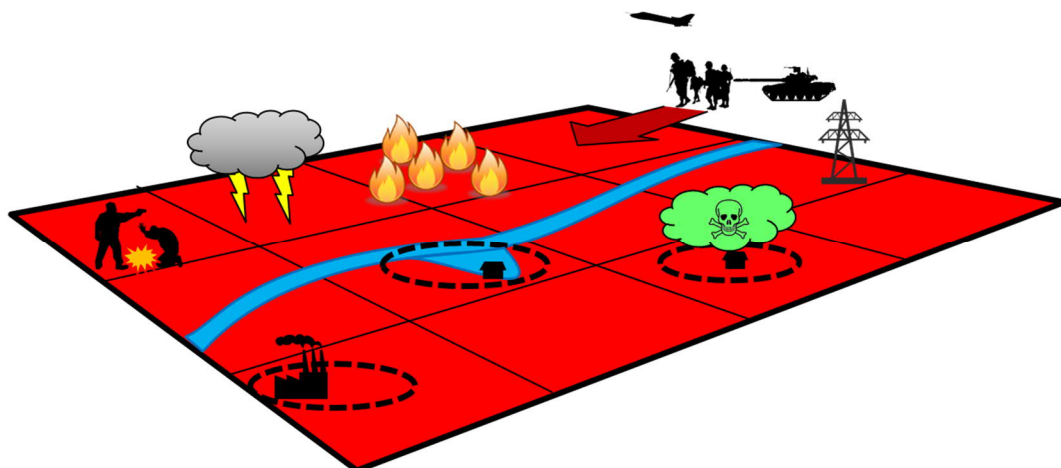
1214
1215 Bebyggelse, avser städer, byar och samhällen där det bor människor men även
1216 industriområden och liknande. Bebyggelse sammankopplat med demografi ger
1217 de bästa underlagen för att kunna bedöma vilka volymer av utrymmande som
1218 kan komma i fråga. Viss bebyggelse har olika volymer av människor beroende
1219 på säsong som exempelvis skidanläggningar eller nöjesparker. För att få en
1220 uppfattning om konsekvenser vid ett scenario där uppvärmningen inte
1221 fungerar i kombination med kyla, rekommenderar Energimyndigheten att en
1222 kartläggning görs av hur snabbt byggnader blir utkylda och obeboeliga.
1223 Energimyndigheten kan stödja med expertkunskap inom detta område.

1224
1225 Infrastruktur, avser här vägar, järnvägar, elsystem, gassystem, radiomaster
1226 eller liknande. Denna infrastruktur kan påverka planeringen. Exempelvis
1227 skiljer kapaciteten att transportera människor på järnvägen beroende på om
1228 det är enkelspårig sträcka där tåg går i båda riktningarna på ett och samma
1229 spår, eller flerspårig med större kapacitet samt om det finns fungerande el eller
1230 ej etc. En annan begränsning kan vara radiomaster för att få fungerande
1231 radiokommunikation. Det finns täckningskartor för exempelvis Rakel hos MSB
1232 och för mobiltelefoner hos olika operatörer.

Samhällsviktiga verksamheter, avser verksamhet som är viktig för samhällets funktionalitet och sammanfaller delvis med infrastruktur ovan. Det är till exempel sådana verksamheter som är betydelsefulla för människors liv och hälsa, samhällets funktionalitet och dess grundläggande värden. Statliga myndigheter ska identifiera samhällsviktiga verksamheter på nationell och regional nivå³⁴. Kommuner och regioner ska som en del av sin risk- och sårbarhetsanalys identifiera samhällsviktig verksamhet inom sitt geografiska område³⁵. Även kritiska beroenden och skyddsvärda tillgångar bör beaktas. Vid en utrymning kan det krävas att viss personal trots riskerna stannar kvar i området (eller gör besök) för att upprätthålla funktionaliteten i samhällsviktiga system.

Annan verksamhet som kan påverka utrymningen, kan vara verksamhet som ej är samhällsviktig, eller som ej behöver kunna upprätthållas efter att utrymningen har genomförts, men som kan innebära vissa ställningstaganden i beslutsskedet. Exempel på sådana platser kan vara svårutrymd verksamhet, såsom äldreboende, jordbruksfastigheter med stora besättningar eller häkten.

2.6.2 Risker och händelser

Figur 13 Exempel på risker i ett geografiskt område

Planering och förberedelse av en utrymning bör utgå från en risk- och sårbarhetsanalys. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ger ut föreskrifter och vägledningar för dessa analyser. De rekommenderas att utrymningsfrågorna integreras i det riskanalysarbete som svenska samhällsaktörer redan bedriver. Inom varje geografiskt område kan det finnas riskområden och riskverksamheter vilka exempelvis kan vara:

- industrier med farliga ämnen.
- översvämningshotade områden.

Det finns också händelser som kan inträffa utan att vara kopplade till riskområden eller riskverksamheter ovan. Exempel på sådana händelser är:

³⁴ Förordningen (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap

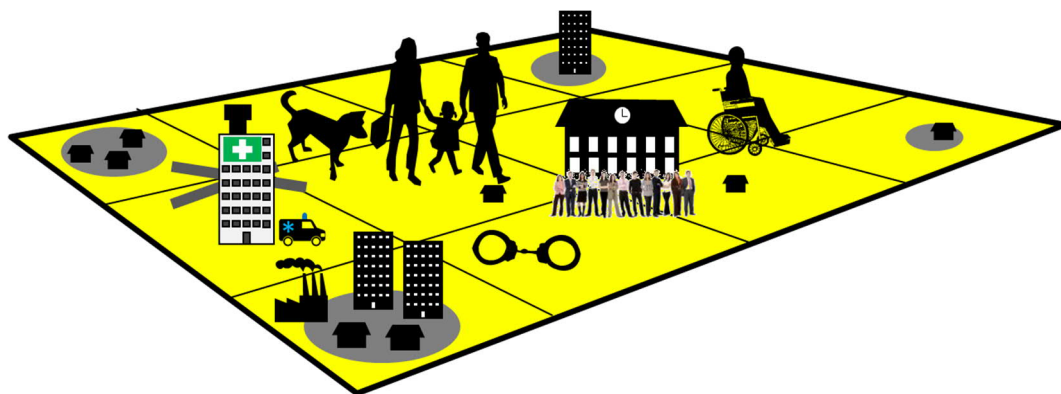
³⁵ MSBFS 2015:5

- 1265 • naturhändelser såsom stormar, översvämningar och snöfall.
- 1266 • störning i infrastruktur såsom el-, värme- och bortfall i
- 1267 dricksvattenförsörjningen. Det kan även röra sig om icke fungerande
- 1268 sanitet.
- 1269 • spridning av farliga ämnen eller smitta.
- 1270 • bränder.
- 1271 • terrordåd.
- 1272 • krig och krigsfara.

1273
 1274 Händelser som sker utan att vara kopplade till riskområden eller
 1275 riskverksamheter är inte heller knutna till geografiska platser. Här får
 1276 arbetsgruppen arbeta med antaganden och ha ett mera dynamiskt
 1277 förhållningssätt. Se avsnittet Strategier. Planeringen inriktas mot att
 1278 utrymning kopplat till dessa händelser hanteras oavsett var de inträffar över
 1279 ytan.

1280
 1281 Så långt möjligt är det lämpligt att presentera riskerna och möjliga händelser i
 1282 ett GIS-verktyg. GIS utgör ett bra underlag för planering av utrymning genom
 1283 att visa på sannolika utrymningsbehov från platser där hot mot människors liv
 1284 och hälsa kan uppstå. För att pröva de planer som senare utarbetas kan GIS
 1285 användas för att simulera flera händelser vilka leder till olika scenarier.
 1286

1287 2.6.3 Demografi

1288
 1289 **Figur 14** Exempel på demografisk information i ett område

1290 Demografi är vetenskapen om en befolknings fördelning, storlek och
 1291 sammansättning. Eftersom de människor som ska utrymmas har olika
 1292 förutsättningar och behov exempelvis beroende på ålder, fysisk förmåga,
 1293 språkkunskaper, kultur och ekonomi är det värdefullt för planeringsarbetet att
 1294 få en uppfattning om demografin i området. Det kan vara svårt att göra en
 1295 fullständig kartläggning av vilka människor som vistas i ett område, men
 1296 exempel på befolkningsgrupper att beakta är:

- 1297
- 1298 • barn och ungdomar på förskola, skola och fritids.
- 1299 • hemlösa.

- 1300 • interner inom kriminalvård.
- 1301 • invånare med andra språk än svenska som modersmål.
- 1302 • människor med funktionsnedsättning.
- 1303 • människor med sällskapsdjur, produktionsdjur eller tjänstedjur.
- 1304 • personer som har egen bil.
- 1305 • totalt antal boenden i olika områden.
- 1306 • turistzoner och koncentrationer av utländska medborgare.
- 1307 • vård- och omsorgstagare på vårdinrättning eller i hemmiljö.

1308
 1309 Befolkningstätheten i olika områden ger en uppfattning om vilka volymer som
 1310 planeringen måste omfatta. Genom att presentera demografin i ett GIS-system
 1311 skapas en god bild av de olika behov som kan uppstå vid en utrymning av olika
 1312 platser.

1313

1314 2.6.4 Husdjur

1315

1316
 1317

1318 **Figur 15 Exempel på djur att beakta**

1319

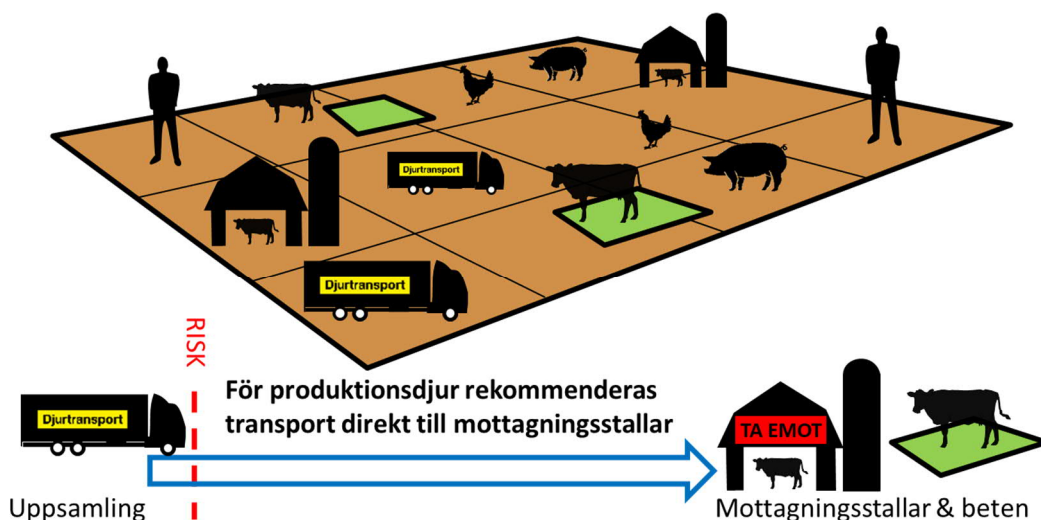
1320 Med husdjur avses i denna handbok alla djur i människans tjänst såväl
 1321 sällskapsdjur, tjänstedjur ³⁶ samt produktionsdjur. Vid förberedelse av en
 1322 utrymning behöver hänsyn tas till husdjuren bl.a. därför att många djurägare
 1323 kommer att vägra utrymma utan sina husdjur. Husdjuren har såväl en
 1324 emotionell betydelse som ett finansiellt värde. Dessutom har djuren ett
 1325 egenvärde.

1326

1327 Enligt djurskyddslagen (2018: 1192) ska djur behandlas väl, skyddas mot
 1328 onödigt lidande och sjukdom. De har också bland annat rätt till foder,
 1329 dricksvatten, och tillsyn, samt att kunna utföra sådana beteenden som de är
 1330 starkt motiverade för och som är viktiga för deras välbefinnande (naturligt
 1331 beteende). Det innebär att om alternativet är att djur riskerar att skadas
 1332 allvarligt eller på annat sätt utsätts för lidande om de finns kvar i ett
 1333 riskområde så kan en förflyttning accepteras även om djuren i normalfallet inte
 1334 skulle ha transporterats eller till mottagningsplatser och djurstallar som inte

³⁶ Begreppet tjänstedjur har använts i första hand som en beteckning på tjänstehundar. I denna text används begreppet för tjänstehundar, men även s.k. servicehundar för människor med funktionsnedsättning, samt polisens hästar

- 1335 uppfyller alla tekniska krav på djurvälstånd. Korrekt utförd avlivning är också ett
1336 fullgott alternativ till utrymning för att
1337 skydda djur från lidande.
- 1338
- 1339 Om djuren lämnas kvar när djurägaren utryms, måste det finnas en plan för
1340 vem, och under vilka former, djuren ska ges foder, dricksvatten och tillsyn.
1341 Detta måste samordnas med avspärrningar av det utrymda området.
1342 Exempelvis kanske hotet tillåter regelbundna besök för att säkerställa djurens
1343 behov.
- 1344
- 1345 Om djur från olika ställen eller besättningar måste samlokaliseras, är det
1346 viktigt att smittskyddet beaktas. Företrädesvis bör djuren hållas på ett sådant
1347 sätt att smittrisker minimeras. En kontakt bör på tidigt stadium etableras med
1348 veterinär för rådgivning kring smittskyddet, men också för att kunna
1349 omhänderta skadade eller kontaminerade djur.
- 1350
- 1351 I första hand vilar ansvaret på djurhållaren att ta beslut om avlivning
1352 alternativt förflyttning för att skydda sina djur mot onödigt lidande. För att
1353 fatta beslutet bör djurhållaren få rådgivning från veterinär, samt information
1354 och bedömningar från räddningsledare eller motsvarande.
- 1355 Produktionsdjur
- 1356 Till denna kategori hör, i denna handbok, de livsmedelsproducerande djuren
1357 exklusive häst.
- 1358
- 1359 Det moderna jordbruket består i stor utsträckning av stora enheter, med många
1360 djur samlade på en och samma anläggning. Vissa av dessa produktionsformer
1361 är omöjliga, eller mycket svåra, att flytta. Dit hör i första hand
1362 fjäderfäproduktion för kött eller ägg, liksom grisproduktionen. För de djurslag
1363 som går att flytta, krävs en noggrann och tidig planering för att flytten ska vara
1364 framgångsrik. Särskilda överväganden bör göras vid förflyttning av högdräktiga
1365 djur. Kor som mjölkas behöver tillgång till utrustning för mjölkning.
1366 Utrymning av produktionsdjur bör ske vid samma förutsättningar som en
1367 partiell utrymning av människor och det kräver betydligt längre
1368 framförhållning. För dessa planeras för transport utan uppehåll från utrymt
1369 området till mottagningsstallar och beten.
- 1370

Figur 16 exempel på kartläggningsbehov kopplat till produktionsdjur och det flöde som rekommenderas för produktionsdjur

LRF:s lokalavdelningar är en värdefull tillgång både i planeringsarbetet som vid själva genomförandet av en utrymning.

Varje djurhållare bör regelbundet tänka igenom hur en utrymning av besättningen skulle kunna genomföras och då beakta följande punkter:

- En aktuell förteckning över samtliga djur och en prioritering av vilka djur som bör förflyttas först.
- Personal jag kan jag få hjälp av vid en akut händelse.
- Djurtransportörer som kan finnas tillgängliga?
- Utrymnings- och mottagningsstallar samt beten kartläggs. Var skulle jag kunna flytta djuren och hur är den tekniska statusen på byggnaderna? Under sommaren kan mottagningsplatsen mycket väl vara beten för vissa djurgrupper. Kommunicera gärna med LRF och länsstyrelsen för att göra en gemensam kartläggning av anläggningar som kan ta emot produktionsdjur.
- Vägar från gården och var djurtransporter kan köras? Är dessa vägar farbara året runt?
- Hur kan jag förse djuren med foder och dricksvatten på mottagningsstallar?

Tjänstedjur

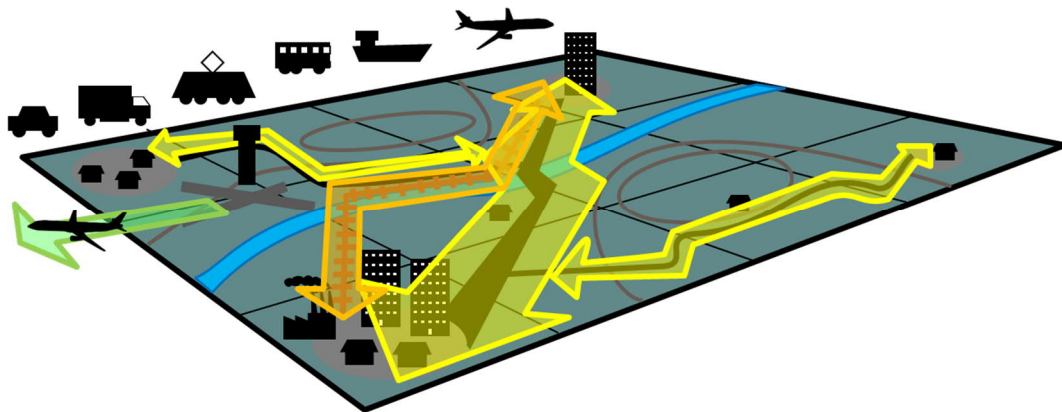
Beträffande tjänstehundar eller hästar som används av polis och/eller väktare, blir knappast dessa föremål för en utrymning. Däremot är det viktigt att tjänstedjur som används vid händelsen, har snabb tillgång till veterinärvård i händelse av skador under arbetet.

Servicehundar är för en del människor helt avgörande för att kunna leva ett dragligt och värdigt liv. Vid en utrymning av berörda människor, är det därför

- 1403 av vital betydelse att även deras servicehundar medföljer vid utrymningen.³⁷
 1404 Med hänsyn till allergiker kan husdjur transporteras i särskilda fordon och
 1405 hållas i åtskilt utrymme på utrymnings- och mottagningsplatserna.
 1406
- 1407 Sällskapsdjur
 1408 Till sällskapsdjuren hör, i detta sammanhang, i första hand hund, katt och häst.
 1409 Många djurägare har dock även andra sällskapsdjur, såsom tamiller, burfåglar,
 1410 reptiler och gnagare.
 1411
- 1412 Mer än hälften av hushållen har idag sällskapsdjur. Dessa är en viktig del av
 1413 livskvalitén och hanteras och betraktas många gånger som familjemedlemmar.
 1414 För en framgångsrik utrymning av människor måste därför en utrymning ske
 1415 även av sällskapsdjuren.
 1416
- 1417 Oftast rör det sig om ett mindre antal djur per hushåll, vilket innebär att själva
 1418 utrymningen i sig, inte är ett stort problem. Istället är det fr.a. de krav som ska
 1419 ställas på utrymnings- och mottagningsplatsernas möjligheter att ta emot
 1420 sällskapsdjur som bör vara i fokus.
 1421
- 1422 Varje djurägare bör tänka igenom hur en utrymning med sina sällskapsdjur
 1423 skulle kunna genomföras och då beakta bl.a. följande punkter:
 1424
- 1425 • Se till att djuren är ID-märkta på något sätt, så att det blir möjligt att
 1426 återförenas om man tvingas skiljas åt. Ha gärna ett nytaget foto tillgängligt.
 - 1427 • Ha nödvändiga transportburar tillgängliga och uppmärkta med
 1428 kontaktuppgifter.
 - 1429 • Förvara foder lättillgängligt och enkelt att transportera. Fäst gärna ett
 1430 dokument med utfodringsanvisningar på transportlådan.
 - 1431 • I förekommande fall se till att djurets läkemedel, och
 1432 behandlingsanvisningar, finns lätt tillgängliga för att ta med vid
 1433 utrymningen.
- 1434
- 1435 Med tanke på allergier, liksom en del människors rädsla för djur, kan man inte
 1436 förvänta sig att djurägare och djur kan inrymmas under samma tak på en
 1437 mottagningsplats. Däremot bör målsättningen vara att det finns tillgängligt
 1438 utrymme för sällskapsdjur i nära anslutning till mottagningsplatsen för
 1439 människor. Utrymmen för hästar, ställer särskilda krav på utrymmet och kan
 1440 vara svårare att lägga i direkt anslutning till människornas mottagningsplatser.
 1441 Djurutrymmen bör ha en ansvarig skötare, tex från någon frivilligorganisation,
 1442 som säkerställer skötsel och djurvälstånd, i synnerhet som ägarna kan vara
 1443 skadade eller av andra skäl oförmögna att ta hand om sina djur.
 1444

³⁷ Detta avsnitt behöver utvecklas ytterligare. Bland annat en text om mottagningsplatsens förutsättningar att ta emot människor som har behov av servicehund

1445 2.6.5 Transportvägar

1446

1447 [Figur 17 principbild med exempel på hur transportvägar kan ritas olika breda beroende på](#)
 1448 [kapacitet](#)

1449 Syftet med att kartlägga transportvägarna inom området är att få en överblick
 1450 över de möjligheter att transportera människor och djur som området erbjuder.
 1451 Underlagen ska ge möjlighet att bedöma tillgängligheten för olika transportsätt
 1452 och dess olika kapacitet. Det ska även ge en förståelse för flaskhalsar där man
 1453 kan räkna med problem vid en utrymning. På så sätt kan förberedelser för att
 1454 minska dessa problem göras.

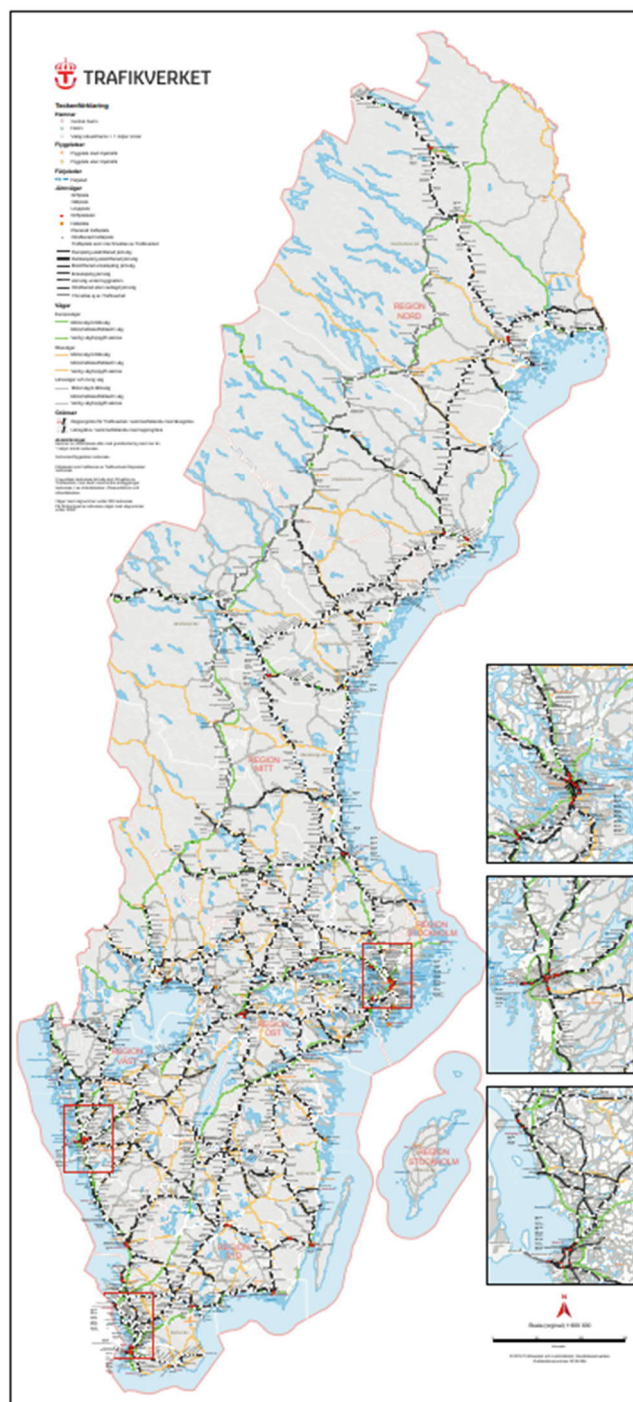
1455

1456 Vid kartläggningen av transportvägarna är det lämpligt att ta hjälp av
 1457 myndigheter och organisationer som arbetar med transportinfrastrukturen på
 1458 olika sätt. Trafikverket har ett övergripande ansvar för de statliga vägarna och
 1459 järnvägarna medan kommunerna ansvarar för kommunala vägar. Det finns
 1460 kollektivtrafikmyndigheter som svarar för planeringen av kollektivtrafiken.

1461

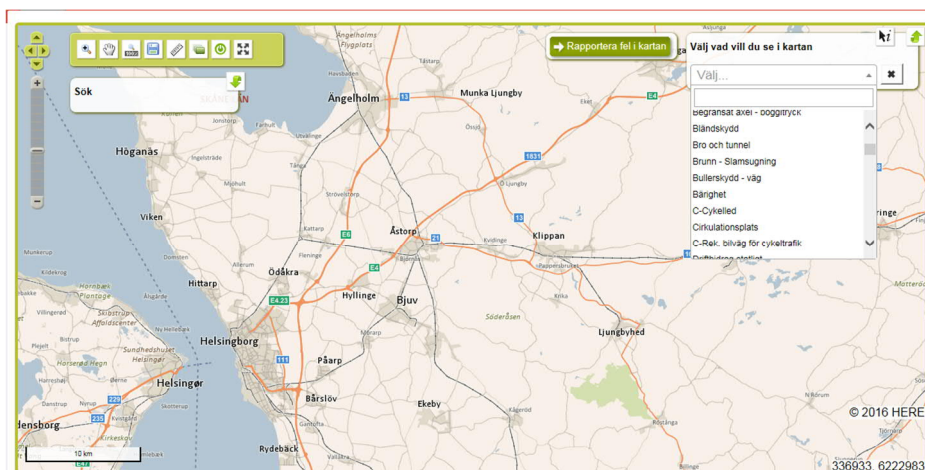
1462 Trafikverket bistår vid planering med uppgifter om bland annat
 1463 omledningsvägar för väg/järnväg och bärigheter på vägnätet samt övriga
 1464 förmågor hos myndigheten.
 1465

1466 Nedan ett exempel på publik karta som trafikslagsövergripande beskriver
 1467 Sveriges Transportinfrastruktur³⁸.
 1468

1469
 1470 Figur 18 Nationell karta med alla trafikslag
 1471
 1472

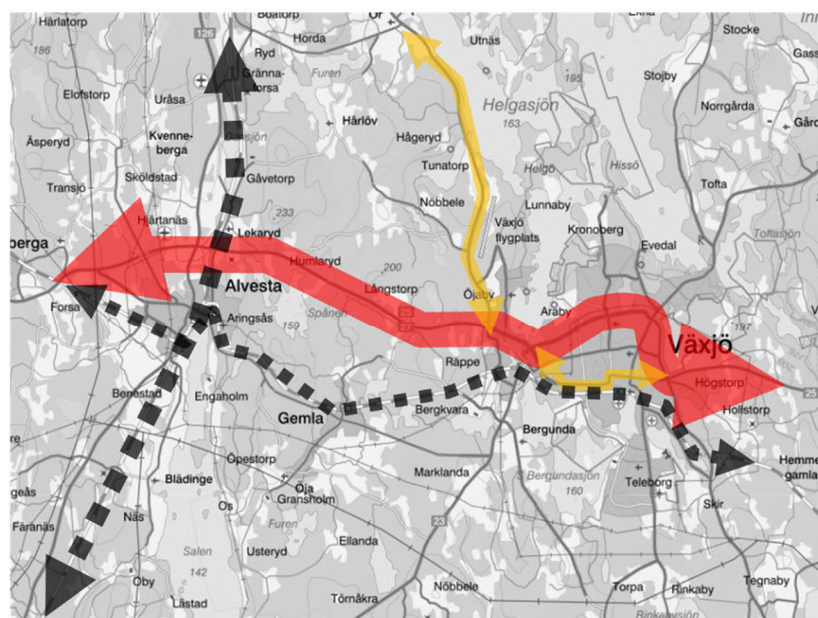
³⁸ <https://trafikverket.ineko.se/se/sverigekarta-f%C3%B6r-de-fyra-trafikslagen-2>

1473

1474 Figur 19 NVDB på webb är en webbadpplikation som gör det möjligt att se de av Sveriges
 1475 bil-, cykel- och gångvägnät som finns lagrade i Nationella vägdaten (NVDB)³⁹.

1476 Resultatet av arbetet ska vara en översikt som helst bör vara i form av en karta
 1477 där det framgår skillnader i kapacitet mellan olika transportslag. Ett
 1478 överskådligt sätt är att olika kapacitet beskrivs med olika tjocka pilar på kartan.
 1479 Kapaciteten i kollektivtrafiken bör beskrivas på ett liknande sätt, lämpligen i
 1480 samverkan med den regionala kollektivtrafikmyndigheten. Eventuella
 1481 beroenden för att trafiken ska fungera måste finnas med i planeringen.
 1482 Exempelvis kan inte järnvägstrafiken ha samma kapacitet om det saknas
 1483 elektricitet eller om det är enkelspårig sträcka. Kartläggningen av
 1484 transportvägar kan ske nationellt, regionalt, lokalt och även för en tätort.
 1485 Resultatet kan användas för att göra förberedda planer med utrymningsvägar.
 1486

1487

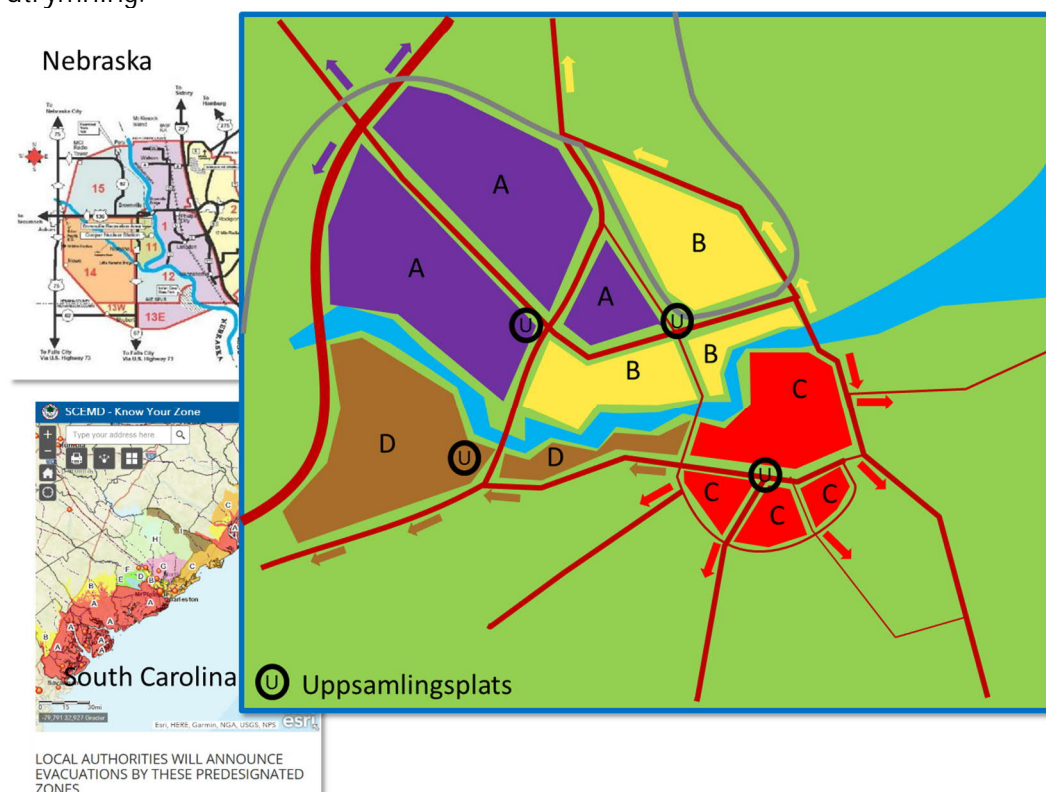
1488

1489 Figur 20 exempel karta med pilar som visar kapacitet för olika transportvägar

³⁹ <https://nvdb2012.trafikverket.se/SeTransportnatverket>

1490 2.6.6 Utrymningszoner

1491 Utrymningszoner är ett sätt att inom en tätort fördela belastningen på vägar,
 1492 järnvägar och annan infrastruktur genom att dela in en tätort i zoner och
 1493 anvisa olika vägar för olika zoner. Detta är ett sätt att planera som används i
 1494 många länder. I denna planering bör även lämpliga uppsamlingsplatser vara
 1495 inritade så att de som inte har egna transportmedel vet var de ska ta vägen.
 1496 Zonernas utbredning bör baseras på en avvägning mellan transportkapacitet i
 1497 olika områden och behov att kunna utrymma från kända risker. Om det
 1498 exempelvis finns en riskverksamhet kan det vara lämpligt att skapa zoner som
 1499 följer de bedömda riskområdena om en olycka skulle inträffa. Då kan antalet
 1500 utrymda reduceras något jämfört med om större zoner skulle beordras till
 1501 utrymning.

1502

1503 Figur 21 exempel på kartverktyg med utrymningszoner från Nebraska och South
 1504 Carolina⁴⁰ samt en principbild över hur utrymningszoner kan fördelas i en stad.

1505 Befolkningen behöver veta vilken zon de bor i och var de förväntas transportera
 1506 sig om en utrymning skulle beordras. Detta kräver att allmänheten förbereds så
 1507 att denna planering blir allmänt känd. Zonerna måste ha gränser som går att
 1508 kommunicera som exempelvis vägar, vattendrag, järnvägar och inhägnader.
 1509 Om tätorten redan från början har tydliga vägar används ordinarie
 1510 benämningar på vägarna men i de fall det krävs en mera detaljerad vägvisning
 1511 kan kompletterande skyltning behövas. Genom olika informationskanaler som

⁴⁰ <https://www.scemd.org/prepare/know-your-zone/>
<https://nema.nebraska.gov/tech-hazard/evacuation-routes-map-cooper-nuclear-station-area>

1515 2.6.7 Resurser

1518 För att kunna planera realistiskt med de fördelar och brister avseende resurser
1519 som finns i ett visst område är det nödvändigt att inventera vilka resurser som
1520 finns och vem som kan bidra med dem. Förutom att kvantifiera dem i tabeller
1521 är det även här en stor fördel att med hjälp av GIS-verktyg åskådliggöra var i
1522 området resurserna finns. En kartbild ger en uppfattning om transporttider och
1523 var det finns en högre koncentration av resurser än i andra områden. Resurser
1524 som bör kartläggas är bland annat:

1526	• Anläggningar som kan ta emot lantbruksdjur
1527	• Drivmedel (diesel, bensin och energigas)
1528	• Elektroniska kommunikationsnät, möjligheter att kommunicera över
1529	mobila och fasta nät
1530	• Frivilliga som är organiserade, samt avtal med dessa
1531	• Förlägningsplatser hotell, skolor, idrottsanläggningar, fritidsanläggningar
1532	etc.
1533	• Högtalarsystem för masskommunikation till folkmassor
1534	• Laddningsplatser för eldrivna fordon och mobiltelefoner
1535	• Livsmedelslager eller försörjningsvägar för livsmedel
1536	• Möjliga uppsamlingsplatser och kapacitetsberäkningar för dem
1537	• Möjliga utrymningsplatser och kapacitetsberäkningar för dem
1538	• Möjliga mottagningsplatser och kapacitetsberäkningar för dem
1539	• Militära resurser
1540	• Ordningsvakter
1541	• Personal för omledning av trafikflöden (Polis och Trafikverkets
1542	entreprenörer)

- 1543 • Polisresurser
- 1544 • Privata företag med resurser som behövs, samt avtal med dessa
- 1545 • Reservförläggningar med lägre standard i form av tält, industrilokaler,
- 1546 parkeringshus, kontor etc.
- 1547 • Räddningsresurser
- 1548 • Sambandsresurser i form av Rakel och andra reservradiosystem
- 1549 • Sjukvårdsresurser
- 1550 • Skyddsrum, antal, kapacitet samt deras status (användbarhet)
- 1551 • Toaletter längs troliga utrymningsvägar
- 1552 • Transportresurser (bussar, tåg, båtar, lastbilar etc.)
- 1553 • Trygghetspunkter
- 1554 • Vaghållningsfordon
- 1555 • Vägskyltar för utrymningsvägar och platser - tillfälliga eller permanenta

1556 För att engagera frivilliga finns det stöd i skriften Frivilliga
 1557 försvarsorganisationer – förstärkning för myndigheter och kommuner.⁴¹
 1558

1559 Privat-offentlig samverkan är ett frivilligt, överenskommet samarbete mellan
 1560 privata och offentliga aktörer i syfte att stärka samhällets krisberedskap.
 1561 Mycket av den samhällsviktiga verksamheten ägs och drivs av näringslivet idag.
 1562 Mer om detta finns beskrivet i Handbok i privat-offentlig samverkan inom
 1563 området krisberedskap.⁴²
 1564

1565 Vid höjd beredskap bedöms Försvarsmaktens ordinarie verksamhet till största
 1566 delen vara fokuserad på att möta väpnade angrepp. Det innebär att planering
 1567 för storskalig utrymning under dessa förhållanden inte bör baseras på resurser
 1568 från Försvarsmakten.

1569 2.6.8 Totalförsvarsbehov

1570 Totalförsvar är verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig⁴³.
 1571 Planeringsarbetet för detta måste ske gemensamt mellan militära myndigheter
 1572 och civila aktörer. I detta sammanhang är självklart frågan om sekretess viktig
 1573 och denna del av planeringen måste med nödvändighet ske på ett skyddat sätt i
 1574 rätt lokaler, med rätt utrustning och med behörig personal.

1575
 1576 I samband med planering för storskalig utrymning måste militära och civila
 1577 behov vägas mot varandra inom det geografiska området. De gemensamma

⁴¹ MSB, Frivilliga försvarsorganisationer – förstärkning för myndigheter och kommuner, 2018 ISBN: 978-91-7383-824-5

⁴² KBM, Handbok i privat-offentlig samverkan inom området krisberedskap, 2008 ISSN: 1652-3539

⁴³ Lagen (1992:1403) om totalförsvar och höjd beredskap

totalförsvarsbehoven behöver kartläggas i sitt sammanhang. Exempel på frågor som behöver övervägas eller beaktas kan vara:

- Behov av lokaler och anläggningar för utrymnings- och mottagningsplatser värderas mot Försvarsmaktens behov av dessa för staber, förläggning, förråd, verkstäder etc.
- Behov av transportresurser för civila som utrymmer kan behövas även för att transportera militära enheter.
- Behov av förnödenheter som dricksvatten och mat till utrymda personer kan behöva vägas mot behoven att behålla ett högt stridsvärde hos de militära enheterna.
- Behov att kunna använda broar och infrastruktur för att utrymma människor kan komma i konflikt med militära behov att förstöra infrastruktur för att fördröja en motståndares möjlighet till rörlighet.
- Behovet att tidigt börja utrymma civila ur ett område på grund av ett förmodat militärt hot kan komma i konflikt med behoven att inte röja den Svenska krigsplanläggningen för området exempelvis för att överraska motståndaren.

2.6.9 Värdering av kvalitén på underlaget

Figur 23 Resultatet av kartläggningen sammantaget samt vikten att analysera vad som är osäkert i underlagen

Efter att kartläggningen av området är klar kommer den att utgöra underlag för den fortsatta planeringen. De som ska arbeta med planeringen måste då ha klart för sig om det finns osäkerheter och brister i underlaget. Därför måste det bifogas en lista med sådana avvikelser tillsammans med kartläggningen. Brister kan exempelvis omfatta:

- Äldre kartmaterial som inte har alla vägar eller andra objekt utritade
- Oklara risker och riskområden
- Saknad statistik för vissa befolkningsgrupper eller djur
- Ofullständig inventering av resurser

1610 2.6.10 Slutsatser efter kartläggningen

1611 Efter avslutad kartläggning (eller löpande under arbetet) samlas arbetsgruppen
1612 och analyserar kunskapen som de har byggt upp. En lista med slutsatser för det
1613 egna geografiska området sammanställs. Exempelvis:

- 1614 • I vårt område är det en dominerande väg som har den huvudsakliga
1615 kapaciteten att förflytta människor från östra till västra området. Det
1616 riskerar att skapa flaskhalsar.
- 1617 • En stor del av befolkningen har egen bil varför vägtransporter kommer vara
1618 ett troligt alternativ för de flesta.
- 1619 • Vi har en stor riskverksamhet i det västra området där också den större
1620 delen av befolkningen bor. Det innebär omfattande behov av
1621 transportkapacitet från väst till öst om vi inte tar hjälp från angränsande
1622 områden.
- 1623 • Det finns få möjligheter till mottagning i det östra området. Det kan
1624 innebära att vi måste ta hjälp av angränsande områden för att komplettera
1625 denna begränsning.
- 1626 • Vi har tio trygghetspunkter varav endast fyra bedöms som lämpliga att vara
1627 utrymnings och mottagningsplatser. Vi behöver därmed finna fler lämpliga
1628 platser.

1629

1630 2.7 Utrymning under höjd beredskap och 1631 krig⁴⁴

1632 Att planera för storskalig utrymning på ett sätt som möjliggör genomförande
1633 under höjd beredskap och krig kräver en grundförståelse för de förutsättningar
1634 som råder i dessa situationer.

1635

1636 Utgångspunkten för myndigheternas planering för höjd beredskap och krig ska
1637 vara Forsvarsmaktens planering för att möta ett väpnat angrepp.

1638 Forsvarsmakten ska med hjälp av Myndigheten för samhällsskydd och
1639 beredskap (MSB) ge de myndigheterna tillgång till relevanta delar av denna
1640 planering.⁴⁵

1641

1642 Denna planering, särskilt när den kopplas till geografiska områden, omfattas
1643 ofta av sekretess vilket kan göra det svårt att använda i planering för storskalig
1644 utrymning. För att ändå ge en allmän bild av hur ett framtida krig kan se ut och
1645 vad det skulle kunna innebära i en utrymningssituation återges här en

⁴⁴ Materialet nedan är öppen information baserat på typfall som Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) tagit fram vilka övergripande beskriver möjliga konfliktscenarier som involverar Sverige.⁴⁴ Underlaget kommer även från Svenska militära reglementen och doktriner. Även handbok utrymning från 1994 har använts.

⁴⁵ Regeringsbeslut 2015-12-15, Ju2015/00054/SSK (m.fl), Planeringsanvisningar...

1646 beskrivning av en del förhållanden och den bedömda påverkan de kan få på
 1647 förmågan att genomföra utrymningar.

1648

1649 2.7.1 Krigsmiljön vid ett angrepp

1650

1651 Figur 24 exempel på förhållanden som kan förekomma vid en utrymning under höjd
 1652 beredskap

1653 Vid ett angrepp på Sverige har en motståndare valt att med många eller alla
 1654 tillgängliga medel påtvinga Sverige sin vilja. Förutom att använda vapen och
 1655 våld så kan diplomatiska, ekonomiska, psykologiska och politiska medel
 1656 användas. Det kan innebära att exempelvis befolkningens vilja att göra
 1657 motstånd bryts ner genom falsk information eller att försörjningen av olika
 1658 produkter till Sverige stryps för att försvaga oss. Militära operationer kan
 1659 genomföras dolt som exempelvis sabotage eller öppet med olika militära
 1660 enheter i luften, på marken, till sjöss eller från rymden. Vapensystem kan
 1661 exempelvis utgöras av eldhandvapen, minor, splitterbomber, brandbomber,
 1662 missiler, kemiska stridsmedel, biologiska stridsmedel och kärnvapen.
 1663 Befolkningen i landet i allmänhet och i stridsområdena i synnerhet kan i en
 1664 sådan krigsmiljö utsättas för svåra påfrestningar som exempelvis:

1665

- 1666 • Brist på dricksvatten, mat, sanitet, el, drivmedel.
- 1667 • Kommunikationssystem som inte fungerar (Internet, telefon, radio).
- 1668 • Kroppsskador som skottskador, splitterskador, brännskador, skador av
 1669 kemiska stridsmedel, utbrott av smitta och strålskador (från kärnvapen).
- 1670 • Dödade civila människor och djur som samhällsaktörerna inte alltid hinner
 1671 med att ta hand om.
- 1672 • Svårigheter att få tillgång till sjukvård då sjukvården är överbelastad av
 1673 skadade både civila och militära vårdbehövande
- 1674 • Raserade bostäder och arbetsplatser
- 1675 • Störningar i transportinfrastruktur exempelvis raserade broar leder till
 1676 störningar som uteblivna/försenade avgångar med tåg och bussar.

- 1677 • Falsk information i syfte att få civila att agera på ett sätt som inte gynnar
1678 försvaret av Sverige. Exempelvis att förflytta sig i fel riktning och skapa
1679 trafikchaos.

1680 2.7.2 Att planera för att utrymma i en krigsmiljö

1681 Strävan ska vara att agera så lika den fredsmässiga planeringen som möjligt när
1682 det gäller storskalig utrymning. Det som främst skiljer är att:

- 1683 • Det finns en motståndare som aktivt försöker försvåra för oss på olika sätt i
1684 syfte att påverka vår försvarsvilja.
- 1685 • Att samhällets resurser sannolikt är mera uppbundna för att hantera
1686 konsekvenser av stridshandlingar som brandbekämpning, sjukvård,
1687 förstörd infrastruktur och liknande.
- 1688 • Det civila försvaret och Försvarsmakten kan behöva fortsätta gemensamma
1689 ansträngningar i områden som i övrigt totalutrymts och det måste finnas
1690 en planering för det. Exempelvis kan det röra sig om sjukhus,
1691 räddningstjänst, polis, vattenverk och avloppsverk.
- 1692 • Utrymning måste vägas mot behovet att använda resurser till annan viktig
1693 verksamhet. Att utrymma människor är en åtgärd som tar mycket resurser
1694 från samhället. Om riskerna är acceptabla kan det vara lämpligare att
1695 ordna skydd nära ordinarie bostad för att lösgöra resurser för andra
1696 uppgifter.
- 1697 • Delar av civilbefolkningen kommer sannolikt att spontanutrymma när
1698 hotet blir påtagligt. Det innebär att överfulla vägar kan bli flaskhalsar för
1699 både militära och civila myndigheters verksamheter.

1701 2.7.3 Skyddsplan eller partiell utrymning

1702 En skyddsplan behöver upprättas i områden som bedöms som särskilt militärt
1703 hotade för att planera hur befolkningen ska skyddas vid attacker. Skyddsplanen
1704 omfattar alla åtgärder som kan användas för befolkningsskydd bland annat
1705 skyddsrum och utrustning. Antalet skyddsrum inventeras i förhållande till
1706 antalet människor i olika områden.

1707
1708 Om antalet skyddsrum eller andra skyddsåtgärder inte bedöms vara tillräckliga
1709 i ett område kan Länsstyrelsen⁴⁶ besluta om utrymning. Det går då att välja att
1710 genomföra den som en partiell utrymning där den del av befolkningen som
1711 bedöms som svårast att flytta, flyttas först. Därefter flyttas de som inte har
1712 tillgång till skyddsrum. De som sedan är kvar i området ska ha möjligheter till
1713 skydd på plats men ändå en hög utrymningsberedskap.

1714 Ett alternativ eller komplement till utrymning kan vara omflyttning som
1715 innebär att flytta människor inom ett område så att antalet skyddsrum räcker
1716 till. Omflyttning bedöms vara ett tidsödande arbete (vecka eller mer) där en

⁴⁶ Lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap och Förordning (2006:639) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap

1717 stor mängd behov ska ställas mot varandra. Det innebär också att människor
 1718 måste bo hemma hos andra som inneboende vilket kan ställa till en del
 1719 praktiska och sociala problem. Beslut om omflyttning kan fattas av
 1720 Länsstyrelsen.

1721 Denna planering bör förberedas redan i fredstid så att det finns ett material att
 1722 utgå ifrån vid höjd beredskap.
 1723

1724 2.7.4 Luftanfall

1725 Anfall från luften kan ske med stor intensitet under kortare eller längre tid.
 1726 Vapensystemen kan exempelvis vara flygburna bomber, missiler eller robotar.
 1727 Precisionen i dagens vapensystem är höga men civila som befinner sig i
 1728 närheten av en nedslagsplats kommer likväl att löpa stor risk att skadas och
 1729 dödas. Vid utrymningsplanering kopplat till luftanfall bör särskilt följande
 1730 beaktas:

- 1731
- 1732 • Förvaringstiden är i regel för kort för att en storskalig utrymning ska
- 1733 fungera som skyddsåtgärd när luftanfallet inleds.
- 1734 • Skyddsrum eller liknande bedöms vara bästa skyddet och de som har
- 1735 tillgång till sådant bör inte utrymma.
- 1736 • Om det finns ett mål som är troligt för bekämpning kan det vara lämpligt
- 1737 att bara utrymma de som bor i riskområdet runt målet för att spara
- 1738 resurser.
- 1739 • Partiell utrymning av personer som har svårt att snabbt ta sig till
- 1740 skyddsrum bör användas.

1741 2.7.5 Markstrider

1742 Huvuddelen av markstridsförbanden utgörs av bepansrade fordon som kan
 1743 vara bandgående eller hjulgående och medför soldater. Fordonen kan förflytta
 1744 sig snabbt och har stor eldkraft och gott skydd. Soldaterna har moderna
 1745 eldhandvapen med god precision, granater och minor. Stridskrafter kan
 1746 släppas med flygplan och helikoptrar (luftlandsättning) eller landstiga från
 1747 fartyg. Markstrid i bebyggda områden sker från hus till hus med stor
 1748 användning av sprängladdningar och handgranater. Med de korta
 1749 stridsavstånd och snabba lägen som då uppstår är det mycket stor risk för
 1750 skador och dödsfall för civila som blir kvar i området. Vid utrymningsplanering
 1751 kopplat till markstrider bör särskilt följande beaktas:

- 1752
- 1753 • Försvarsmakten (militärregionerna) svarar för att bedöma var risken för
- 1754 markstrider kan uppstå. Informationen om riskerna för markstrid delges
- 1755 Länsstyrelsen som fattar beslut om vilka utrymningsåtgärder som ska
- 1756 vidtas i samråd med kommunerna.
- 1757 • Vid risk för omfattande markstrider i ett område är det fördelaktigt att
- 1758 tidigt utrymma en större del av befolkningen genom partiell utrymning. På
- 1759 detta sätt snabbas utrymningen upp när hotet är närmare i tid. Endast de
- 1760 som behövs för att upprätthålla samhällsviktig verksamhet bör vara kvar.
- 1761 • De som stannar kvar ska ha en hög utrymningsberedskap.

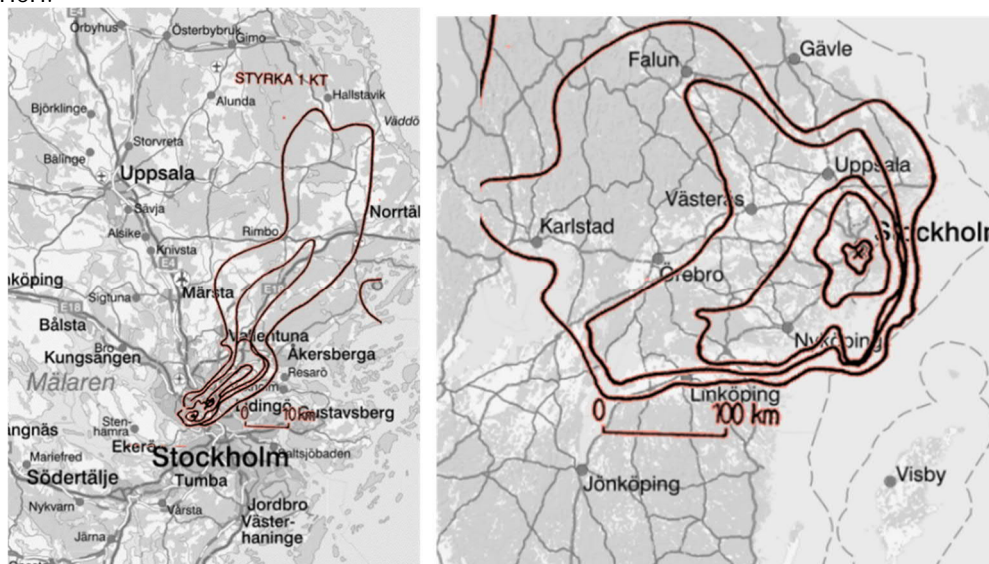
1762
1763
1764
1765
1766
1767
1768
1769
1770
1771

- Vägarna ut ur området under utrymningsförloppet bör väljas så att de inte krockar med egna stridskrafter som är på väg in i området för att möta motståndaren. De utrymmande ska självklart inte utrymmas mot områden där motståndaren befinner sig.
- Det kan finnas behov att samordna utrymningen mellan militära och civila behov. Försvarsmakten kan exempelvis ha behov att förstöra broar och annan infrastruktur för att försvåra för motståndaren att komma fram.
- Genom luftlandsättning kan motståndarens markstridskrafter nå långt in i vårt land på kort tid. Det innebär att utrymning inte bara är en fråga för kustnära planering.

1772
1773
1774
1775
1776
1777
1778
1779
1780
1781
1782
1783
1784

2.7.6 Kärnvapen

Sannolikheten för ett strategiskt (storskaligt) kärnvapenangrepp mot Sverige bedöms vara liten. Däremot har antalet taktiska (mindre) kärnvapen ökat och i militära doktriner bedöms tröskeln för att använda dessa som lägre än tidigare. Det som nämnts tidigare rörande utrymning som skyddsåtgärd för så kallad konventionell krigföring (luftanfall och markstrider) är i stort sett tillämplbart även vid ett kärnvapenkrig såvida befolkningen i sig inte är ett mål. För de mål som skulle vara aktuella för kärnvapen blir riskområdena och därmed utrymningsområdena betydligt större. Med kärnvapen tillkommer sekundära utmaningar i form av radioaktivt nedfall som kan belägga stora områden. I dessa områden kan det leda till utrymningskrav under lång tid. Även ett anfall med konventionella vapen mot ett kärnkraftverk kan ge utsläpp av radioaktiva ämnen.

1785
1786
1787
1788
1789

Figur 25 Exempel två beläggningsfält efter kärnvapenexplosioner. Många faktorer kan påverka fältens utbredning såsom laddningsstyrka, explosionshöjd, vindförhållanden, nederbörd och i viss mån terrängen. Till vänster 1 kiloton och till höger 5 megaton. Kartan i bakgrunden är endast med för storleksjämförelse.

1790
1791
1792
1793
1794
1795

Vid kärnvapenkrig är skyddsrum eller skyddat utrymme med rätt luftfiltrering och individuellt andningsskydd det primära skyddet mot joniserande strålning. Det måste dessutom finnas en handlingsberedskap att utrymma civila ur dessa områden. För beslut om utrymning måste den strålningsdos som de utrymmande utsätts för under utrymningen jämföras med den dos de utsätts för om de stannar kvar i skydd. Den åtgärd som ger den minsta dosen bör om

1796 möjligt väljas. Faktorer som svält, kyla och brist på sjukvård kan motivera att
1797 utrymning ändå måste ske.

1798

1799 Vid utrymning från radioaktivt område måste bland annat följande behov
1800 särskilt beaktas:

1801

1802

1803

1804

1805

1806

1807

1808

1809

1810

1811

1812

1813

1814

- Beslut om jodtabletter ska delas ut (beroende på om de hinner få effekt eller ej)
- Vilka som i första hand bör utrymma.
- Tidsplanering som innebär att tiden de utrymda exponeras blir så kort som möjligt. Köbildning måste undvikas så långt det är praktiskt möjligt.
- En omfattande förmåga till indikering och sanering måste mobiliseras vid utrymnings och mottagningsplatser. Till skillnad från andra utrymningssituationer behöver här i princip alla någon form av sanering.
- Utrymmande uppmanas att i sina egna fordon ta med personer som inte har egna fordon. Plats för utrymmande att lämna egna kontaminerade fordon måste anvisas. Hämtning med fordon som då kontamineras bör undvikas om möjligt. Friskluftsintag och fönster ska vara stängda på alla fordon i det kontaminerade området.

1815

1816 2.7.7 Biologiska stridsmedel

1817 Attacker med biologiska stridsmedel (B-stridsmedel) mot Sverige kan ske
1818 öppet eller dolt. Det finns många smittoämnen som kan användas som
1819 biologiska stridsmedel. Det är troligast att om motståndaren väljer att använda
1820 biologiska stridsmedel så sker det före eller strax innan den väpnade konflikten
1821 börjar. Syftet är att försvaga befolkningen och sprida stor oro för den egna
1822 hälsan. Smittan kan exempelvis spridas via livsmedel som dricksvatten och mat
1823 eller sprayas i luften som aerosol vilket smittar vid inandning. Den som har
1824 insjuknat kan få svårt att söka lämplig behandling och utgör dessutom en
1825 smittorisk. Partiell utrymning av smittade eller utflytningsförbud för en
1826 samlad isolering av smittade kan vara nödvändig. Smittskyddsläkare bör vara
1827 rådgivande vid denna typ av beslut.

1828 2.7.8 Kemiska stridsmedel

1829 En motståndare kan välja att sprida kemiska stridsmedel (C-stridsmedel) i
1830 vissa områden för att försvåra för oss att använda dem eller försvaga vårt
1831 motstånd där. Spridningen sker vanligen genom att ett moln av aerosol (små
1832 vätskedroppar) sprutas över området eller sprids med granater. Detta moln kan
1833 antingen färdas med vinden (C-moln) eller lägga sig som droppar på marken
1834 (C-belagt område). Ett sådant område kan vara livsfarligt att beträda under den
1835 tiden som stridsmedlet är verksamt. Beroende på valda kemikalier kan det röra
1836 sig om verkanstid från minuter upp till veckor. Försvarsmakten och vissa
1837 räddningstjänster har möjlighet att indikera om det finns kemiska stridsmedel i
1838 ett område.

1839

1840 Områden som bedöms komma att, eller har blivit utsatta för kemiska
1841 stridsmedel ska omedelbart utrymmas om civila saknar skydd. Civila kan
1842 skyddas om de har tillgång till skyddsmasker och skyddande klädsel eller
1843 befinner sig i ett skyddsrum med lämpligt filter. Om stridsmedlet är aktivt en
1844 kortare tid kan civilbefolkningen stanna i skydd tills indikeringen visar att
1845 faran är över. Att utrymma ur ett område med kemiska stridsmedel tar mycket
1846 lång tid.
1847 Vid utrymning från område som enbart exponerats för C-moln bör följande
1848 beaktas:

- 1849
1850
- Tiden det tar tills området blir fritt från C-stridsmedel.
 - Områdets storlek och vindförhållanden. Om vinden ändras kan nya områden behöva utrymmas.
 - Prioritering av vilka utrymmen som ska utrymmas (bostäder, skyddade utrymmen etc.).
 - Transport genom belagda områden bör undvikas.
 - De utrymmande måste hämtas direkt vid bostad eller skydd. De som genomför hämtningen ska medföra extra skyddsmasker för de som inte haft tillgång till dem. Riskerna med att använda masker som inte tillpassats fullt ut måste vägas mot risken att stanna kvar i befintligt skydd. Ytterst få civila bedöms ha masker i bostaden idag.
 - Utrymning med egna fordon ska undvikas.
 - Den personal som genomför hämtningen ska ha tät klädsel och skyddsmask. Någon sanering behövs inte utan vädring och avklädning räcker. Hudreaktioner ska tvättas med tvål och vatten.
- 1851
1852
1853
1854
1855
1856
1857
1858
1859
1860
1861
1862
1863
1864

1865
1866 Vid utrymning från C-belagt område (droppar på marken) ska följande
1867 beaktas:

- 1868
1869
1870
- Personalen som genomför utrymningen måste ha utrustning anpassad till risken för kontakt med C-stridsmedel.
 - All kontakt med C-stridsmedel ska undvikas. Det innebär att gångvägar från byggnader till utrymningsfordon måste saneras eller täckas.
 - Bussar ska ej användas (de är mycket svåra att sanera). Transporter bör ske med täckta lastbilar.
 - Fordon bör framföras med låg hastighet och stora avstånd för att inte stänka upp på varandra.
 - Så få vägar som möjligt bör användas av kontaminerade fordon när de är utanför det kontaminerade området.
 - Utrymningsplats bör ligga mot vinden så att eventuella C-moln inte blåser mot platsen.
 - Indikering och sanering av utrymmande ska kunna ske vid utrymningsplatsen. Kläder tas av och destrueras. Skrubbing av hela kroppen och sköljning med rent vatten genomförs. Som sista åtgärd tas
- 1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883

- 1884 skyddsmasken bort. Eventuella motmedel mot C-stridsmedel ska kunna ges
 1885 till exponerade där det bedöms ha en livräddande effekt. Rena kläder ska
 1886 kunna erbjudas.
- 1887 • Vidare transport från utrymningsplatsen ska ske i rena fordon.
 - 1888 • De som arbetar i C-belagt område turas om att använda samma fordon och
 1889 utrustning vid avlösning. På så sätt minimeras kontamineringen av
 1890 utrustning och därmed saneringsbehoven.
 - 1891 • Sanering av egen personal och utrustning görs när området är tomt.

1892 2.7.9 Cyberangrepp

1893 Ett cyberangrepp är en medveten handling från en motståndare som med hjälp
 1894 av informationsteknologi vill skada oss eller vår vilja att göra motstånd.
 1895 Effekterna av ett cyberangrepp kan få lika stora konsekvenser för
 1896 samhällsviktiga funktioner och kritiska informationsteknologisystem som ett
 1897 konventionellt väpnat angrepp. I vissa fall, som när ett cyberangrepp ger
 1898 upphov till fysiska skador kan det vara att betrakta som ett väpnat angrepp.

1899 Vid en utrymning kan en motståndare med hög cyberförmåga manipulera
 1900 information via mobiltelefoner, tv och radio. Motståndaren kan sprida
 1901 vilseledande information om när eller hur utrymningen ska genomföras och
 1902 exempelvis skapa flöden av utrymmande i fel riktning. Syftet skulle kunna vara
 1903 att försvåra framkomligheten för våra militära förband eller skapa ett kaos som
 1904 försvagar vår motståndsvilja och motståndskraft. Cyberangrepp kan även riktas
 1905 mot oskyddade styr- och reglersystem för att exempelvis öppna broar eller
 1906 dammluckor vilket kan ge stora konsekvenser.

1908 2.7.10 Nationell utrymningsplanering vid höjd beredskap

1909 Krig och möjligen kärntekniska olyckor är de enda för närvarande kända
 1910 scenarierna som skulle kunna föranleda behov av en nationell
 1911 utrymningsplanering. Med detta menas en utrymning som påverkar ett mycket
 1912 stort antal län och kanske även andra länder. I denna text fokuserar vi på
 1913 utrymning vid krig.

1914 Efter andra världskrigets slut konstaterades att civilbefolkningen i de
 1915 krigförande länderna drabbats hårt av bombningarna över olika städer. För att
 1916 komma till rätta med detta inför kommande eventuella krig beslutades att varje
 1917 större svensk tätort skulle ha utrymningsplaner. Planerna beskrev hur
 1918 medborgarna skulle omlokaliseras från städer till en mer trygg tillvaro på
 1919 landsbygden. Planeringen var mycket omfattande och en förutsättning var att
 1920 den manliga befolkningen förväntades vara inkallad för militärtjänst vilket gav
 1921 tomma sängplatser. Exempelvis skulle Kronobergs län kunna inhysa
 1922 befolkningen i Blekinge vilket var kalkylerat ner till sista sängplats.

1924 Trots denna planering visade det sig att det var svårt att förlägga så många
 1925 människor på annan ort. Platserna räckte helt enkelt inte till och det finns inte
 1926 "reservstäder" som kan ta emot så stora volymer människor. Därmed övergick
 1927 planeringen mot att den mesta befolkningen skulle vara kvar och skyddas med
 1928 skyddsrum istället. De som hade det svårt att utnyttja skyddsrum på grund av
 1929

1930 funktionsnedsättning eller andra skäl utrymdes förebyggande i vad vi idag
1931 skulle kalla för partiell utrymning.

1932

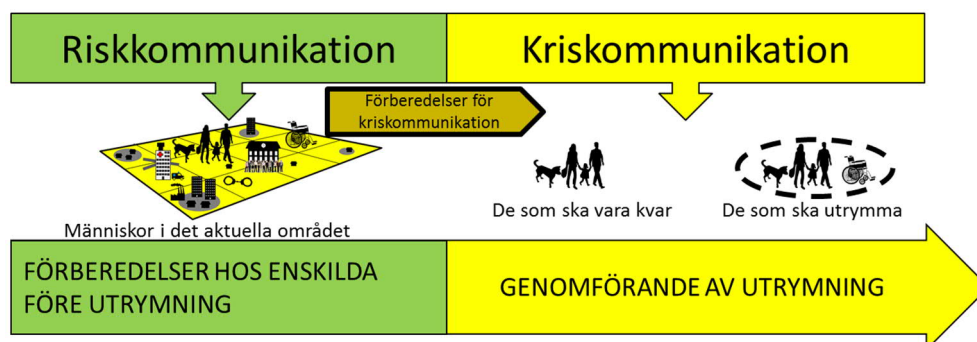
1933 Förutsättningarna idag ser annorlunda ut men den som har att arbeta med
1934 nationell utrymningsplanering bör göra motsvarande kartläggning som
1935 presenterats för län och kommuner. Av denna kartläggning bör följande
1936 analyser göras:

1937

- 1938 • Hur ser möjligheterna till skydd ut generellt i olika delar av landet?
- 1939 Finns det skyddsrum eller är utrymning enda alternativet?
- 1940 • Finns det områden med fler utsatta grupper av människor än andra?
- 1941 • Kan partiell utrymning genomföras förebyggande?
- 1942 • Hur ska ett utrymningsbeslut fattas som omfattar flera län? Vilken är
- 1943 myndigheten som fattar beslutet och hur leds och verkställs det?
- 1944 • Det bedöms inte finnas lika många tomma sängplatser att tillgå som
- 1945 förr eftersom så få personer inkallas för tjänstgöring i krig. Möjligheter till
- 1946 förläggning är därmed mer begränsade än förr.
- 1947 • Hur kan länen anvisas att planera för att ta emot personer som
- 1948 utrymmer i krig? Ska det vara en viss kvot av befolkningens mängden som
- 1949 utgör riktmärke? Exempelvis 20% av det totala antalet invånare extra ska
- 1950 kunna tas emot i länet. Därmed får även kommunerna motsvarande
- 1951 planeringsförutsättningar om 20% extra. Kan vissa områden anses ha en
- 1952 större kapacitet kopplat till mängd hotell eller liknande?
- 1953 • Finns det geografiska områden som bedöms som, mer säkra, mer
- 1954 lättillgängliga för transporter, lättare att transportera stora
- 1955 mängde människor till och därmed bör planera för att ta emot en
- 1956 högre kvot utrymmande?
- 1957 • Hur ska detta planeringsarbete finansieras?

1958

1959 2.8 Förbered allmänheten

1960

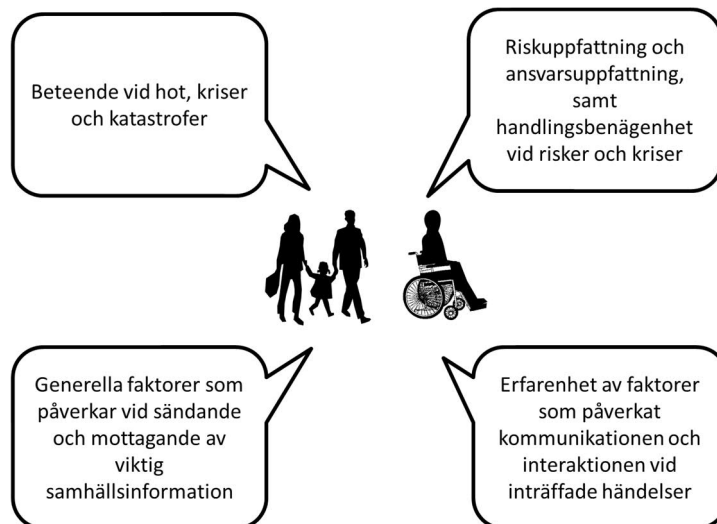
1961 **Figur 26 riskkommunikation sker före en händelse medan kriskommunikation sker under**

1962 Kommunikation före och under en utrymning är helt avgörande för ett lyckat
1963 resultat. Det handlar om att förmå mycket stora volymer människor att agera
1964 på rätt sätt. Riskkommunikation är en förberedande ständigt pågående

1965 verksamhet som sker i vardagen före en eventuell kris (utrymning) medan
 1966 kriskommunikation genomförs under en pågående kris (utrymning). Detta
 1967 avsnitt och efterföljande avsnitt handlar om riskkommunikation och
 1968 kriskommunikation men vi inleder med erfarenheter om hur människor, som
 1969 är målet för kommunikationen, ofta fungerar i krissammanhang.
 1970

1971 2.8.1 Om människor

1972 Hur samhällets aktörer ska kommunicera före och under en utrymning behöver
 1973 grundas på kunskaper om:
 1974

1975
1976

1977 **Figur 27** övergripande områden som måste beaktas vid förberedelser av allmänheten.

1978 Några principer för mänskligt beteende vid flykt och utrymning:
 1979

- 1980 • Människor beter sig oftast rationellt i krissituationer. De får inte panik
 1981 och de flyr inte heller hals över huvud (om inte just det är den rationella
 1982 lösningen).
- 1983 • Människor söker sig i första hand till personer eller platser de
 1984 känner igen för att orientera sig och hämta information, oavsett andra
 1985 rekommendationer om var information finns att hämta. Folksamlingar kan
 1986 uppstå spontant.
- 1987 • Människor väntar ofta länge innan myndigheters råd om utrymning
 1988 följs, eftersom separationen från hemmet eller familjen som regel är en
 1989 större stressfaktor än risker och fysisk fara. Beslutet tas ofta gemensamt
 1990 inom familjen.
- 1991 • Då människor flyr, gör de det från ett specifikt hot (ofta en redan
 1992 pågående händelse) till en situation som upplevs som bekant snarare
 1993 än att den nödvändigtvis är säker.
- 1994 • Det är vanligt att människor är solidariska, hjälper varandra och delar på
 1995 de knappa resurser som finns – t ex hjälper med förnödenheter och
 1996 husrum, deltar i räddningsarbetet eller organiserar sig spontant för att
 1997 hjälpa till.
- 1998 • Människor kommer att agera på det sätt de själva bedömer som
 1999 mest lämpligt utifrån given information, för att skydda sig själv och sina

- 2000 anhöriga från hotet. Information och lösningar måste alltså anpassas efter
 2001 människor – det motsatta förhållandet gäller inte.
- 2002 • Efter en utrymning är det första människor gör att kontakta sin familj
 2003 och/eller att ta sig till familjens eller någon bekants hem.
- 2004
- 2005
- 2006 Några principer för människors riskuppfattning och handlingsbenägenhet:
 2007
- 2008 • Riskuppfattningen är kopplad till socioekonomisk status,
 2009 jämlikhet och graden av inkludering i samhället, snarare än till
 2010 kunskap och tillgång till information. Detta påverkar även i vilken grad
 2011 människor förbereder sig.
- 2012 • Äldre personer har en högre riskuppfattning än yngre.
- 2013 • Graden av förberedelser har samband med personliga rutiner,
 2014 förhållningssätt och intressen. Det finns också en koppling mellan
 2015 förberedelser och synen på ansvarsfördelning mellan den enskilde
 2016 och det offentliga.
- 2017 • Människor i stadsmiljö förbereder sig i lägre utsträckning än
 2018 människor på landsbygden. Det finns också ett samband mellan
 2019 förekomsten av och vanan vid elavbrott där människor bor och graden av
 2020 enskild förberedelse.
- 2021 • Det finns inga enkla samband mellan riskuppfattning, kunskap
 2022 om risker och enskildas förberedelser. Kunskap om risker och/eller
 2023 hög oro för en händelse leder inte per automatik till att människor vidtar
 2024 säkerhetsåtgärder.
- 2025 • Ju mer okänt hotet som kommuniceras är, i desto högre
 2026 utsträckning följer människor samhällets råd och uppmaningar.
- 2027 Några principer som påverkar sändande och mottagande av viktig
 2028 samhällsinformation:
 2029
- 2030 • Förtroendet för avsändaren påverkar både uppfattningen av ett budskap
 2031 och den följande responsen i mycket hög grad.
- 2032 • Människor har ofta högre förtroende för myndigheter än för
 2033 politiker. Myndigheternas högre förtroendesiffror tros bero på att
 2034 företrädarna är mer anonyma i jämförelse med politikens.
- 2035 • En vanlig myt är att för mycket information till enskilda vid kriser
 2036 kan leda till panik. Forskningen visar det motsatta – tydlig och snabb
 2037 information som svarar mot en bredd av informationsbehov ökar i stället
 2038 genomslaget för myndigheters råd och anvisningar.
- 2039 • För ensidig eller knapp information, samtidigt som
 2040 informationsbehovet är stort i flera målgrupper, gör att det snabbt
 2041 sprids rykten. Detta gäller även när väl målgruppsanpassade
 2042 informationsflöden inte upprätthålls under krisens alla faser.
- 2043 Erfarenheter, från primärt svenska förhållanden, som bör påverka
 2044 kommunikationsplanering:
 2045
- 2046 • Samhällets krishantering vid allvarliga händelser uppfattas ofta som
 2047 en omöjlig uppgift för offentliga aktörer att lyckas med, både bland

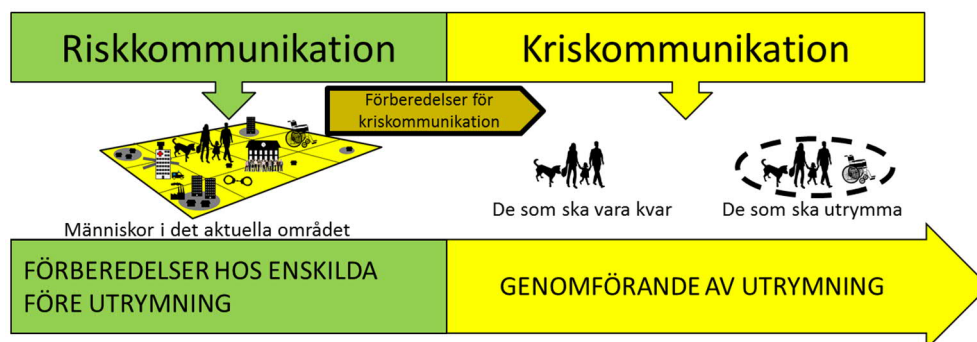
- 2048 människor med högt förtroende för offentligheten och bland dem med lågt
2049 förtroende.
- 2050 • Kriser formar allmänhetens förtroende för det offentliga i mycket
2051 stor utsträckning och kan både öka och minska förtroendet för politiker och
2052 myndigheter.
 - 2053 • Kritik som riktats mot samhällets agerande under kriser har i stor
2054 utsträckning handlat om att drabbade har varit tvungna att leta efter
2055 information och ordna stöd utifrån sitt behov på egen hand.
 - 2056 • På motsvarande vis har situationsanpassat stöd, även i enkel form,
2057 inneburit ett stärkt förtroende, t ex att ges möjlighet att värma mat
2058 eller att ges möjlighet att ringa under ett elavbrott.
 - 2059 • Kritik som riktats mot samhällets information handlar ofta om brist på
2060 situations- eller målgruppsanpassning, t ex att använda webbsidan
2061 som huvudsaklig kanal för viktig information under ett elavbrott.
 - 2062 • Människor som tidigare har känt att livet har varit hotat eller som
2063 har förlorat någon nära anhörig under en krisartad händelse är särskilt
2064 utsatta för att utveckla stressreaktioner.
 - 2065 • Framgångsrikt informationsarbete har kännetecknats av att lyckas
2066 upprätthålla informationsflödet under krisens alla faser.
2067 Informationen har då också ofta omfattat upplysningar om
2068 krishanteringssystemet i sig självt, t ex vilka aktörer som är aktiva och vem
2069 som ansvarar för vad.
 - 2070 • Att förmedla information på ett trovärdigt sätt omfattar även hur
2071 representanter för offentligheten återspeglas eller synliggör sig
2072 själva under den pågående krishanteringen. Exempel på framgångsrik
2073 kommunikation innebär t ex att som representant för krishanteringen
2074 tidigt etablera sig personligen med ett klart budskap – snabba beslut och
2075 symbolpolitik skapar stabilitet. Exempel på problematisk kommunikation
2076 har t ex följt på att representera krishanteringen från för låg beslutsnivå
2077 och att från representativ nivå störa flödet med irrelevant (för händelsen)
2078 personlig aktivitet eller information.
 - 2079 • Att synliggöra ideellt engagemang i kommunikationen och ge enkla
2080 möjligheter till människors ideella engagemang, har en positiv effekt på
2081 tilliten till samhället och påverkar hela krishanteringen.
 - 2082 • En allmän eller utbredd oro leder ofta till ökade efterkrav på det
2083 offentliga. Det kan i efterhand tvinga fram kostsamma beslut som inte har
2084 någon verklig riskminimeringseffekt, utan som enbart blir ett sätt att lugna.
2085 En eventuell ekonomisk satsning på krishanteringsåtgärder bör i stället
2086 beslutas och kommuniceras så tidigt som möjligt under krishanteringen.

2087 Några kända erfarenheter från tidigare utrymningar är:

- 2088
- 2089 • Att mellan 5-20 procent av populationen som uppfattat en risk
2090 spontanutrymmer innan de blivit beordrade att göra det. Detta kan t ex
2091 påverka framkomligheten på vägar – det skulle också kunna innebära att
2092 de berörda aktörerna ser en påverkan på de egna resurserna eller ett
2093 bortfall av nyckelpersoner.
- 2094 • Att vissa människor kommer att vägra utrymma oavsett risker,
2095 kommunikationsinsatser och stödåtgärder.

- Att vissa djurägare, både lantbrukare och husdjursägare, kommer vägra att utrymma innan förutsättningarna för deras djur upplevs vara trygga. Möjligheten att få ta med husdjur i kollektivtrafik och i annan transport kan påverka positivt, såväl som möjlighet att medföra dem till uppsamlings-, utrymnings- och mottagningsplatser och vid inkvartering.
- Att det som regel är ungefär 10-30 % av befolkningen i en utrymningszon som kommer att behöva stöd med förläggning – en del av dessa även med persontransport.
- Att många människor kommer att vägra utrymma utan sina anhöriga. Tydlig information och trovärdiga budskap från rätt avsändare, under alla faser av utrymningen, om hur anhöriga omhändertas kommer att påverka i stor utsträckning. Redan kända förutsättningar, såsom t ex kunskap om planer, trygghetspunkter, kontaktfunktioner och förberedda åtgärder kommer att stödja utrymningen - lättillgängligt referensmaterial är också till stort stöd.
- Att om ett behov av sanering föreligger, personlig eller sanering av egendom, så kommer det också att finnas människor som inte vill saneras eller riskera att få sin egendom förstörd. Förberedelser för hantering kan t ex vara att ha tydlig information tillgänglig och kanske även att ha beredskap för tvångsåtgärder.
- Att det kan finnas människor som inte vill återflytta när faran är över. Förberedelse med bra information för ett sådant läge och en beredskap för alternativa åtgärder är en rekommendation.

2.8.2 Riskkommunikation

2122

2123 **Figur 28 riskkommunikation sker före en händelse medan kriskommunikation sker under**

2124 Riskkommunikationen ska etablera den medvetenhet som är en förutsättning
 2125 för den enskilde medborgaren att förbereda sig. Den enskildes roll i en
 2126 storskalig utrymning definieras inte genom författning. Däremot uttrycks i
 2127 många sammanhang synen att det finns ett samhällsansvar för den enskilde vid
 2128 kriser men att ansvariga aktörer måste skapa förutsättningarna för
 2129 medborgarna att förbereda sig. Som ett exempel framgår följande i
 2130 propositionen Samverkan vid kris – för ett säkrare samhälle.

2131

2132 " Den enskilde har ett ansvar att hålla sig informerad om risker och
 2133 hot och att vidta de skyddsåtgärder som är befogade och möjliga. En

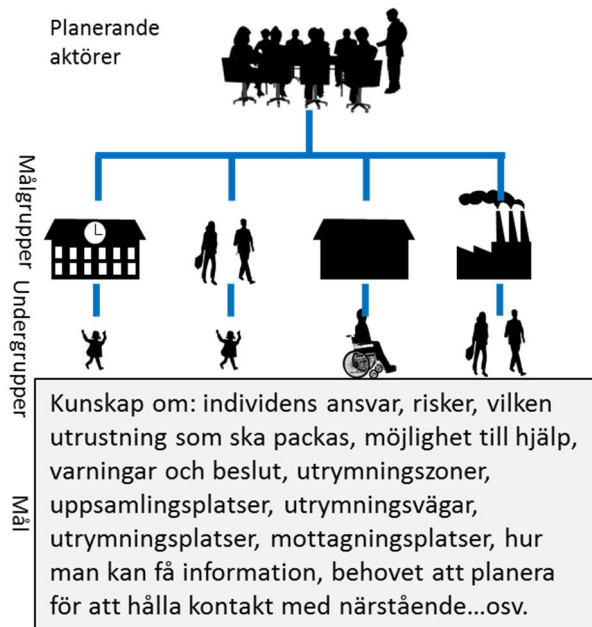
2134	förbättrad förmåga hos den enskilde att hantera kriser underlättar
2135	för samhällets operativa insatser, också i kriser.
2136	För att motivera enskilda att vidta egna säkerhetsåtgärder och att
2137	frivilligt medverka i kommuners och organisationers säkerhetsarbete,
2138	krävs att kommuner, stat och andra samhällsorgan och utövare av
2139	farlig verksamhet tydliggör och kommunicerar riskerna i samhället.
2140	Den enskilde bör också i möjligaste mån få reda på vilka risker som
2141	finns i samhället och vilka skyddsåtgärder som offentliga organ och
2142	enskilda verksamhetsutövare planerar och vidtar samt vilka åtgärder
2143	som enskilda medborgare kan och bör vidta för att höja den egna
2144	säkerheten. Var och en bör veta hur man kan klara sin situation vid
2145	t.ex. långvariga avbrott i el-, vatten- och värmeförsörjning.
2146	För att den enskilde skall kunna bidra till sin egen säkerhet och kunna
2147	skapa den förmåga som svarar mot ansvaret behöver den enskilde få
2148	stöd från framför allt kommunerna, men också från statliga
2149	myndigheter. I lagen (2003:778) om skydd mot olyckor föreskrivs att
2150	kommunerna och de statliga myndigheter som ansvarar för
2151	räddningstjänsten skall se till att allmänheten informeras om vilken
2152	förmåga som finns för att genomföra räddningsinsatser. De skall
2153	dessutom lämna upplysning om hur varning och information till
2154	allmänheten sker vid allvarliga olyckor."
2155	Prop. 2005/06:133 sid 42

2156 Riskkommunikation kan genomföras på flera olika sätt, beroende på vilket
 2157 målet för en specifik aktivitet är. Det kan exempelvis ske genom:

- 2158
- 2159 • Allmän information med stor räckvidd och låg precision, så som social
 2160 marketing, till exempel i kampanjform genom TV-inslag eller i form av
 2161 massutskick.
 - 2162 • Riktad information, såsom myndighetsinformation, till grovt indelade
 2163 målgrupper, till exempel en yrkesgrupp, ett åldersspann eller i en boendeform.
 - 2164 • Riktad information till en specifik målgrupp utifrån särskilda egenskaper
 2165 eller skyldigheter, till exempel en boendeform i en viss stadsdel eller ägare av
 2166 jordbruksfastigheter i en viss kommun.
 - 2167 • Tydligt riktade budskap till undergrupper eller till individer i ett särskilt
 2168 urval, till exempel föräldrar till barn i en namngiven skola, en yrkesgrupp i en
 2169 kommunal verksamhetstyp eller användare av en specifik tjänst.

2170 Grundprincipen för riskkommunikation är att kontinuerligt dela kunskap om
 2171 olika förekommande risker, med de målgrupper i samhället som behöver
 2172 förhålla sig till dem. De aktörer som arbetar med planering för storskalig
 2173 utrymning bör alla vara delaktiga i arbetet med riskkommunikationen. Det är
 2174 viktigt att informationen samordnas till ett gemensamt budskap och inte blir
 2175 spretig.
 2176

2177 Planering för effektiv riskkommunikation kommer att vara beroende av hur väl
 2178 olika målgrupper identifieras. Kartläggningen av demografin i det geografiska
 2179 området ger underlag för att identifiera målgrupper för riskkommunikation.
 2180 Här kan även undergrupper, som är särskilt berörda av olika risker, framträda.
 2181 För varje målgrupp definieras tydliga målsättningar – vad behöver den
 2182 enskilde förstå, kunna och åtgärda för att klara av en eventuell utrymning på
 2183 ett bra sätt?

2184

2185 **Figur 29 exempel på identifiering av målgrupper, undergrupper och mål**

2186 Målbilden bör vara att individen känner till:

2187

- 2188 • det ansvar som den enskilde medborgaren har att informera sig och förbereda sig.
- 2189
- 2190 • förutsättningar för stöd/uteblivet stöd om man väljer spontanutrymning.
- 2191
- 2192 • de risker som kan vara skäl för utrymning.
- 2193 • vilken utrustning och vilken packning som kan underlätta se avsnittet packning.
- 2194
- 2195 • vilka möjlighet till behovsanpassad hjälp som finns.
- 2196 • hur varningar och beslut kommer att delges.
- 2197 • var olika utrymningszoner finns.
- 2198 • möjliga utrymningsvägar ut ur området för egen transport.
- 2199 • vilka uppsamlingsplatser, utrymningsplatser och mottagningsplatser som finns förberedda.
- 2200
- 2201 • hur utrymmande ska hålla sig informerade och följa myndigheters instruktioner (t ex med hjälp av en nödradio och upplysningsnummer).
- 2202

- 2203 • att kontakten med familj, andra närstående och kanske grannarna kan
- 2204 kräva förberedelse. Tipsa om att vid en utrymning skriva telefonnummer på
- 2205 små barns armar.
- 2206 • sätt att påkalla hjälp genom symboler och handlingar om man ofrivilligt
- 2207 blivit kvar i ett område.
- 2208 • att alla som kör egen bil ska fylla bilen med passagerare innan bilen kör
- 2209 ut ur området.
- 2210 • att orten kan komma att ta emot utrymmande och konsekvenser det kan
- 2211 ge.
- 2212 Olika faktorer hos befolkningen avgör hur informationen utformas. Nedan
- 2213 exempel på faktorer hos olika målgrupper.
- 2214
- 2215 • Ålder
- 2216 • Kultur och religion
- 2217 • Vistelselängd i området
- 2218 • Socioekonomi
- 2219 • Kön
- 2220 • Språk
- 2221 • Risknärhet
- 2222 • Förmåga till mobilitet och transport
- 2223 • Sysselsättning
- 2224 • Funktionsnedsättningar
- 2225 • Husdjur
- 2226 Om riskkommunikationen kopplat till ovanstående ska leda vidare till
- 2227 praktiska handlingar kan medvetenheten även stödjas av andra aktiviteter som
- 2228 hjälper den enskilde. Sådana aktiviteter kan vara:
- 2229
- 2230 • att hålla öppna möten och kurser samt att bygga nätverk
- 2231 • att erbjuda arbetsgivarmaterial och föreningsmaterial
- 2232 • att implementera finansieringsstöd för beredskapshöjande åtgärder (t ex
- 2233 rabattsystem för vissa inköp, stöd till målgruppsspecifik utrustning, stöd
- 2234 till föreningsaktiviteter)
- 2235 • att ge ett brett stöd genom tjänstemannafunktion
- 2236 • att låta allmänheten medverka vid övningar
- 2237 • att genomföra distribution av broschyrer med allmän information, lokala
- 2238 kartor och tips.
- 2239 • att skapa aktiviteter i sociala medier.
- 2240 • att målgruppsanpassat stödmaterial till skolor, arbetsplatser, trossamfund
- 2241 och föreningar.

- 2242 • att använda kampanjmaterial, reklamtid i medier och PR-aktiviteter.
- 2243 • att verka för handlarsamverkan för nödmaterial och praktiska hjälpmedel.
- 2244 • att samarbeta med och underlätta för frivilliggrupper
- 2245 Effekterna av kommunikationsarbetet bör följas upp via dialog med olika
- 2246 målgrupper. Dialog kan ske genom intervjuer, enkäter eller möten. Syftet med
- 2247 mätningarna är att undersöka om målen med kommunikationsinsatserna är
- 2248 uppnådda. Vet målgrupperna det som de behöver veta och har det gjorts några
- 2249 praktiska förberedelser?
- 2250 Packning
- 2251 Exempel på vad man kan rekommendera allmänheten att packa inför en
- 2252 storskalig utrymning:⁴⁷
- 2253 ID och dokument
- 2254 • ID
- 2255 • Pass
- 2256 • Kontokort
- 2257 • Kontanter
- 2258 • EU-försäkringskort
- 2259 • Bilens registreringsbevis och försäkringspapper
- 2260 • Bankdosa/bankID
- 2261 Mediciner, hjälpmedel och livsmedel
- 2262 • Mediciner och recept
- 2263 • Mat och dryck
- 2264 • Första hjälpen
- 2265 • Glasögon/linser
- 2266 • Hörapparat
- 2267 • Rollator
- 2268 Teknik och information
- 2269 • Batteri eller vevradio med extra batterier
- 2270 • Dator med elkabel
- 2271 • Mobiltelefon med laddare
- 2272 • Cigarettuttagsladdare för mobilen
- 2273 • Papperslista med viktiga telefonnummer
- 2274 • Nycklar
- 2275 Till husdjuren
- 2276 • Id för husdjur
- 2277 • Koppel
- 2278 • Djurmat och dricksvatten
- 2279 • Skål
- 2280 • Filt
- 2281 • Djurmedicin
- 2282 • Bur för djur

⁴⁷ Baserad på information till medborgare från Västerås stad.

- 2283 Övrigt
- 2284 • Oersättliga minnessaker och värdesaker
- 2285 • Kläder
- 2286 • Hygienartiklar
- 2287 • Blöjor
- 2288 • Bärslar för små barn

2289

- Individens ansvar
- Risker
- Utrustning som ska packas och inte packas
- Möjlighet till hjälp
- Varningar och beslut
- Utrymningszoner
- Uppsamlingsplatser
- Utrymningsvägar
- Utrymningsplatser
- Mottagningsplatser
- Hur man kan få information
- Behovet att planera för att hålla kontakt med närstående

2290

2291 [Figur 30 Exempel informationsmaterial och innehåll att dela ut till medborgare.](#)

2292 Sätt att påkalla hjälp

2293 De som befinner sig i ett område, som ska eller har utrymts, kan ha behov att

2294 göra omgivningen uppmärksam på att de befinner sig där. Personerna kan ha

2295 skador som försvårar för dem att ge sig tillkänna på annat sätt eller är

2296 strandsatta på grund av en översvämning.

2297 För att hitta människor som kan vara svåra att upptäcka från luften eller vid

2298 genomsök på marken i otillgängliga områden, underlättar det om

2299 myndigheterna uppmanar människor att märka ut var de är eller meddela sin

2300 närvaro på olika sätt.

2301

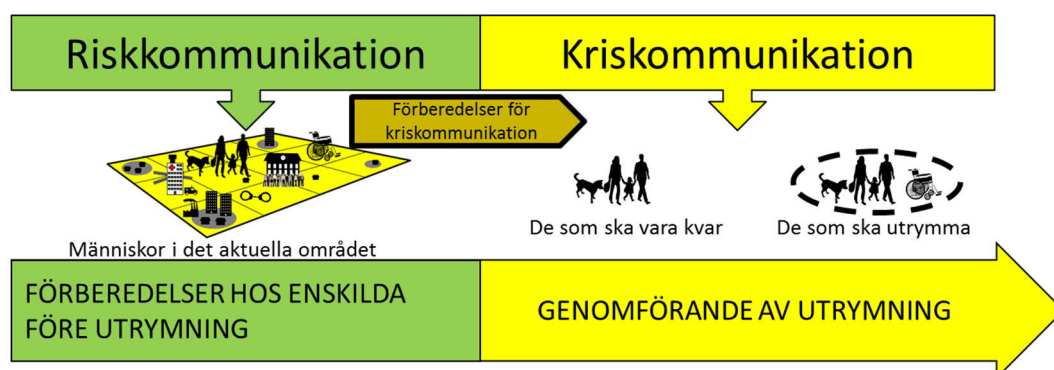

2302

2303

2304 [Figur 31 exempel på sätt för nödställda att påkalla uppmärksamhet från luften.](#)

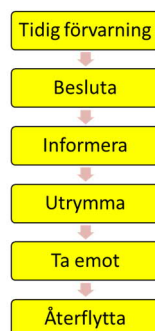
2.9 Förberedelser för Kriskommunikation

Figur 32 riskkommunikation sker före en händelse medan kriskommunikation sker under

Grundprincipen för kriskommunikation är till skillnad från riskkommunikation att stödja en pågående insats med tydliga och enkelt uppfattade viktiga budskap, anpassade till olika målgrupper.

Planeringen för kriskommunikation kopplat till storskalig utrymning följer utrymningsplanens olika genomförandefaser och fyller de informationsbehov som varje fas för med sig.

Figur 33 kriskommunikation måste beaktas eller genomföras i alla faser

Förberedelserna omfattar även att hitta arbetsformerna för kommunikationshanteringen i krisledande funktioner samt att ordna bemanningen av dessa funktioner. Arbetet med att hantera kriskommunikation för storskalig utrymning kan baseras på de funktioner som redan är etablerade för generell krisinformation. Det finns fördelar om delar av den ordinarie kriskommunikationsverksamheten kan integreras i de funktioner som hanterar utrymningen. Det ökar fokus på de omfattande kommunikationsinsatser som krävs.

För att kriskommunikationen ska fungera under en storskalig utrymning bör kommunikationen förberedas före en sådan inträffar. Dessa förberedelser måste ske samordnat mellan aktörer som arbetar med planering för storskalig utrymning precis på samma sätt som arbetet med riskkommunikation. Planeringen bör utgå från de målgrupper som redan identifierats kopplat till riskkommunikationen. Anpassning av information och kommunikation kan i stort ske på samma sätt som vid riskkommunikation. Skillnaden är att informationen vid kriskommunikation är en färskvara och kan inte i sin helhet produceras färdigt innan en händelse inträffar. Viss kritisk information som exempelvis händelse, plats, tidsförhållanden med mera är helt enkelt inte

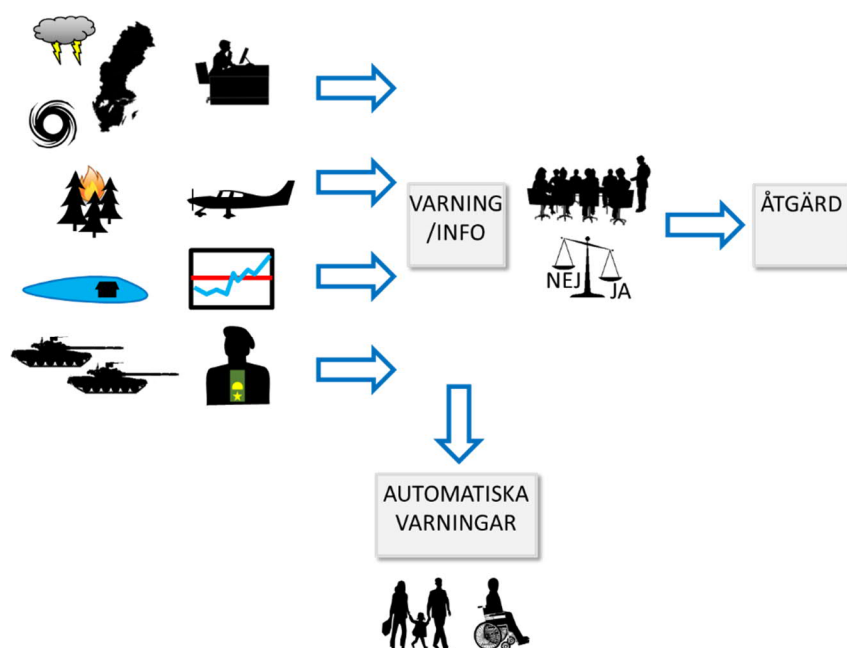
2335 tillgänglig innan ett utrymningsbeslut har fattats. Därför bör förberedelserna
2336 inriktas mot att göra mallar med viss standardtext och plats för anpassad text
2337 samt upparbeta informationskanaler som kan användas i
2338 kriskommunikationen. Förberedelserna för kriskommunikation kopplat till
2339 storskalig utrymning kan sammanfattas med följande:

2340

- 2341 • Genomför arbetet samordnat mellan aktörer
- 2342 • Återanvänd målgrupper från riskkommunikationen, komplettera vid
2343 behov.
- 2344 • Förbered mallar med standardtext, kartor och plats för händelsestyrd text.
2345 Säkerställ att det finns mallar för alla utrymningsplanens
2346 genomförandefaser. Om möjligt förbered även generell information i ljud,
2347 film eller andra format.
- 2348 • Säkerställ att det finns lämpliga informationskanaler (även reserver vid
2349 bortfall av el och datakommunikation).
- 2350 • Säkerställ att det finns en organisation som kan hantera
2351 kommunikationsarbetet både i ledande funktioner men även
2352 kommunikatörer i olika stödjande funktioner som uppsamlingsplats,
2353 utrymningsplats och mottagningsplats.

2354

2355 3. Tidig förvarning

2356
2357
2358
2359

Figur 34 Exempel på tidig varning som kan leda till åtgärder där en kan vara storskalig utrymning.

2360 Olika aktörer i samhället övervakar risker inom sitt eget ansvarsområde se
2361 avsnittet risker och händelser. Vädertjänsten bevakar riskerna för farliga
2362 väderhändelser och vattenflöden, brandflyget letar efter skogsbränder, geologer
2363 undersöker rörelser i marken och Försvarsmakten analyserar vad en eventuell
2364 motståndare kan komma att göra.
2365 Syftet med att övervaka dessa risker är att få en tidig förvarning om att en
2366 hotfull situation kan uppstå eller i värsta fall redan har uppstått. Ju tidigare vi
2367 vet, ju mer tid får samhällets aktörer för att kunna vidta åtgärder. Detta arbete
2368 med att sträva efter tidiga förvarningar är generellt inom all krishantering och
2369 totalförsvar.

2370

2371 De flesta tidiga förvarningar delges per automatik till medborgarna som
2372 exempelvis vädervarningar. Förvarningarna presenteras då i en form som
2373 utarbetats för att nå så många målgrupper som möjligt i samhället. Det är alltid
2374 bäst att ha en öppen kommunikation om hur det faktiska läget är. På så sätt
2375 kan allmänheten förhålla sig till olika risker och vid behov vidta egna
2376 förberedelser eller göra aktiva val som att inte ge sig ut på en resa när det är en
2377 orkan på väg.

2378

2379 Den tidiga varningen är ett viktigt ingångsvärde för den aktör, funktion eller
2380 roll som kan komma att ansvara för beslutet att genomföra en storskalig
2381 utrymning. Det bedöms finnas förberedda informationskanaler från de
2382 funktioner som övervakar och utfärdar tidiga förvarningar till de som förväntas
2383 agera på förvarningen. I sammanhanget vill vi ändå uppmärksamma att för att

2384 besluta om en storskalig utrymning kan viss typ av information vara extra
2385 värdefull att få redan vid en tidig förvarning.
2386 Nedan exempel på information som kan vara värdefull i ett tidigt skede för att
2387 kunna avgöra om en storskalig utrymning är en lämplig skyddsåtgärd eller inte:
2388

- 2389 • En beskrivning av hotet.
- 2390 • Riskområden och om riskområdena är statiska eller kan flytta på sig
2391 genom väder eller andra förhållanden.
- 2392 • Om möjligt hur stor risken att skadas eller dödas är om personer är kvar i
2393 området.
- 2394 • Om det finns fungerande skyddsåtgärder att använda för de som är kvar
2395 i området och i så fall om dessa räcker för alla i området.
- 2396 • Hur lång tid hotet bedöms finnas i området.
- 2397 • Vilken information som delgivits olika målgrupper och hur den då
2398 formulerats.
- 2399 • Tider för nya prognoser om hur hotet utvecklas.

2400

2401

2402 4. Besluta

2403 När en händelse som hotar människors liv och hälsa i ett område inträffar, eller
 2404 bedöms kunna inträffa, ställs de ansvariga aktörerna i samhället inför valet att
 2405 utrymma eller vidta någon annan skyddsåtgärd. Ett utrymningsbeslut innebär
 2406 stora kostnader och transporten ut ur området kan öka riskerna för vissa
 2407 grupper i samhället. Det kan vara mycket besvärligt för verksamheter som
 2408 kräver kontinuerlig drift. Det är bara om det är mindre riskfyllt att utrymma än
 2409 att stanna kvar som en utrymning är aktuell.

2410
 2411 Besluten måste ofta fattas på begränsade beslutsunderlag med hänsyn till kort
 2412 tid eller att viss information inte finns. I detta avsnitt presenteras all användbar
 2413 information som kan bidra utan hänsyn till begränsningar i tid eller underlag.

2414
 2415 Detta avsnitt beskriver lämpliga steg och överväganden för att fatta ett beslut.
 2416 Mallar kan dock aldrig ersätta beslutsfattarens och eventuella ledningsstöds
 2417 erfarenhet, omdöme och anpassning till de rådande omständigheterna.

2418
 2419 Beslutsprocessen för att fatta ett beslut om utrymning eller annan åtgärd
 2420 rekommenderas omfatta följande steg.

2421

1. Fastställ beslutsmandatet så att det är tydligt vem som ska fatta beslutet. Omedelbar fara – omedelbart beslut!
2. Sammanställ en samlad lägesbild med fokus utrymning.
3. Utifrån lägesbilden analysera handlingsalternativ:

I fredstid och vid höjd beredskap

- a. Besluta att inte utrymma
- b. Besluta om förberedelser för utrymning
- c. Besluta om inrymning
- d. Besluta om partiell utrymning
- e. Besluta om utrymning

Vid höjd beredskap tillkommer följande

- f. Besluta om utflytningsförbud
- g. Besluta om inflytningsförbud

4. Besluta och dokumentera beslutet tillsammans med skälen till att det togs.

2422

2423 I det följande beskriver detta avsnitt dessa steg i beslutsprocessen.

2424

2425

2426

2427

4.1 Fastställ beslutsmandatet

I Sverige får beslut om utrymning fattas av ett fåtal funktioner och organisationer baserat på gällande lagstiftning.

I fred och vid höjd beredskap	
Exempel på händelse	Beslutsfattare och lagstiftning
Fara för liv och hälsa som kräver räddningsinsats exempelvis: <ul style="list-style-type: none"> • Bränder • Utsläpp av farliga ämnen • Översvämningar • Jordskred Konsekvenser av: <ul style="list-style-type: none"> • Extremt väder • Stark kyla och strömavbrott 	Räddningsledare
	lagen (2003:778) om skydd mot olyckor 6 Kap 2§
	En myndighet som har övertagit ansvaret för den kommunala räddningstjänsten, en kommunal nämnd eller en länsstyrelse.
Vid kärnteknisk olycka samt sanering efter kärnteknisk olycka	Länsstyrelsens utsedda räddningsledare, saneringsledare eller länsledningen. lagen (2003:778) 6 Kap 2§ förordningen (2003:789) 15 §
Om det anses finnas en risk att något brott, som innebär allvarlig fara för liv eller hälsa kommer att förövas exempelvis: <ul style="list-style-type: none"> • Särskilt hotfulla situationer • Hot om eller pågående terrorattacker • Hot om eller pågående storskalig kriminell verksamhet 	Polismyndigheten, eller i brådskande fall, polisman polislag (1984:387) 10 § 6. samt 23 §.2
Åtgärder för att skapa förstärkt skydd för byggnader, andra anläggningar, områden och andra objekt mot sabotage, terroristbrott, spioneri, röjande av hemliga uppgifter som rör totalförsvaret och grovt rån. Detta kan ske genom att besluta om skyddsobjekt eller så kallade skyddsområden. Obehöriga får då inte befinna sig i dessa områden. Resultatet kan bli en situation som ger samma effekter som en utrymning.	Försvarsmakten kopplat till militär verksamhet och Länsstyrelsen för civil totalförsvarsverksamhet. skyddslagen (2010:305) 5§, 7§ och 8§ skyddsförordningen (2010:523) 2§ och 3§

Vid höjd beredskap tillkommer detta mandat	
Exempel på händelse	Beslutsfattare och lagstiftning
Om området blivit eller kan antas bli utsatt för stridshandlingar och utrymning är nödvändig för att skydda befolkningen, eller det i området behöver vidtas militära åtgärder av väsentlig betydelse och åtgärderna allvarligt försvåras om inte utrymning sker exempelvis: <ul style="list-style-type: none"> • Markstrid • Förberedelser för markstrid • Luftanfall 	Länsstyrelse Lag (2006:546) 2 kap 1§ Förordning (2006:639) 3§

2441

2442 Den funktion eller roll som enligt tabellen ovan har mandatet att för den givna
2443 situationen fatta ett utrymningsbeslut benämns i den fortsatta texten generellt
2444 som beslutsfattaren.

2445

2446 Som ett stöd för beslutsfattaren rekommenderas att en utrymningsfunktion
2447 organiseras så fort det är praktiskt möjligt. Det är utrymningsfunktionen som
2448 sedan arbetar fram underlag för utrymningsbeslutet. Mer detaljer om sätt att
2449 organisera sig, leda och samverka i avsnittet samverkan och ledning.

2450

2451 Omedelbar fara – omedelbart beslut om utrymning i lämplig
2452 riktning beroende på vind och övriga hot!

2453

2454 Notera att här återges i det följande ett exempel med gott om tid och där all
2455 information har gått att finna. Verkligheten ger ofta betydligt tuffare
2456 förutsättningar med ont om tid och bristfälliga underlag. Värdera då att på mer
2457 knapphändig information snabbt rädda liv och få bort människorna ur
2458 riskområdet i en lämplig riktning mot tillfälliga eller planerade
2459 utrymningsplatser. Nästa steg att inkvartera får då bli en senare fråga. Att
2460 exempelvis vara hungrig och blöt några timmar är bättre än att allvarligt skadas
2461 eller bli dödad.

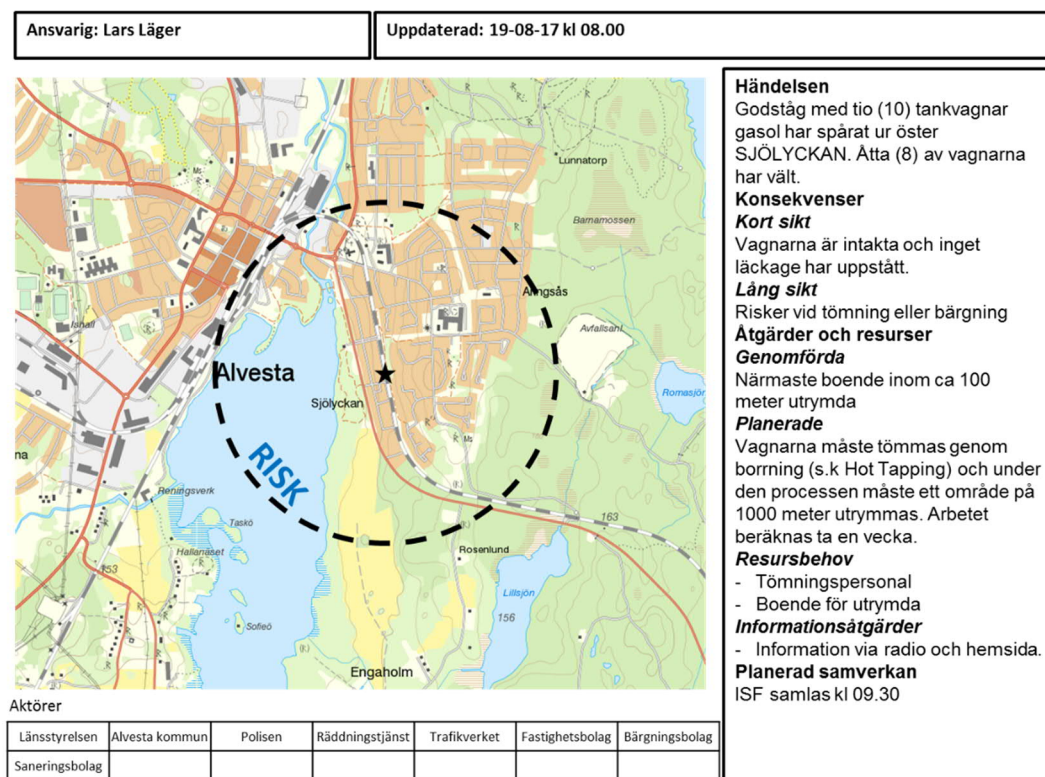
2462

2463 4.2 Sammanställ en samlad lägesbild

2464 Beslut om utrymning bör fattas utifrån en samlad lägesbild med fokus på den
2465 information som är relevant för ett utrymningsbeslut. Mer om bakgrunden till,
2466 och arbetet med, lägesbilder finns i MSBs skrift Lägesbilder – Att skapa och
2467 analysera lägesbilder vid samhällsstörningar.⁴⁸ En samlad lägesbild är ett
2468 urval av information från flera aktörers lägesbilder som ger en överblick av de
2469 medverkande aktörernas syn på den inträffade händelsen. Arbetet med att
2470 skapa en samlad lägesbild spänner över flera aktörer och olika roller hos dessa
2471 aktörer. I inledningen av en händelse sker arbetet enligt berörda aktörers
2472 ordinarie planer för krishantering. Det finns flera olika sätt att presentera en

⁴⁸ MSB, Lägesbilder – Att skapa och analysera lägesbilder vid samhällsstörningar, 2014 ISBN: 978-91-7383-503-9

2473 samlad lägesbild. I Samverkan stockholmsregionen⁴⁹ används fyrfältaren där
 2474 man i fyra rutor anger fakta, planeringsförutsättningar, inriktning och
 2475 kommunikation. Nedan ett exempel som baseras på den struktur som anges i
 2476 de gemensamma grunderna för samverkan och ledning.⁵⁰
 2477

2478
 2479 **Figur 35 exempel på en samlad lägesbild med fiktiv händelse**

2480 När beslut ska fattas kopplat till utrymning behöver beslutsfattaren tillgång till
 2481 mera information än i exemplet i figuren ovan för att fatta ett så bra beslut som
 2482 möjligt. Mycket av den efterfrågade informationen finns i utrymningsplanerna,
 2483 bland annat kopplat till det arbete som redan gjorts i kartläggningen av
 2484 området, se avsnitt Kartlägga området. Övrig information måste skapas
 2485 genom utbyte av information mellan de samverkande aktörerna.

⁴⁹ <http://www.samverkanstockholmsregionen.se/>

⁵⁰ MSB (2014), Gemensamma grunder för samverkan och ledning, ISBN:978-91-7383-507-7 sid 126

2486 Följande information är i tillämpliga delar rekommenderad att ta med i den
 2487 samlade lägesbilden inför ett utrymningsbeslut. Det är mycket information och
 2488 det bedöms endast vara möjligt att få med allt vid en situation med gott om tid
 2489 till förfogande. Vid ont om tid måste prioriteringar göras.

2490

2491

Risker

2492

- Riskområdet

2493

- Andra särskilda risker i närområdet längs vägar eller platser

2494

- Möjlighet att bedriva räddningsinsatser parallellt med utrymningen

2495

- Risk för konflikter och brottslighet bland de utrymmande

2496

Geografi

2497

- Geografi över det bedömda utrymningsområdet (som kan vara större än riskområdet bland annat för att det måste gå att kommunicera utifrån geografiska landmärken, vägar, åar etc.)

2498

2499

2500

- Geografi över det område som hela utrymningsplanen omfattar

2501

- Samhällsviktig verksamhet som behöver beaktas och bemannas

2502

Demografi i utrymningsområdet

2503

- Antal vuxna

2504

- Antal barn

2505

- Turister

2506

- Människor med funktionsnedsättningar

2507

- Djurbesättningar

2508

- Bedömt uppträdande från allmänheten (spontanutrymning, upplöpp,

2509

vägval)

2510

Transportvägar

2511

- Trafikflöden och framkomlighet längs olika vägar

2512

- Tillgänglighet till transporter

2513

- Möjliga utrymningsvägar med hänsyn till bebyggelse och infrastruktur

2514

- Möjliga insatsvägar med hänsyn till utrymningsvägarna

2515

Tidsförhållanden

2516

- Bedömd tid för utrymningsförfarandet i relation till hur lång tid risken

2517

kvarstår

2518

- Tid för att aktivera resurser

2519

- Tid för att informera de som ska utrymma

2520

Resurser

2521

- Tillgång till skyddsrum (vid höjd beredskap)

2522

- Tillgängliga resurser i förhållande till behov för att stödja i utrymningen

2523

- Tillgång till drivmedel

2524

- Möjliga uppsamlingsplatser och dess kapacitet

2525

- Möjliga utrymningsplatser och dess kapacitet

2526

- Möjliga mottagningsplatser och dess kapacitet

2527

- Kommer den egna planens kapacitet att räcka eller måste hjälp begäras från annan lokal, regional eller nationell aktör?

2528

2529

- Möjlighet till förstärkt mobiltäckning för att underlätta koordinering?

2530

Väder och ljusförhållanden

2531

- Väderförhållandens påverkan på kort och lång sikt

2532

- Kommer utrymningen ske i ljus eller mörker?

2533

2534 All information ska även kvalitetsbedömas av de som tar fram dem så att
 2535 beslutet fattas med en medvetenhet om de osäkerheter som finns i underlaget.
 2536 Så långt möjligt är det fördelaktigt att för de som ska arbeta med utrymningen,
 2537 sammanställa informationen i en kartbild med förklarande text. För att göra
 2538 informationen överskådlig i en handritad karta eller ett GIS-system
 2539 rekommenderas att använda standardiserade och förenklade symboler. De
 2540 symboler, med några undantag, som visas nedan är baserade på den standard
 2541 som Försvarsmakten och de länder som Sverige samarbetar med använder. Blå
 2542 färg används för vår verksamhet, svart för gränser och röd för en eventuell
 2543 motståndare, varför röd färg inte får användas för någon egen verksamhet. För
 2544 tryckta kartor som ska delges till allmänheten bör piktogram med tydliga och
 2545 intuitiva symboler användas.
 2546

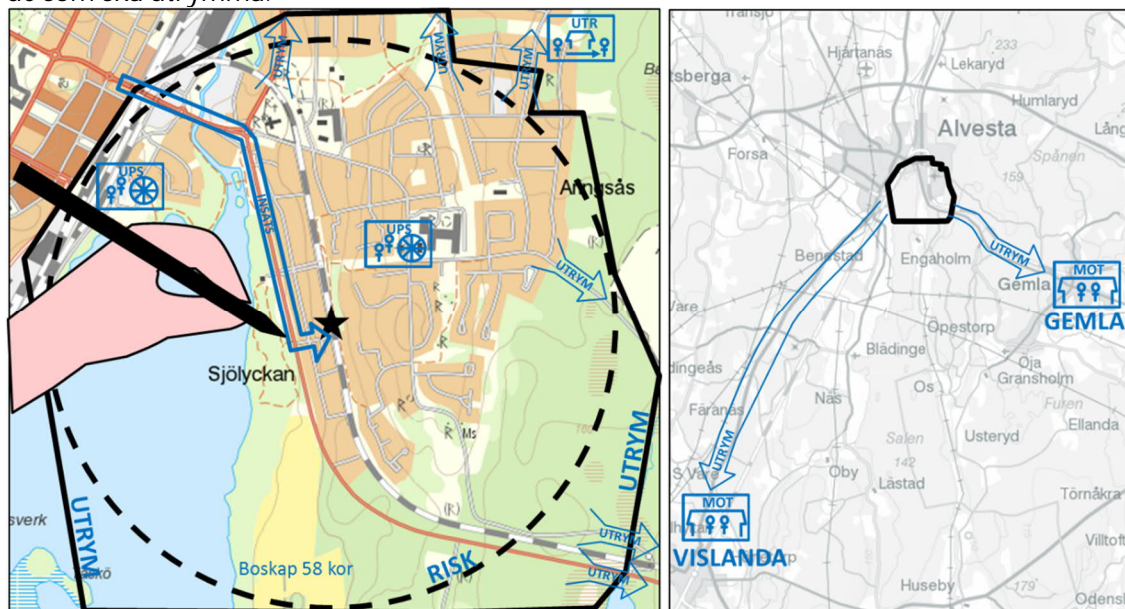
Handritade symboler		Symboler GIS-system		Exempel på piktogram för information till allmänheten	
Benämning		Beskrivning för handritning och GIS			
Riskområde (area at risk)		Svart streckad gräns med blå text "risk" i linjen på ett eller flera ställen. Visar ytterkanten på risken.			
Utrymningsområde (evacuation area)		Svart heldragen gräns med blå text "utrym" i linjen på ett eller flera ställen. Visar det område som ska utrymmas. Detta kan skilja från riskområdet genom att det följer strukturer som kan beskrivas för de som ska utrymma.			
Utrymda (evacuees)		Blå rektangel med blå text utrymda samt symboler för fyra människor som streckgubbar. I GIS-system blå botten (RGB 0,255,255) med svart, ram text och symbol.			
UPPSamlingsplats (collection point)		Blå rektangel med blå text "UPS" samt symboler för två människor som streckgubbar samt hjulsymbolen som betyder transporter. I GIS-system blå botten (RGB 0,255,255) med svart, ram text och symbol.			
UTRymningsplats (evacuation center)		Blå rektangel med blå text "UTR" samt symboler för två människor som streckgubbar vilka passerar genom siluetten av ett hus. I GIS-system blå botten (RGB 0,255,255) med svart, ram text och symbol.			
MOTagningsplats (sheltering center)		Blå rektangel med blå text "MOT" samt symboler för två människor som streckgubbar vilka stannar kvar i ett hus. I GIS-system blå botten (RGB 0,255,255) med svart, ram text och symbol.			
Insatsväg (emergency access road)		Blå pil med texten "INSATS". Visar reserverad väg för insatstransporter. I GIS-system svart text.			
Utrymningsväg (evacuation route)		Blå pil med texten "UTRYM". Visar utrymningsväg. I GIS-system svart text.			

2547

2548 Figur 36 Symboler baserade på principerna enligt Nato (app6) samt symboler
 2549 (piktogram) i tryckta informationsmaterial.

2550

2551 Även om planeringen inte är genomförd och beslutet inte är fattat
 2552 rekommenderas att man med en snabb skiss bildar sig en uppfattning om hur
 2553 en utrymning skulle kunna genomföras och förutsättningarna för en sådan.
 2554 Med symboler och kartor kan detta göras relativt snabbt. Notera att risk och
 2555 utrymningsområden kan vara olika. I exemplet nedan anges
 2556 utrymningsområdet genom att följa naturliga objekt som gator, vägar,
 2557 järnvägar och liknande. Detta möjliggör att tydligt kommunicera området till
 2558 de som ska utrymma.

2559
 2560
 2561 **Figur 37** Exempel på handritad karta med en preliminär utrymningsplan.

2562 Förutom kartan är statistik värdefull för att kunna fatta ett bra
 2563 utrymningsbeslut. Nedan exempel på förhållanden som bör sammanställas.

2564
 2565 **Tabell 1** Exempel på sammanställning av statistik

I utrymningszonen			Mottagningskapacitet	
Kategorier	Antal	Stödbehov *	VISLANDA	GEMLA
Vuxna	2123	425	320	180
Barn	94	19		
Turister (bedömt)	40	8	40	40
Funktionsnedsättning	120	80		
Sängliggande	22	22	30	0
Summa:	2399	554	390	220
Boskap	58	58		

2566 * Ca 20% bedöms som en schablon utom för funktionsnedsatta och
 2567 sängliggande

2568
 2569
 2570
 2571
 2572

2573 Tillgängliga resurser som kan avdelas att arbeta enbart med utrymningen
 2574 inventeras. Notera att resurser kan behövas för att hantera själva händelsen
 2575 som inträffat. Nedan ett exempel:

2576

2577 [Tabell 2 Exempel på resursinventering](#)

Resurser	
Ambulanser	2
Polispatruller	2
Brandmän	1+4
Organiserat frivilliga	22
Hemvärn	50
Bussar 60 personers	8
Liggande transport förutom ambulans	1 med 4 platser
Djurtransporter (häst-) släp	7
Djurtransporter stor lastbil	2

2578

2579 Dessutom finns det andra förhållanden att beakta inför beslutet. Exempel på
 2580 det kan vara.

2581

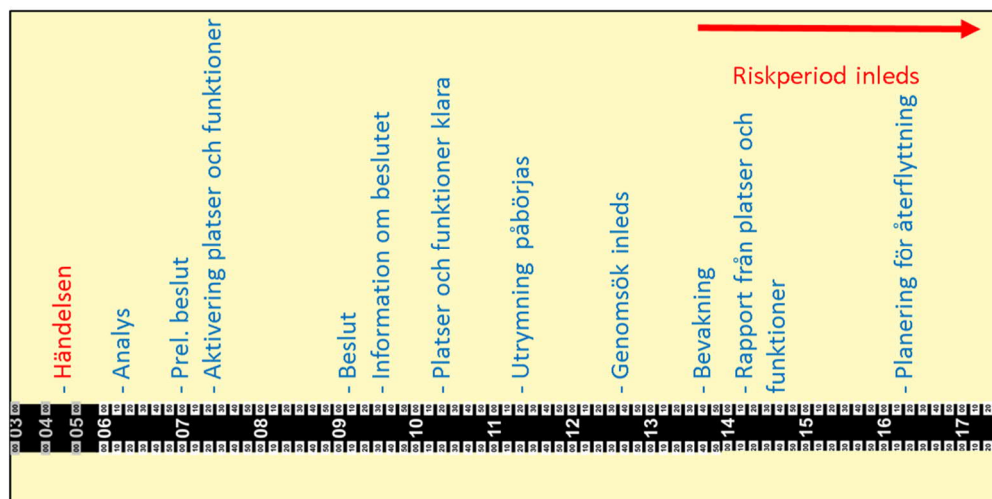
2582 [Tabell 3 Exempel på andra överväganden](#)

Övrigt	
Samhällsviktig verksamhet	Ett vattenverk
Tidsförhållanden	Gott om tid
Väder	18 grader, vindstilla, uppehåll
Säkerhetsrisker	Trafikolyckor
Risk för konflikter mellan utrymmande	Låg
Spontanutrymning	Hanterbart
Bedömt uppträdande från allmänheten	Rationellt och hjälpsamt
Framkomlighet	Vägarna är öppna och farbara

2583

2584 Förutom karta och text är det lämpligt att göra en tidslinjal med beräkningar
 2585 för hur lång tid olika moment i utrymningen tar.

2586

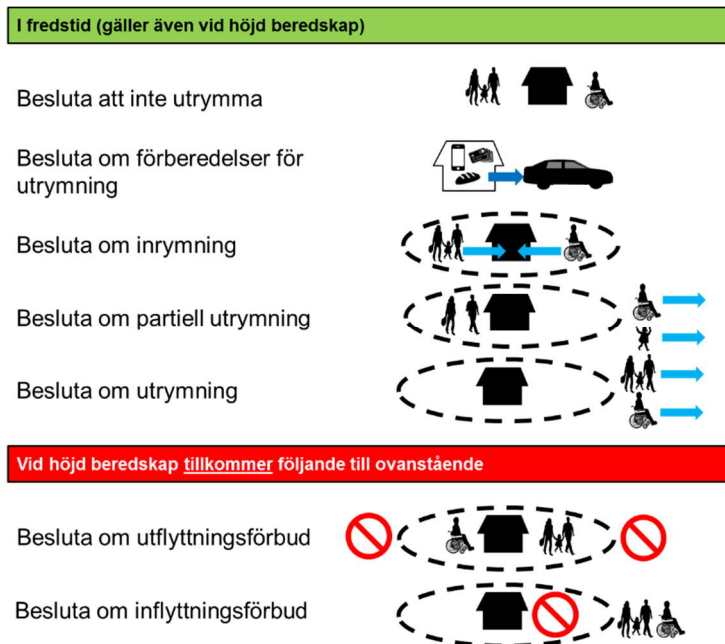

2587
2588

Figur 38 Exempel tidslinjal

2589 Den samlade lägesbilden för en utrymning stäms om möjligt med hänsyn till
2590 tiden av med alla berörda aktörer innan den används för att fatta beslut om
2591 utrymning enligt nästa avsnitt.

2592 4.3 Analysera handlingsalternativ

2594

2595 Figur 39 de rekommenderade handlingsalternativ som beslutsfattaren (beroende på det
2596 lagstöd den specifika beslutsfattaren använder) har att välja på

2597 I alla handlingsalternativ är inriktningen att rädda människors liv och hälsa
2598 genom att reducera riskerna så mycket som möjligt. Olika kategorier av
2599 beslutsfattare kan ha olika möjligheter beroende på det lagstöd som
2600 beslutsfattaren använder för sitt beslut. Detta gäller främst besluten om
2601 utflyttnings och inflyttningsförbud kopplat till höjd beredskap där endast
2602 Länsstyrelsen är beslutsfattare.

2603 Generellt är utgångspunkten den att om en beslutsfattare har mandat att
2604 beordra en utrymning så finns även mandaten att beordra lindrigare alternativ
2605

2606 som förberedelser för utrymning, inrymning och partiell utrymning. För varje
 2607 handlingsalternativ följer en kort beskrivning samt faktorer att beakta.
 2608

I fredstid och vid höjd beredskap	
Handlingsalternativ	Beskrivning och saker att beakta
Besluta att inte utrymma	Efter att ha värderat den samlade lägesbilden kan slutsatsen bli att det är bättre att människor inte vidtar några utrymningsåtgärder. Vid ett sådant beslut är det viktigt att kommunicera fakta om varför skyddsåtgärder inte är nödvändiga och om detta beslut kan komma att ändras.
Besluta om förberedelser för utrymning	Det kan finnas situationer där hotet inte innebär någon omedelbar fara som kräver utrymning men där det finns anledning att förbereda allmänheten så att det går fortare att utrymma om det senare skulle behövas. Risken med detta är att det uppstår spontanutrymning. För att minska riskerna för spontanutrymning är det viktigt med en regelbunden kommunikation om det aktuella läget. Det bör även kommuniceras vilka förberedelser som ska göras av den enskilde.
Besluta om inrymning	Inrymning innebär att få människor att stanna inomhus ofta med uppmaning om stängda fönster, dörrar och ventilation. Detta alternativ är att föredra om inte hotet kräver en utrymning, utan att det räcker att vara inne i bostaden. Beslutet skulle kunna kombineras med att beordra förberedelse för utrymning men då även ge de nackdelar ett sådant beslut kan få i form av risk för spontanutrymning.
Besluta om partiell utrymning	Partiell utrymning är lämpligt i situationer där hotet inte är verksamt men om hotet blir verklighet kommer det kräva en snabb utrymning. Beslutet innebär att man som en förebyggande åtgärd utrymmer personer som är svåra att flytta. Exempelvis kan det vara sjuka, sängliggande, funktionshindrade, frihetsberövade, äldre och barn. De som stannar kvar och är mera rörliga har därmed bättre förutsättningar att snabbt flytta sig ut ur området. Det kan även övervägas att flytta djurbesättningar som annars är svåra att flytta snabbt.
Besluta om en utrymning	Om fara för liv och hälsa inte kan hindras på något annat sätt måste utrymning övervägas. Om analysen av den samlade lägesbilden visar att skada från hotet är större än riskerna att skada människor genom att utrymma så ska utrymning beordras. Tiden för att genomföra utrymningen bör dessutom vara kortare än den tid som hotet är verksamt för att riskerna ska reduceras. Det finns risker med att utrymma, några exempel redovisas i avsnittet Risker med att utrymma.

2609

Vid höjd beredskap <u>tillkommer</u> följande	
Handlingsalternativ	Beskrivning och saker att beakta
Besluta om utflyttningsförbud	Utflyttningsförbud kan vid höjd beredskap beordras om förflyttning eller vistelse utanför ett område allvarligt skulle försvåra åtgärder av väsentlig betydelse för totalförsvaret, eller vara förenad med uppenbar livsfara. ⁵¹
Besluta om inflyttningsförbud	Inflyttningsförbud kan vid höjd beredskap beordras om en inflyttning till ett område allvarligt skulle försvåra åtgärder av väsentlig betydelse för totalförsvaret. ⁵²

2610 Det alternativ som väljs bör även om möjligt beaktas mot följande⁵³:

- 2611 • En värdering av de ekonomiska effekterna av att utrymma
- 2612 • En bedömning av kostnader eller påfrestning på de organisationer som ska verkställa utrymningen
- 2613
- 2614 • Möjligheterna att kunna vidta åtgärder för att motverka panik och oordning
- 2615 vid utrymningen
- 2616 • Möjligheter att genomföra förtroendeskapande åtgärder för att
- 2617 allmänheten ska ha förtroende för myndigheterna.

2618 4.3.1 Risker med att utrymma

2619 Själva genomförandet av en utrymning innebär risker för de som omfattas av
 2620 beslutet. Främst är det vissa grupper vilka vi beskriver nedan som tenderar att
 2621 drabbas. Gemensamt för dessa grupper är att deras möjlighet att klara av
 2622 utrymningen ökar drastiskt om en bra plan för genomförandet finns.

2623

2624 En av de viktigaste faktorerna tycks vara att förbereda de utrymmande på bästa
 2625 tänkbara sätt. Av de 111 som dog till följd av orkanen Rita avled hela 83,3% till
 2626 följd av utrymningen. Merparten av dessa dog i sina bilar på grund av bland
 2627 annat hypotermi och andra medicinska skäl. För många utrymmande tog det
 2628 över 20 timmar att transportera sig bort från utrymningsområdet, samtidigt
 2629 var det varmt ute, många hade dålig AC och ont om dryck i sina bilar.
 2630 Myndigheterna hade inte förberett de utrymmande på att det kunde ta så lång
 2631 tid att utrymma.⁵⁴

2632

2633 Vissa grupper bör omhändertas särskilt i planeringen för en storskalig
 2634 utrymning. I denna planering är det viktigt att man inte enbart fokuserar på de

⁵¹ Lagen (2006:546) 2 Kap 6§

⁵² Lagen (2006:546) 2Kap 7§

⁵³ Duncan Shaw (2011), Evacuation Responsiveness by Government Organisations (ERGO): Final Report, ISBN 978 1 85449 486 3

⁵⁴ Zacharia, Anthony och Patel, Bela. 2006. Deaths related to Hurricane Rita and Mass Evacuation. CHEST American College of Chest Physicians

2635 behov som grupperna har, utan att man även gör insatser för att stärka
 2636 gruppernas egen förmåga att genomföra en utrymning på ett säkert sätt.⁵⁵
 2637 **Äldre**
 2638 Den mest utsatta gruppen vid större katastrofen är ofta äldre. Av de 1800 som
 2639 dog av orkanen Katrina var 71% över 60 år och 47% över 75 år. Flertalet av
 2640 dessa bodde hemma.⁵⁶ Av de nästan 16 000 som avled i Tsunamin i Japan
 2641 2011 var 65% över 60 år.⁵⁷ Med detta som bakgrund är det viktigt att identifiera
 2642 äldre som en grupp som behöver särskilt stöd när man gör sina
 2643 utrymningsplaner.
 2644
 2645 **Äldre som bor hemma**
 2646 Många utrymningsplaner tenderar att fokusera mycket på de som har egen bil,
 2647 eller dom som är boende på äldreboende.⁵⁸ En hög andel äldre saknar
 2648 möjlighet att transportera sig själva, då de ofta har lägre inkomst, vissa
 2649 funktionsnedsättningar eller har slutat att köra bil.⁵⁹
 2650
 2651 **Brukare på äldreboenden**
 2652 Flera studier har gjorts för att se hur en utrymning påverkar dödligheten hos de
 2653 som är boende på äldreboenden. Efter orkanen Gustav genomfördes en studie
 2654 på 119 äldreboenden. Där kunde man se 3,9% ökad dödlighet hos utrymda
 2655 patienter som led av Alzheimers.⁶⁰ En större studie som gjordes på fem
 2656 äldreboenden som utrymdes i närområdet kring Fukushima kunde visa på en
 2657 kraftigt ökad dödlighet hos de som utrymdes. Denna ökade dödlighet kunde
 2658 dock bara visas på tre av de fem studerade boendena. På dessa tre boenden
 2659 hade utrymningen genomförts på ett snabbt och ostrukturerat sätt. På de andra
 2660 två äldreboendena hade utrymningen genomförts under mer kontrollerade
 2661 former. På dessa boenden kunde man inte påvisa någon förhöjd dödlighet hos
 2662 de boende.⁶¹ En annan japansk studie tittade på äldreboenden som hade
 2663 utrymts kontrollerat jämfört med boenden där utrymningen hade genomförts
 2664 hastigt. Man kunde se upp till 10-100 gånger ökad dödlighet i gruppen med
 2665 hastig utrymning, jämfört med en kontrollerad sådan.⁶²

⁵⁵ US Department of Transportation. 2009. Evacuating populations with special needs – Routes to effective Evacuation planning primer series

⁵⁶ Cahalan, Clare och Renne, John. 2007. Emergency Evacuation of the Elderly and Disabled, In Transition Magazine

⁵⁷ Socialstyrelsen 2013. Katastroferna i Japan 2011 – Kamedorapport 98

⁵⁸ Cahalan, Clare och Renne, John. 2007. Emergency Evacuation of the Elderly and Disabled, In Transition Magazine

⁵⁹ US Department of Transportation. 2009. Evacuating populations with special needs – Routes to effective Evacuation planning primer series

⁶⁰ Brown et al. 2013. The Effects of Evacuation on Nursing Home Residents With Dementia

⁶¹ Nomura et al. 2013 Mortality risk amongst nursing home residents evacuated after the Fukushima nuclear accident: a retrospective cohort study

⁶² Murakami et al. 2015. Was the Risk from Nursing-Home Evacuation after the Fukushima Accident Higher than the Radiation Risk?

2666

2667 Sjukhuspatienter

2668 En studie på 484 patienter som var inlagda på ett sjukhus 22 km söder om
 2669 Fukushimaverket har sett till riskerna med att utrymma patienter. Denna
 2670 studie visade på en tydligt högre dödlighet hos de patienter som hölls kvar på
 2671 sjukhuset än hos de som utrymdes. Detta då man ej hade tillräckliga resurser
 2672 för att kunna vårda patienterna på ett tillfredsställande sätt.⁶³ Ovanstående är
 2673 bara sant om man kan säkerställa att utrymning går till på ett korrekt sätt.
 2674 Andra sjukhus som utrymdes i området kring Fukushima hade ingenstans att
 2675 förflytta patienterna till efter att de hade blivit utrymda. I vissa fall tog det 24
 2676 timmar innan de fick vård innan de blev inlagda någon annanstans. 50
 2677 patienter dog i samband med utrymningen eller kort därefter. Flera av
 2678 dödsfallen hade kunnat undvikas om det hade funnits färdiga planer för
 2679 utrymningen.⁶⁴

2680

2681 Patienter som bor hemma

2682 Patienter som vårdas i hemmet med avancerad hemsjukvård är en annan
 2683 riskgrupp. Dessa kan skötas med insatser av både Regioner och kommuner.
 2684 Motsvarande svårigheter som för sjukhuspatienter kan finnas även här med
 2685 skillnaden att dessa är geografiskt utspridda vilket kräver en annan
 2686 transportplanering.

2687

2688 Personer med funktionsnedsättningar

2689 Enligt erfarenheter i USA är mottagningsplatser och utrymningsplatser sällan
 2690 utrustade för att kunna hantera de behov som de med fysiska och psykiska
 2691 funktionsnedsättningar har. Detta avser både rent medicinska behov och behov
 2692 av stödsamtal och psykologiskt omhändertagande. Erfarenheter från USA visar
 2693 på vikten att utrymma personer med funktionsnedsättning tidigt, annars ökar
 2694 risken för dödsfall i denna grupp.

2695

Slutsatser

- Inrym endast om tillräckliga resurser finns kvar för att säkerställa att vårdbehovet kan omhändertas. Om risk finns att många kommer att spontanutrymma bör partiell utrymning av vårdinrättningar övervägas.
- Utrym gärna tidigt för att undvika onödigt långa transporttider, som kan innebära större risk för fysiska och psykiska trauman
- Ostrukturerad utrymning av vårdinrättningar bör undvikas till varje pris. Alla kommuner och landsting bör därför ha planer för hur dessa utrymningar ska genomföras.

⁶³ Shimada et al. 2018 Balancing the risk of the evacuation and sheltering-in-place options: a survival study following Japan's 2011 Fukushima nuclear incident"

⁶⁴ Socialstyrelsen 2013. Katastroferna i Japan 2001 – Kamedorapport 98

- Äldre är särskilt utsatta vid händelser som föranleder storskalig utrymning. Man bör planera för äldre som bor hemma som en enskild gruppering med egna behov.
- Stärk förmågan hos svårutrymda grupper att kunna hantera en utrymning genom att involvera dem i planeringsskedet. Detta sker inom ramens egen planering för utrymning och behandlas inte denna handbok.
- Säkerställ att det finns mottagare för patienter från vårdinrättningar. Detta innan utrymningen av dem påbörjas om inte akut fara föreligger.
- Överväg att organisera konvojkörning med eskort för särskilt utsatta/sårbara grupper för att säkra att det går någorlunda fort genom trafiken.
- Säkerställ att det finns personal som stannar kvar och vårdar dessa patienter så att de inte själva har spontanutrymt eller blivit utrymda

2697 4.4 Besluta och dokumentera

2698 När beslutet väl är fattat är det viktigt att det dokumenteras tydligt som ett
 2699 underlag till de som ska verkställa beslutet men också till de som ska informera
 2700 om det. Följande bör finnas med i ett utrymningsbeslut;

2701

2702

- Orsak till beslutet och den väntade händelseutvecklingen.

2703

- Riskområden.

2704

- Tid för beslutet.

2705

- Vilket beslut som fattats och av vem.

2706

- Det lagrum som beslutet baseras på.

2707

2708

2709

- Vilket utrymningsområde som utrymningen omfattar och vilken typ av utrymning som ska ske samt kategorier av människor eller djur som ska utrymma.

2710

2711

- Starttidpunkt när utrymningen ska påbörjas och när den ska vara avslutad.

2712

- Bedömning om när tidigast återflyttning kan ske.

2713

- Uppsamlingsplatser som kommer upprättas och när.

2714

- Utrymningsplatser som kommer att upprättas och när.

2715

- Mottagningsplatser som kommer att upprättas och när.

2716

2717

- Olika zoner i utrymningsområdet om det är stort och var människor i olika zoner ska använda för utrymningsvägar.

2718

2719

- Fördelning mellan mottagningsplatser om sådan kan ske exempelvis baserat på zoner.

2720

- Trafikinformation och vägar som ej får användas.

2721

- Vad som ska, bör och får medföras av de utrymmande.

2722

Information som främst riktar sig till de verkställande aktörerna.

2723

2724

- Förtydligande av uppgifter till samverkande aktörer baserade på den i förväg överenskomna planeringen.

2725

- Eventuella skyddsåtgärder under utrymningen.

2726

2727

- Eventuell samhällsviktig verksamhet som måste fortsätta inne i det utrymda området.

2728

- Tilldelning av resurser för olika funktioner.

2729

- Vem som är utrymningsledare och kontaktuppgifter.

2730

- Vem som är mottagningsledare och kontaktuppgifter.

2731

2732

2733

OBS! Om behovet av att utrymma är mycket skyndsamt kanske all information ovan ej är känd. Då delges beslutet utifrån kända parametrar, men bör kompletteras med övrig information så snart som möjligt.

2734 Vid vissa situationer kommer utrymning inte vara en genomförbar eller lämplig
2735 åtgärd. I sådana situationer bör man formulera ett beslut om att inte utrymma.
2736 Ett sådant beslut bör minst omfatta följande;

2737

2738	• Orsaken till att inte utrymma med en bedömning av läget och den
2739	väntande händelseutvecklingen
2740	• Uppgifter om verksamheter som ska pågå som vanligt, eventuellt
2741	med vissa restriktioner
2742	• Vilka områden som eventuellt spontant utrymmande inte bör bege
2743	sig till.
2744	• Tidpunkt för ytterligare information.

2745 OBS! Beslutet att ej utrymma bör omprövas kontinuerligt under den tid som
2746 händelsen pågår.

2747 5. Informera

2748

2749 **Figur 40** Exempel på kanaler att informera om ett utrymningsbeslut

2750 Beslutet om en utrymning bör sorteras och bearbetas för olika målgrupper.

2751 Nedan ett exempel på hur alla delar av ett utrymningsbeslut kan sorterats mot
 2752 olika målgrupper. I exemplet (som inte är utrymningen av Alvesta som använts
 2753 tidigare) har det bedömts som lämpligt att bara vissa aktörer ska veta vilka
 2754 skyddsåtgärderna är. Att sprida denna kunskap skulle i detta exempel kunna
 2755 skapa onödiga risker och utnyttjas av någon.

2756

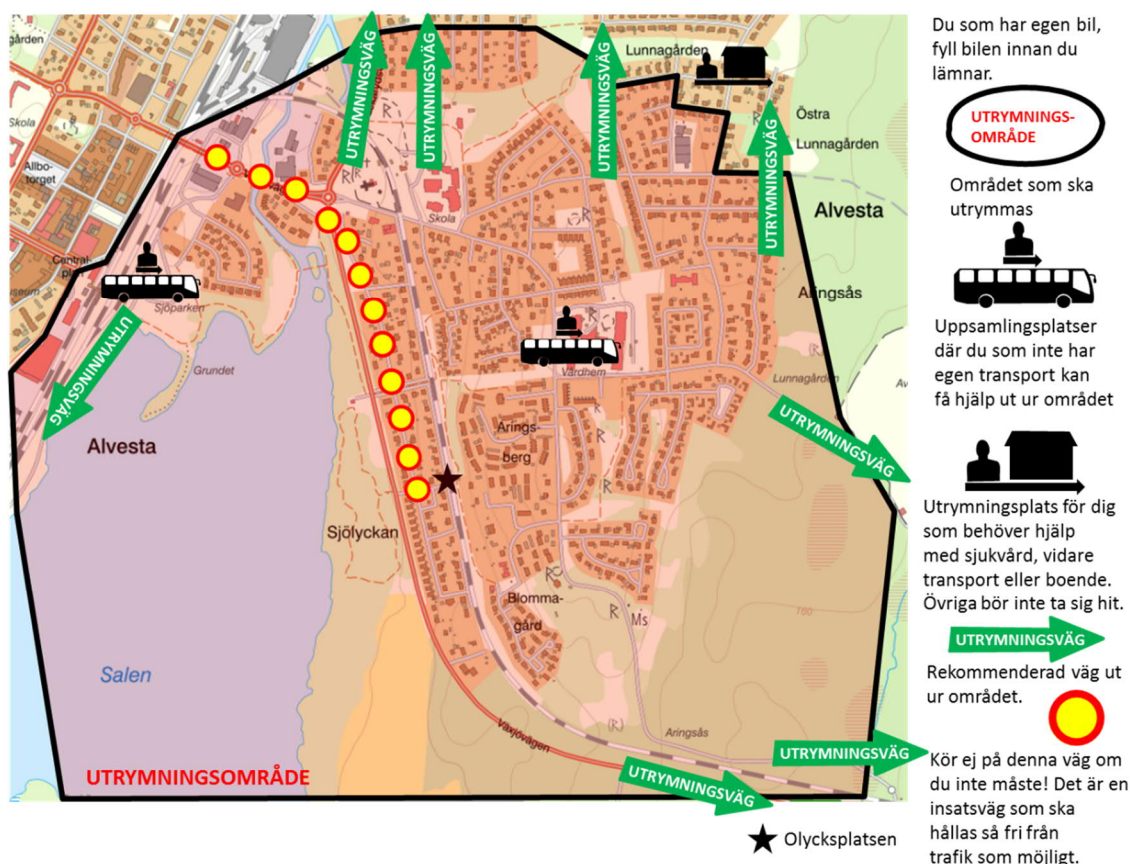
	Delar av information från utrymningsbeslutet		
	Orsaken Riskområden Tid för beslutet Utrymningsbeslut Lagrum Utrymningsområde Kategorier som ska utrymmas Zoner som ska utrymmas Bedömd återflyttningstid Starttid och sluttid för utrymning Uppsamlingsplatser Utrymningsplatser Mottagningsplatser Trafikinformation Vad som ska, bör och får medföras	Skyddsåtgärder	Utrymningsledare Mottagningsledare Uppgifter till samverkande aktörer Resurstilldelning för aktörer Samhällsviktig verksamhet som ska fortsätta
Målgrupper			
Allmänheten	X		
Frivilligorganisationer	X		X
Försvarsmakten	X	X	X
Jordbruksverket	X		X
Kommuner	X	X	X
LRF	X		X
Länsstyrelse	X	X	X
Medier	X		
MSB	X	X	X
Polisen	X	X	X
Region kollektivtrafik	X	X	X
Region sjukvård	X	X	X
Trossamfund	X		X

2757

2758 **Figur 41** Exempel på kommunikationsplan med distributionslista och vilken information
 2759 som ska till vilken mottagare.

2760 Bland målgrupperna kan det behöva göras ytterligare anpassningar för att
 2761 säkerställa att mottagare förstår beslutet. Detta är särskilt viktigt i gruppen
 2762 allmänheten. Förberedelser för detta bör göras innan och beskrivs i avsnittet
 2763 Förbered för kriskommunikation.

2764
 2765 En viktig och nästan nödvändig del för att kommunicera ett utrymningsbeslut
 2766 är någon form av karta över området som ska utrymmas. Som nämnts tidigare
 2767 måste utrymningsområdet följa vägar och andra lätt kommunicerbara objekt i
 2768 terrängen. Det måste även framgå vilken sida på en gata som ska utrymmas.
 2769 Den ofta mer detaljerade och ibland handritade kartan som medföljer ett
 2770 utrymningsbeslut behöver omarbetas till en form som är lättare för
 2771 allmänheten att förstå. Nedan ett exempel där piktogram (symboler) har
 2772 använts.
 2773

2774
 2775 **Figur 42** Fiktivt exempel på en karta till allmänheten över utrymningsområdet.

2776 För att delge informationen kan det användas många olika
 2777 kommunikationskanaler. De är olika snabba och dessutom olika känsliga för
 2778 störningar från exempelvis elavbrott:

- 2779
- 2780 • Anslagstavlor
 - 2781 • Berörda aktörers webbplatser och övriga nätverk
 - 2782 • E-post
 - 2783 • Flygblad och informationsbroschyrer
 - 2784 • Högtalare och megafoner (fasta eller på fordon)

- 2785 • Informations- och trafikinformationstavlor (t ex i samverkan med
- 2786 kollektivtrafiken och Trafikverket)
- 2787 • Informationscenter
- 2788 • Kalla till möten
- 2789 • Krisinformation.se
- 2790 • Nättidningar
- 2791 • Post
- 2792 • Radio
- 2793 • SMS
- 2794 • Sociala medier
- 2795 • Telefonnummer 113 13 för den som söker information eller vill lämna
- 2796 information
- 2797 • VMA system med utomhusvarning med sirener, radio och tv.

2798 Kommunikationshanteringen omfattar att välja lämpliga kanaler och även
 2799 kunna göra bedömningar om hur lång tid det tar att få ut informationen.

2800 5.1.1 VMA och informationsmeddelande

2801

2802
 2803
 2804

Figur 43 vid viktigt meddelande till allmänheten (VMA) kan en signal sändas i utomhusvarningssystemet

2805 Varningar och viktig information kan skickas ut via varnings- och
 2806 informationssystemet viktigt meddelande till allmänheten (VMA). Det finns
 2807 flera parallella system för VMA i Sverige:

2808

- 2809 • Meddelanden via radio och tv.
- 2810 • Utomhusvarning med tyfoner finns i många kommuner
- 2811 • Inomhusvarningar i form av RDS-mottagare (Radio Data System) runt
- 2812 kärnkraftsverken.

2813

2814 VMA i radio och tv regleras genom etermediernas sändningstillstånd. Ett
 2815 varningsmeddelande sänds omedelbart när det föreligger fara för skada på liv,
 2816 egendom eller miljö, medan ett informationsmeddelande inte måste sändas
 2817 omedelbart utan kan sändas när det är möjligt. Informationsmeddelande syftar
 2818 till att förebygga eller begränsa skador.

2819

2820 Förutom dessa finns möjlighet att vid mindre akuta situationer sända lokala
 2821 myndighetsmeddelanden i närradion. VMA kan på begäran gå ut som
 2822 uppringda röstmeddelanden till fasta telefoner.

2823

2824 SOS Alarm har möjlighet att, vid begäran av VMA från behörig aktör,
 2825 komplettera VMA med utskick av SMS. Den som begär VMA definierar inom
 2826 vilket område SMS ska gå ut. Området ritas in i SOS Alarms kartstöd av SOS
 2827 Alarms Krisberedskapsavdelning (som är kontaktpunkt för begäran om VMA).
 2828 Via mobiloperatörerna definieras sedan vilka som befinner sig i området och

2829 VMA-meddelandet skickas ut till dessa. Observera att ett meddelande om
2830 utrymning även kan nå en del ej berörda eftersom det inte alltid går att
2831 definiera exakt vilka mobiltelefoner som är berörda.⁶⁵

2832

2833 Hos de organisationer som sänder VMA finns mallar för hur de ska utformas.

2834 Ett VMA rekommenderas generellt innehålla följande information:

2835

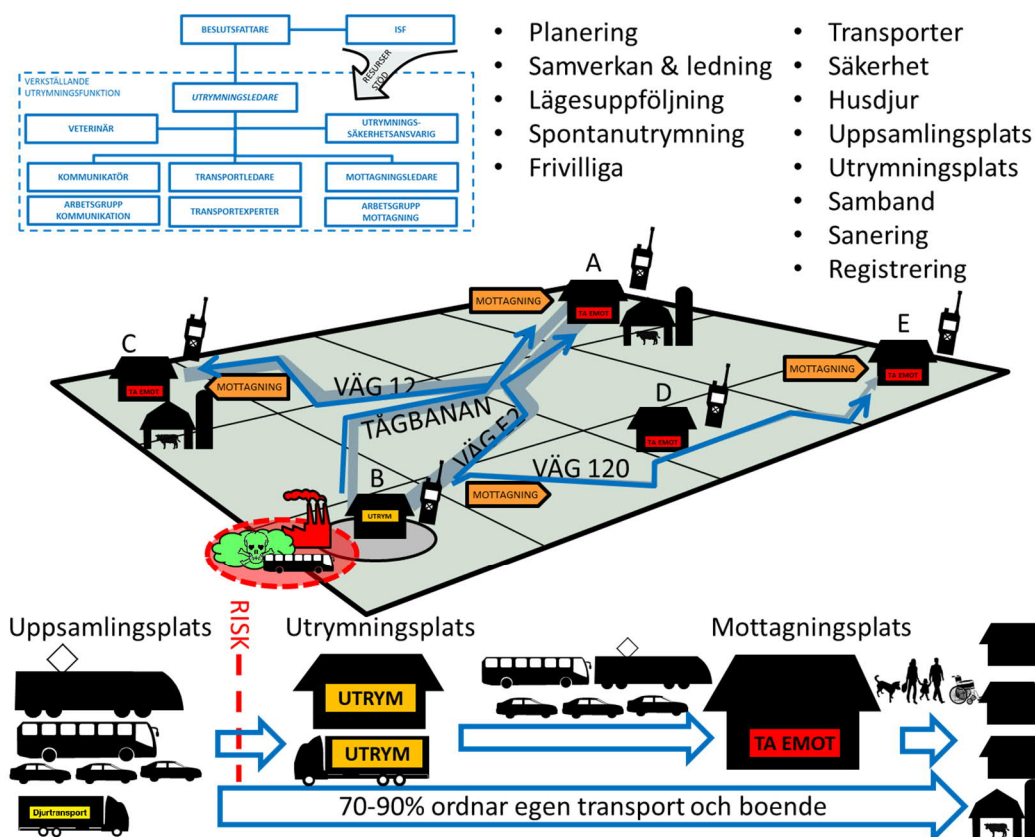
- 2836
- vad som har hänt eller kan hända.
 - 2837 • vad som utgör det akuta hotet.
 - 2838 • anvisningar om vad människor kan göra för att skydda sig.
 - 2839 • vad allmänheten kan göra för att underlätta räddningsarbetet.⁶⁶

⁶⁵ SOS Alarm Björn Skoglund februari 2019

⁶⁶ Gamla vägledningen

2840

6. Utrymma

2841

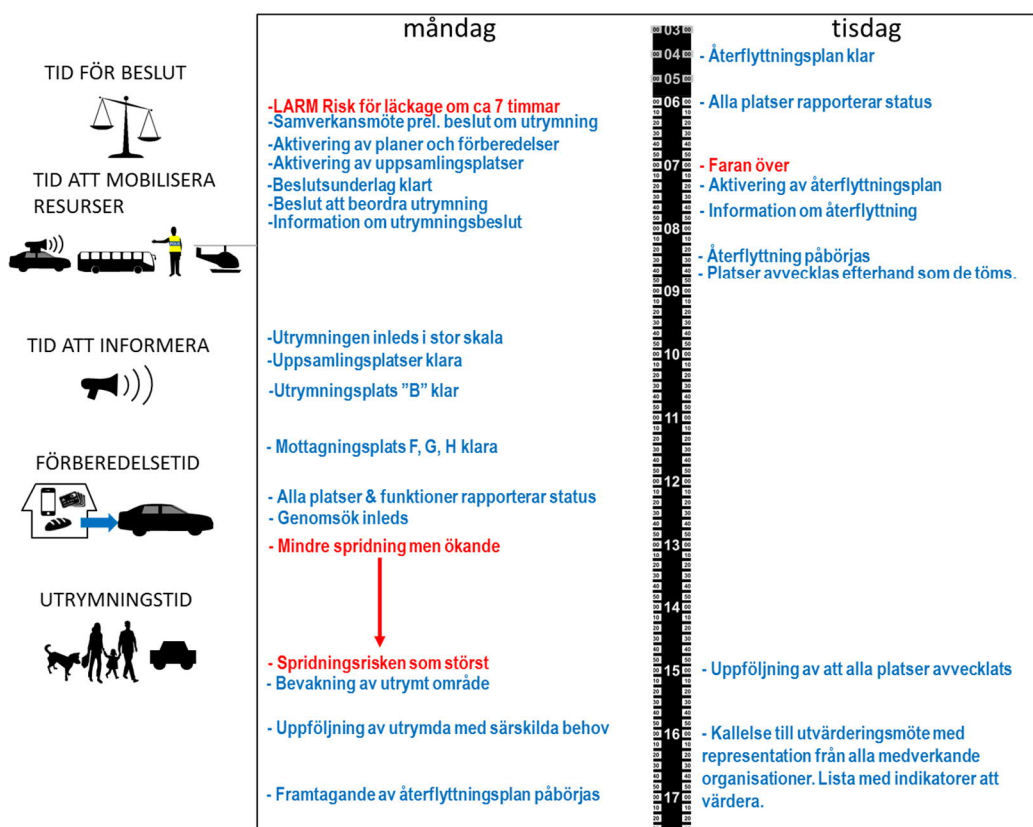
2842 Figur 44 Översikt över några av de viktigaste delarna som måste fungera tillsammans vid
2843 en storskalig utrymning.

2844 Utrymningskedet omfattar själva förflyttningen ut ur området till annan
2845 uppehållsplats som privat boende eller mottagningsplatser. De flesta
2846 människor kommer att ge sig av själva, men i vissa fall krävs att samhället
2847 bistår med hjälp i delar eller hela förloppet.

2848

2849 6.1 Detaljplanera

2850 Efter att ett utrymningsbeslut är fattat finns det många arbetsuppgifter som
2851 måste fördelas mellan olika aktörer för att utrymningen ska fungera. Dessa
2852 arbetsuppgifter måste koordineras i tid och plats. Vid en utrymning är
2853 tidsaspekten mycket viktig så att stödjande funktioner finns på plats när
2854 behovet uppstår. En utrymning kan vara mer eller mindre tidskritisk vilket
2855 lämnar olika mycket tid för förberedelser. Förflyttning av människor tar olika
2856 lång tid i anspråk beroende på områdets förutsättningar och tillgängliga
2857 resurser. Därtill kan utrymningsperioden (tills människor återflyttar) vara
2858 alltifrån några timmar till flera år. En tidplan bör utarbetas för att koordinera
2859 arbetet. Nedan ett fiktivt exempel på en tidplan och de viktiga tidsintervaller
2860 som utrymningsfunktionen bör beakta.

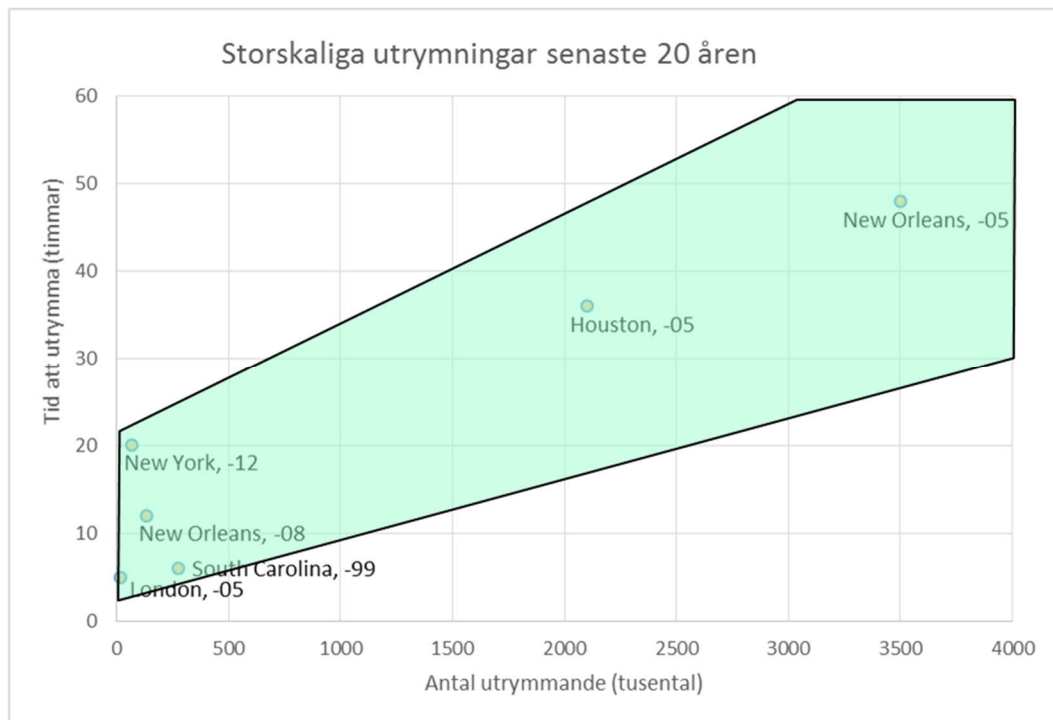
Figur 45 principiellt exempel på en tidsplan.

Följande tider är grundläggande för planeringen av att utrymma människorna ur området.⁶⁷ Flera av tidsperioderna kan ske parallellt.

- Tid för beslut (decision time) är tiden från att händelsen blivit känd till att det finns ett färdigt beslut att beordra en utrymning.
- Tid att mobilisera resurser är tiden det tar från att beslutet fattats till att resurser bemannar olika funktioner som ska stödja utrymningen.
- Tid att informera (notification time) är tiden som krävs för att säkerställa att alla individer i utrymningsområdet får information om utrymningsbeslutet.
- Förberedelsetid (preparation time) utgör tiden det tar för individer att besluta att de ska utrymma samt förbereda sig för att utrymma det angivna området.
- Utrymningstid (response time) tiden det tar för individer att fysiskt förflytta sig ut ur området (inte till mottagningsplats)

Nedan exempel på utrymningar som genomförts och hur lång tid de har tagit kopplat till antalet utrymmande. Det är mycket svårt att få exakta siffror i dessa sammanhang och tiden som anges är när merparten bedöms vara utrymda. Underlaget ska mera uppfattas som en indikation än en absolut sanning.

⁶⁷ ERGO 77

2882

2883 Figur 46 Exempel på tidsförhållande kopplat till antal utrymmande och hur lång tid det
 2884 tar. (obs detta är inga exakta uppgifter och detta är en befolkning som har en viss vana
 2885 kopplat till återkommande väderhändelser)

2886 Många faktorer påverkar utfallet. Exempelen i figuren ovan är mest från USA
 2887 där befolkningen har en viss vana att utrymma på grund av återkommande
 2888 väderhändelser.

2889

2890 Framkomlighet och tid på dygnet är en annan faktor som kan påverka
 2891 utrymningstakten med upp till 30%. Personer som tvingas utrymma nattetid är
 2892 av naturliga skäl mindre alerta då de väckts ur sin sömn och har dålig sikt.
 2893 Utrymningar nattetid tar längre tid än utrymning dagtid bland annat eftersom
 2894 människor tenderar att ta längre tid på sig att påbörja utrymningen, går
 2895 långsammare och väljer säkra, men inte nödvändigtvis snabba, rutter.⁶⁸
 2896

⁶⁸ <https://www.intechopen.com/books/multi-agent-systems/time-critical-mass-evacuation-simulation-combining-a-multi-agent-system-and-high-performance-computi>

2897 6.2 Samverkan och ledning

2898 Få händelser leder till så stora behov av samverkan och ledning som en
2899 storskalig utrymning. Den berör nästan alla samhällssektorer på ett eller annat
2900 sätt. I Vägledning för samhällsviktig verksamhet⁶⁹, anges följande
2901 samhällssektorer som samhällsviktiga.

2902

2903 • energiförsörjning.

2904 • finansiella tjänster.

2905 • handel och industri.

2906 • hälso- och sjukvård samt omsorg.

2907 • information och kommunikation.

2908 • kommunalteknisk försörjning.

2909 • livsmedel.

2910 • offentlig förvaltning.

2911 • skydd och säkerhet.

2912 • socialförsäkringar.

2913 • transporter.

2914

2915 Alla dessa sektorer påverkas i mer eller mindre omfattning av att stora
2916 mängder människor flyttas från ett område till ett annat. Det kräver därför en
2917 fungerande samverkan men också en tydlig ledning. Samverkan handlar om att
2918 komma överens medan ledning handlar om att någon bestämmer genom
2919 mandat.⁷⁰ Organiseringen av detta ska så långt möjligt ske på samma sätt som
2920 vid hanteringen av andra samhällsstörningar. För utrymning finns ett mandat
2921 att besluta om utrymning för vissa funktioner i samhället (se avsnitt fastställ
2922 beslutsmandatet) och med det mandatet följer också ett ansvar att hantera
2923 konsekvenserna av utrymningen.

2924

2925 "Den som med stöd av 2 § har beslutat om avspärrning eller utrymning, skall i
2926 skälig omfattning hjälpa till med att ordna uppehålle för dem som till följd av
2927 åtgärden är i behov av det."

2928 Lag (2003:778) om skydd mot olyckor 6 Kap 4§

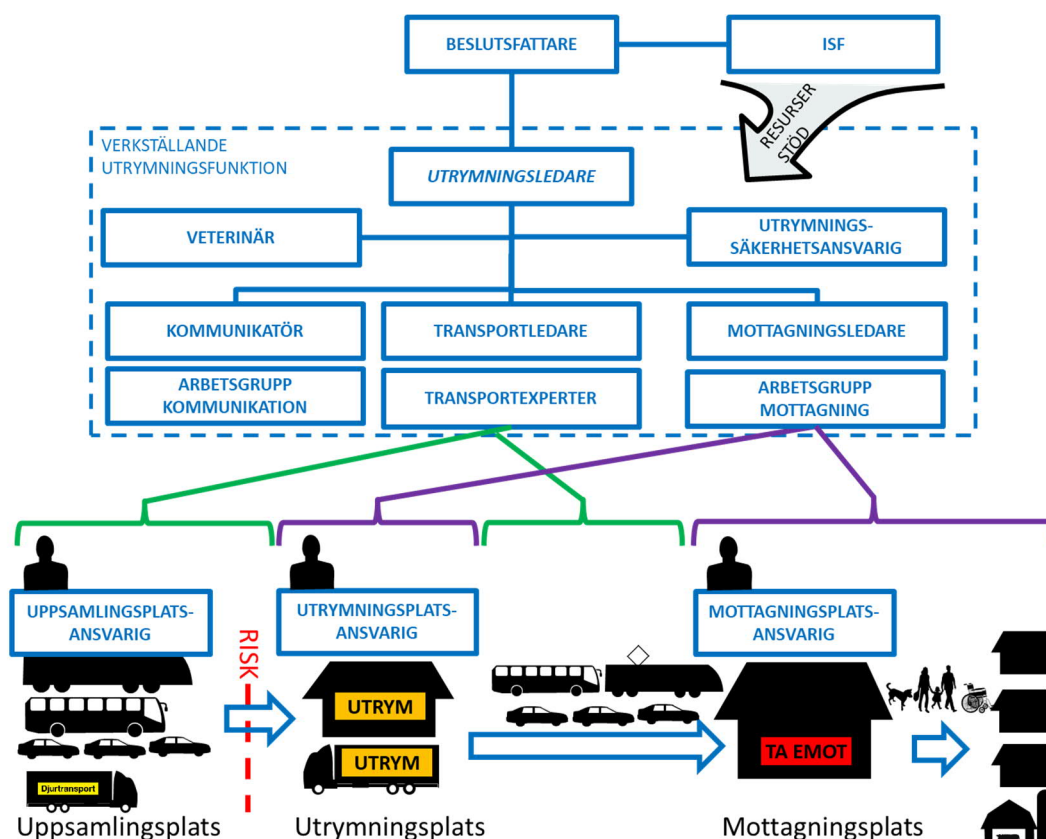
2929

2930 Vi kallar funktionen som tagit beslutet för beslutsfattaren. Beslutsfattaren bör
2931 tidigt utse en utrymningsledare som bygger upp en funktion som hantera själva
2932 utrymningen. Detta för att avlasta beslutsfattaren som ofta har andra uppgifter
2933 som handlar om att avvärja eller reducera effekterna av det uppkomna hotet.
2934 Nedan ett exempel på hur en utrymningsfunktion kan organiseras med olika

⁶⁹ MSB (2014), Vägledning för samhällsviktig verksamhet, ISBN: 978-91-7383-392-9

⁷⁰ MSB (2014), Gemensamma grunder för samverkan och ledning, ISBN: 978-91-7383-507-7

2935 roller. För att få resurser och stöd bör arbetet ske i nära samarbete med en
 2936 inriktnings och samordningsfunktion (ISF)⁷¹. En ISF är en bra funktion för att
 2937 få stöd med olika hjälpbehov som uppstår i samband med utrymningen.
 2938

2939
 2940
 2941
 2942
 2943
 2944
 2945
 2946
 2947
 2948
 2949
 2950
 2951
 2952
 2953
 2954

Figur 47 Exempel på hur en utrymningsfunktion kan organiseras med mandatet från beslutsfattaren. Olika kompetenser under en utrymningsledare inriktar allt sitt arbete på att hantera utrymningen. Resurser och stöd kan förankras via inriktnings och samordningsfunktion. De tre ansvariga längst ner i bilden avser personal ute på olika platser som sköter den praktiska ledningen för varje funktion.

2945 Funktioner för att hantera en utrymning kan organiseras på olika sätt beroende
 2946 på hur aktörer som är verksamma i det aktuella området valt att organisera
 2947 samverkan och ledning. I det följande lämnas ett förslag (se figur ovan) där en
 2948 utrymningsledare utses som arbetar med mandatet från beslutsfattaren.
 2949 Utrymningsledaren leder en utrymningsfunktion som samlar olika
 2950 kompetenser vilka inriktar allt sitt arbete på att hantera utrymningen. Resurser
 2951 och stöd ges via en inriktnings och samordningsfunktion som de flesta redan
 2952 har etablerade i olika geografiska områden. Utrymningsfunktionen kan
 2953 bemannas med följande funktioner och tillhörande uppgifter:
 2954

⁷¹ MSB (2014), Gemensamma grunder för samverkan och ledning, ISBN:978-91-7383-507-7

2955 6.2.1 Utrymningsledare

2956 Koordinerar utrymningen på uppdrag av beslutsfattaren och därmed med
2957 beslutsfattarens mandat.

2958 • Ansvarar för skapandet av en samlad lägesbild för utrymningen

2959 • Bistår beslutsfattaren med rekommendation om vilket
2960 utrymningsalternativ som är lämpligt

2961 • Svarar för planering och genomförande och uppföljning av utrymningen

2962 • Löpande kontakter med beslutsfattaren och ISF för beslut och få resurser

2963 Bemanningsförslag: lämplig person från polisen, kommunen eller länsstyrelsen
2964 som har god kunskap om storskaliga utrymningar.

2965 6.2.2 Kommunikatör med arbetsgrupp

2966 Analyserar informationsbehovet och omsätter information från
2967 utrymningsfunktionen till budskap till de som ska utrymmas och de som berörs
2968 av utrymningen. Kommunikatören stödjer den som ansvarar för
2969 informationshanteringen av hela händelsen med information som berör
2970 utrymningen. Kommunikatören behöver en arbetsgrupp för att kunna bearbeta
2971 informationen. Uppgifter kan vara följande:

2972 • Produktion av kommunikationsmaterial (exempelvis i text, ljud, bild och
2973 skyltar).

2974 • Distribution av kommunikationsmaterial.

2975 • Stöd till och uppföljning av lokala kommunikatörer på olika fysiska platser
2976 under utrymningens förlopp.

2977 • Skapa en kommunikativ lägesbild kopplat till utrymningen.

2978 • Beslutsstöd till utrymningsledaren i övergripande kommunikationsfrågor.

2979 Bemanningsförslag: Kommunikatör med arbetsgrupp med kunskaper om den
2980 kommunikation som är betydelsefull vid storskaliga utrymningar.

2981 6.2.3 Transportledare

2982 Koordinerar de transporter för alla transportslag som aktörerna behöver göra
2983 för att stödja utrymningsförloppet. Håller kontakt med expertmyndigheter och
2984 transportföretag. Svarar även för att uppsamlingsplatser blir upprättade.

2985 • Bedömer kapaciteten för olika vägar.

2986 • Föreslår utrymningsvägar.

2987 • Säkerställer att utrymningsvägarna inte leder genom områden med
2988 onödiga risker i samråd med utrymningssäkerhetsansvarig.

2989 • Kontrollerar att det går att ta sig till utrymningsvägarna från
2990 utrymningsområdet.

2991	<ul style="list-style-type: none"> Förbereder arbetssätt att kontrollera och följa upp utrymningsrörelserna ut ur området. 	2992
2993		2994
2995		2996
2996		2997
2998	<ul style="list-style-type: none"> Säkerställer så långt det är praktiskt möjligt bärgningsresurser för trasiga fordon, tankställen, dricksvatten samt anvisning för uträttande av naturbehov. 	2999
2999		
3000	<ul style="list-style-type: none"> Stödjer om möjligt intresseorganisationer och föreningar med utrymning av djur ur området. 	
3001		
3002	<ul style="list-style-type: none"> Skapa resurser för transporter av människor, djur och förnödenheter. Säkerställer att transporter sker till mottagningsplatser med rätt antal enligt mottagningsledarens underlag. Tar emot beställningar av specialtransporter (ex. behov av liggande transport, personer utan möjlighet att ordna egen transport och som inte kan ta sig till uppsamlingsplats och djurtransporter). Stödjer sjukvården med att organisera konvojer som inte blir låsta i trafiken för känsliga patienter som inte klarar att bli fast i långa bilköer. Stödjer med transporter av förnödenheter till uppsamlings-, utrymnings- och mottagningsplatser. 	
3003		
3004		
3005		
3006	<p>Bemanningsförslag: transportfunktion från offentlig verksamhet eller privat aktör med transportkunskaper exempelvis kollektivtrafikmyndighet eller transportbolag.</p>	
3007		
3008		
3009		
3010		
3011		
3012		
3013	6.2.4 Uppsamlingsplatsansvarig	
3014	<p>Ansvarar för en uppsamlingsplats och befinner sig där.</p> <ul style="list-style-type: none"> Verkställer upprättande av en uppsamlingsplats enligt uppdrag från transportledaren samt håller löpande kontakt med transportledaren. Rapporterar löpande hur många som utrymts från platsen och vart de har transporterats. <p>Bemanningsförslag: Lämplig tjänsteman som kan organisera uppsamlingsplatsen. Se uppsamlingsplats för mer detaljer</p>	
3015		
3016		
3017		
3018	6.2.5 Transportexperter	
3019		
3020	<p>Experter för en eller flera transportslag som stödjer transportledaren i arbetet med att planera, genomföra och följa upp transporter i samband med utrymning. Experter för följande transportslag kan vara lämpligt:</p> <ul style="list-style-type: none"> Vägtransporter Järnvägstransport Sjötransport Flygtransport 	
3021		
3022		
3023		
3024		
3025		
3026		
3027		
3028		
3029		

- 3030 • Specialtransport exempelvis, större sjuktransporter, transport av
- 3031 internerade, djurtransporter, underhållstransporter till olika platser.
- 3032 • Konvojkörningar
- 3033 Bemanningförslag: Företrädare för olika privata aktörer inom aktuella
- 3034 transportslag.

3035 6.2.6 Mottagningsledare med arbetsgrupp

- 3036 Koordinering av mottagandet av de utrymda som behöver stöd i form av en
- 3037 utrymningsplats eller mottagningsplats. Till sin hjälp behöver
- 3038 mottagningsledaren en arbetsgrupp som kan dela på det ganska omfattande
- 3039 arbetet vilket kan bestå i att:
- 3040
- 3041 • Beräkna tillgången till förläggningsplatser och skapar underlag för
 - 3042 transportledaren att transportera utrymda till rätt plats.
 - 3043 • Föreslå utrymningsplats (er) till utrymningsledaren, verkställer
 - 3044 upprättande av sådan samt håller löpande kontakt med
 - 3045 utrymningsplatsansvarig(a).
 - 3046 • Föreslå mottagningsplats(er) till utrymningsledaren, verkställer
 - 3047 upprättande av sådana samt håller löpande kontakt med
 - 3048 mottagningsplatsansvariga.
 - 3049 • Vid behov föreslå anläggningar som kan ta emot lantbruksdjur till
 - 3050 djurhållare och veterinär.
 - 3051 • Säkerställa att utrymmande med särskilda behov hanteras i samråd med
 - 3052 specialtransport, socialtjänst och hälso- och sjukvård.
 - 3053 • Om händelsen är sådan att de utrymda inte bedöms kunna återvända på
 - 3054 mycket lång tid är det mottagningsledaren som initierar arbetet med att
 - 3055 finna mera permanenta boendelösningar.
- 3056 Bemanningförslag: Person med vana att hantera förläggningar och boenden ur
- 3057 kommunal eller privat verksamhet.

3058 6.2.7 Utrymningsplatsansvarig

- 3059 Ansvarar för en utrymningsplats.
- 3060 • Verkställer upprättande av en utrymningsplats enligt uppdrag från
 - 3061 mottagningsledaren samt håller löpande kontakt med mottagningsledaren.
 - 3062 • Rapporterar löpande hur många som mottagits och hur många som lämnat
 - 3063 och vart de har transporterats.
 - 3064 Se utrymningsplats för mer detaljer

3065 6.2.8 Mottagningsplatsansvarig

- 3066 Ansvarar för en mottagningsplats.
- 3067 • Verkställer upprättande av en mottagningsplats enligt uppdrag från
 - 3068 mottagningsledaren samt håller löpande kontakt med mottagningsledaren.
 - 3069 • Rapporterar löpande hur många som mottagits och kvarvarande kapacitet.

- Vid behov rapporteras behov av avlastning om det emottagits fler än mottagningsplatsen kan hantera.

Se mottagningsplats för mer detaljer

6.2.9 Utrymningssäkerhetsansvarig

Koordinerar säkerhetsfrågor för hela utrymningsförloppet och vara kontaktpunkt för dessa frågor i utrymningsfunktionen.

- Risker för exponering av farliga ämnen längs utrymningsvägen
 - Löpande kontakter med polis och resurser för att upprätthålla ordning och säkerhet
 - Skapar en lägesbild över säkerhetsläget
 - Reducera riskerna för diskriminering i hanteringen av människor
 - Åtgärder för att undvika eller hantera konflikter och brott
 - Särskilda åtgärder för trygghet åt utsatta grupper som exempelvis ensamma barn och funktionshindrade.
 - bör ha sakkunnig hjälp från någon med genus/jämställdhetsutbildning
- Bemanningsförslag: polis eller av polisen utsedd/godkänd säkerhetkunnig person

6.2.10 Veterinär

Som nämnts tidigare kommer det att vara en stor mängd husdjur som av olika skäl bör utrymmas eller hanteras på andra sätt. För att kunna handlägga djurfrågorna är det lämpligt att ha med en utbildad veterinär som rådgivare för olika djurrelaterade frågor. Exempel på uppgifter för en veterinär kan vara.

- Kontakter med Jordbruksverket för statistik kring olika typer av djur i området.
- Rådgivning kring tillgång till anläggningar som kan ta emot lantbruksdjur.
- Rådgivning vid transportplanering av djur.
- Rådgivning vid beslut om avlivning.
- Rådgivning vid sanering av djur.
- Rådgivning kring de förberedelser som behöver göras för att ta emot djur.
- Kontakter med organisationer som har kunskaper om att ta hand om djur som LRF och Blå stjärnan.

Bemanningsförslag: utbildad veterinär med kunskaper om storskalig utrymning samt administrativa stödpersoner.

6.2.11 Samordning av resurser

I vissa utrymningssituationer kan det inträffa att flera geografiskt områdesansvariga aktörer (ex. kommun eller länsstyrelse) har fattat beslut om storskalig utrymning. Samtliga räddningsledare är då beslutsfattare inom sitt

3108 respektive geografiska område. Om flera räddningsledare har behov av samma
 3109 resurser för att kunna genomföra utrymning bör fördelningen av resurserna
 3110 ske genom samverkan för att uppnå samordning på samma sätt som i all
 3111 krishantering. En länsstyrelse kan överta det samlade ansvaret för kommunal
 3112 räddningstjänst i en eller flera kommuner.

3113 6.2.12 Avveckling av utrymningsfunktionen

3114 Utrymningsfunktionens arbetsbelastning bedöms variera över tiden. I
 3115 inledningsskedet är arbetet omfattande för alla delfunktioner och de är
 3116 verksamma parallellt. När det utrymda området tömts upphör verksamheten
 3117 med uppsamlingsplats och utrymningsplats. Det gör att resurser som hanterar
 3118 dessa funktioner kan övergå till att stödja mottagningsverksamheten.
 3119 Efterhand kommer även mottagningsverksamheten att stabilisera sig och kräva
 3120 mindre arbete. Det är då (senast) dags att påbörja planering för återflyttning
 3121 och skapa en återflyttningsplan. När återflyttningsplanen är klar och behovet
 3122 av en utrymningsfunktion minskar kan funktionen avvecklas i sin helhet. Om
 3123 arbetet med återflyttning bedöms bli omfattande när det är dags kan
 3124 utrymningsfunktionen vara vilande för att återaktiveras för att säkerställa det
 3125 omvända flödet in i området. Utvärdering är en viktig del i samband med
 3126 avveckling och bör göras som en del i avvecklingsarbetet. Mer om utvärdering
 3127 finns i planeringsstödet samt indikatorer för utvärdering se avsnitt
 3128 läsanvisning.
 3129

3130 6.3 Lägesuppföljning och rapportering

3131 För att kunna följa upp och samordna en utrymning är det nödvändigt med
 3132 någon form av rapportering in till utrymningsfunktionen. Alla platser och
 3133 annan utrymningsverksamhet bör rapportera in sitt läge vid fasta tider i en
 3134 periodisk rapport exempelvis varannan timme. Om det inträffar något som
 3135 utrymningsledaren snabbt behöver känna till görs en särskild rapport som
 3136 skickas så fort som det är praktiskt möjligt.

3137

3138 Exempel på innehåll i en periodisk eller särskild rapport:

- 3139 • Sammanfattning av läget i en till två meningar.
- 3140 • Antal personer mottagna.
- 3141 • Antal personer som lämnat på egen hand.
- 3142 • Antal personer som av transporterats och deras destination.
- 3143 • Skadade eller kontaminerade⁷² personer.
- 3144 • Antal inkvarterade.
- 3145 • Antal kvarvarande förläggingsplatser.
- 3146 • Ordning och säkerhetsfrågor.
- 3147 • Transportbehov och trafikfrågor.

⁷² Personer som har fått ett farligt ämne på sig som exempelvis gifter eller radioaktivitet.

- 3148 • Antal djur och särskilda behov kopplat till dem.
- 3149 • Bemanningsfrågor kopplat till platser.
- 3150 • Resursbehov.
- 3151 • Behov av information.

3152 Det övergripande flödet och de störningar som kan uppstå presenteras baserat
 3153 på rapporterna lämpligen så nära realtid som möjligt i ett GIS-system.
 3154 Lägesuppföljningen ska också användas för löpande riskanalyser.

3155 6.4 Spontanutrymning

3156 Vid vissa situationer väljer personer i eller i anslutning till riskområden att
 3157 utrymma på egen hand utan att det beordrats. Om detta inträffar kan
 3158 konsekvenserna bli desamma som om det hade beordrats en utrymning. Det
 3159 uppstår köbildning och många människor är i rörelse. Vid spontanutrymning
 3160 har troligen inte myndigheterna fastställt någon plats eller riktning som pekar
 3161 ut vart de utrymmande bör ta vägen. Därför kan det vara svårt att förutsäga hur
 3162 flödena kommer att bli. Den planering som görs för att hantera en beordrad
 3163 utrymning kan i tillämpliga delar användas för att minska de negativa
 3164 konsekvenserna vid spontanutrymning. Exempel på åtgärder som kan
 3165 underlätta:

- 3166
- 3167 • Trafikinformation om rekommenderade vägar
- 3168 • Tips om vad spontanutrymmande ska ta med sig

3169 6.5 Organiserade frivilliga

3170 För en så stor uppgift som att organisera och genomföra en storskalig
 3171 utrymning bedöms inte de ansvariga aktörernas egen personal räcka till. Det
 3172 kommer att behövas extra personal och en bra lösning på detta är att använda
 3173 frivilliga. Det är en stor fördel att använda frivilliga försvarsorganisationer eller
 3174 andra frivilligorganisationer då de redan är organiserade på ett sätt som
 3175 underlättar både rekrytering, utbildning och ledning av resurserna. Det är
 3176 viktigt att tänka igenom följande inför användandet av frivilliga:

- 3177
- 3178 • Vilket är behovet?
- 3179 • Vilka uppgifter är lämpliga att överlämna till frivilliga?
- 3180 • Hur snabbt behöver de frivilliga kunna aktiveras?
- 3181 • Hur lång tid ska uppgifterna lösas och hur många personer behövs?
- 3182 • Skapa en dialog med frivilligorganisationerna för att hitta de rätta
 3183 kompetenserna.
- 3184 • Skriv avtal, både med frivilligorganisationen och den enskilde personen.
- 3185 • Skapa löpande utbildning och övningar för de frivilliga och låt dem gärna
 3186 vara med i planerings och förberedelsearbetet.
- 3187 • Säkerställ fungerande ledning och underhåll till frivilliga och
 3188 spontanfrivilliga vid alla platser som ska bemannas.

3189 Mer information om frivilligorganisationer finns att få via MSB.

3190 Säkerställ att de frivilliga som ingår avtal inte är krigsplacerade för någon
3191 annan uppgift så att de inte kan ge det stöd som behövs vid höjd beredskap.
3192 Utrymning måste kunna genomföras både i fred och i krig. Frivilliga är en
3193 mycket viktig del av befolkningsskyddet.⁷³

3194 6.6 Spontanfrivilliga

3195 Erfarenheterna exempelvis från skogsbränderna i Västmanland⁷⁴ visar att det
3196 var många organiserat frivilliga som ställde upp och hjälpte till men att dessa
3197 kompletteras med spontanfrivilliga. Inom frivilligorganisationer finns ofta
3198 metoder att organisera spontanfrivilliga. Vid en storskalig utrymning bedöms
3199 det finnas ett mycket stort behov av spontanfrivilliga för att säkerställa
3200 kapacitet och uthållighet vid olika platser. Dessa bedöms kunna återfinnas i de
3201 flöden av personer som passerar igenom olika platser. I planerna behöver det
3202 finnas med planering för:

- 3203
- 3204 • Frivilligsamordnare ute på utrymningsplatser och mottagningsplatser med
3205 förmåga att administrera spontanfrivilliga enligt nedan.
- 3206 • Bedömningskriterier av lämpligheten hos den frivilliga att medverka
3207 (pålitlighet, ålder, medicinska begränsningar, behov av specialmat,
3208 allergier etc.).
- 3209 • Speciella kunskaper och färdigheter hos den frivillige (körkort, sjukvård,
3210 språk etc.).
- 3211 • Formulär för kontaktuppgifter och andra formalia.
- 3212 • Tydliga standardavtal som reglerar försäkring och ersättning till den som är
3213 frivillig.
- 3214 • Utmärkande symboler för att veta att personen arbetar som en frivillig
3215 exempelvis varselvästar.

3216
3217

⁷³ Ds 2017:66 Motståndskraft, s. 133

⁷⁴ SOU, Skogsbränderna sommaren 2018, SOU 2019:7

3218 6.7 Transporter

3219
3220 **Figur 48 Utrymning i Huston samt olika behov uttryckt i vägschilder och symboler**

3221 Beroende på utrymningsområdets förutsättningar kan antalet personer som
3222 behöver hjälp med transporter variera mellan 10-30%. Övriga bedöms kunna
3223 transportera sig själva via egna fordon, kollektivtrafik, via cykel eller gåendes.
3224 Hanteringen av planering, genomförande och uppföljning av transporter
3225 hanteras av transportledaren och den funktion som hen leder.

3226 6.7.1 Transporter för hjälpbehövande

3227 Det finns många olika skäl till att personer behöver hjälp med transporter.
3228 Exempel på sådana kategorier är:

- 3229
- 3230 • Personer med låg inkomst som inte har råd med egna fordon
 - 3231 • Personer som väljer att endast åka kollektivt och därmed inte har egna
 - 3232 fordon
 - 3233 • Besökare utan tillgång till egna fordon eller saknar drivmedel
 - 3234 • Personer som talar andra språk och därmed behöver stöd att förstå hur de
 - 3235 ska transportera sig
 - 3236 • Psykiska eller medicinska förhållanden som förhindrar egen rörlighet
 - 3237 • Frihetsberövade som kräver säkra transporter
 - 3238 • Förskole- och skolgruppstransporter om föräldrar inte hinner hämta
 - 3239 barnen

- Människor med djur som kräver anpassade djurtransporter.

3241

3242 För att underlätta transporter för olika hjälpbehövande kan nedanstående
3243 åtgärder vara lämpliga:

3244

- Identifiera och sammanställ behov och resurstillgång till transportmedel.

- Erbjud gratis kollektivtrafik ut ur området.

- Kommunicera uppsamlingsplatserna tydligt och de som inte kan ta sig till dem måste anmäla detta till ett upplysningsnummer där beställningstransporter kan hanteras.

- Uppmana människor att hjälpas åt och att alla bilar ska vara fyllda när de kör ut ur området.

- För särskilt känsliga patienter på exempelvis sjukhus kan det vara en fråga om liv eller död att transporten tar så kort tid som möjligt. Därför kan det om möjligt behöva organiseras konvojer med transporter som inte får stoppas.

3256 6.7.2 Hantera trafikflöden

3257 De som utrymmer med eget fordon utgör en stor del av de utrymmande och det
3258 kommer sannolikt att uppstå trafikproblem som påminner om rusningstrafiken
3259 i storstäderna. För att underlätta framkomligheten och korta ner
3260 utrymningstiderna kan följande åtgärder vara lämpliga.

3261

- Bedöm hur allmänheten kan förväntas välja att förflytta sig på eget initiativ.

- Värdera tillgängliga vägar efter avstånd till mål, kapacitet, bärighet, skador på infrastruktur och sårbara punkter (exempelvis broar & tunnlar).

- Planera för reservvägar och fördela trafikflödena på fler vägar om möjligt.

- Överväg om vägar kan enkelriktas i båda körfälten för att öka kapaciteten.

- Var tydlig med vilka utrymningsvägar som ska användas i första hand och vilka som ska undvikas. Det kan finnas insatsvägar där räddningsfordon måste komma fram. Använd radioinformation, dirigering, vägvisning samt fasta och mobila skyltar.

- Säkerställ så långt möjligt service efter vägen i form av sjukvårdsplatser, platser för larm via fast telefon, toaletter, nödproviant, dricksvatten och drivmedel.

- Säkerställ vägassistans med specialfordon som kan bogsera undan trasiga fordon och eventuellt föra dem till verkstad.

3276

3277 För att hantera trafikflöden enligt ovan rekommenderas ett nära samarbete
3278 mellan Polisen, Trafikverket, kollektivtrafikmyndigheter, kommunala
3279 trafikverksamheter samt transportledningen i utrymningsfunktionen.

3280 6.7.3 Transport och drivmedelsavtal

3281 Avtal bör upprättas mellan berörda aktörer, kollektivtrafikmyndigheter och
 3282 transportbolag för alla trafikslag. Eftersom det finns risk att ett transportbolag
 3283 anlitas av flera aktörer behövs en prioriteringsordning som säger vilka
 3284 transporter som ska gå först. En resursinventering behöver också göras och
 3285 kontinuerligt uppdateras. I den bör om möjligt förtecknas exempelvis fordon,
 3286 utrustning och förare.⁷⁵ förare kan avtalas med frivilligorganisationer, se
 3287 avsnittet organisera frivilliga. Förutom fordon måste även tillgången till
 3288 drivmedel säkerställas.

3289

3290 Dialog med Försvarsmakten om transportresurser är nödvändig för att
 3291 säkerställa att den resurs som avtalats finns tillgänglig även vid höjd
 3292 beredskap och krig. Denna dialog bedöms omfatta sekretessbelagda
 3293 uppgifter.

3294 6.8 Säkerhet

3295 6.8.1 Genomsök

3296 Vid en beordrad utrymning är det lämpligt att så långt det är praktiskt möjligt
 3297 säkerställa att berörda människor har lämnat området. Polisen är ofta ansvarig
 3298 för eftersök av försvunna personer. Därav har polisen även rätt kunskaper för
 3299 att ansvara för genomsökning av ett utrymt område och för efterforskning av
 3300 försvunna personer i ett sådant område. Vid en kärnteknisk (men endast för
 3301 detta scenario) olycka är detta ansvar tydligt reglerat i polisens
 3302 författningssamling.

3303

3304 "Sedan befolkningen utrymmts ur ett område ankommer det på Polisen att
 3305 förvissa sig om att ingen person längre vistas där. Arbetet med
 3306 genomsökning organiseras systematiskt samtidigt som givna
 3307 strålskyddsföreskrifter beaktas. Polispersonalen kan indelas i grupper och
 3308 varje grupp får till uppdrag att genomsöka ett bestämt avgränsat område.
 3309 Genomsökningen dokumenteras genom markering på kartor och i
 3310 protokoll över vilken polispersonal som utfört genomsöket och tidpunkten
 3311 när detta skett. Markering bör ske på byggnad eller entrédörr att genomsök
 3312 har skett. Misstänker man att någon person finns i en byggnad eller lägenhet
 3313 måste en närmare undersökning ske.

3314 Särskild uppmärksamhet ägnas åt äldre, rörelsehindrade, sjuka, ensamma
 3315 eller isolerat boende personer. I detta avseende bör god hjälp kunna erhållas
 3316 genom upplysningar från kommun och landsting.

3317 Samarbete etableras med Kustbevakningen beträffande åtgärder till sjöss
 3318 och i skärgården."

3319

RPSFS 2001:2

3320

3321

⁷⁵ Gamla vägledningen

3322 6.8.2 Bevakning

3323 Ett utrymt området riskerar att bli föremål för tjuvar och plundrare. Redan när
3324 individer ska fatta beslut om de ska lämna sina hem eller ej är detta en viktig
3325 faktor.⁷⁶ Om inte myndigheter på ett trovärdigt sätt kan visa att området
3326 kommer bevakas och skyddas är detta en vanlig orsak till att människor vägrar
3327 utrymma såvida det inte finns en uppenbar och omedelbar fara för liv och
3328 hälsa. Även om människor tidigare har utrymt kan oron för egendom leda till
3329 återströmning där individer eller grupper återvänder tillfälligt eller permanent
3330 till det utrymda området för att säkerställa att inget händer med egendomen.
3331 Ovanstående problematik kan leda till stora risker för människor som vägrar
3332 utrymma eller återvänder. Det finns därmed en fara för både liv och hälsa.

3333
3334 Vid beordrad utrymning rekommenderas att det säkerställs bevakning av ett
3335 utrymt område. Många försäkringsbolag kräver att egendomen inte lämnas
3336 obebakad för att de senare ska godkänna ersättningsanspråk från drabbade.

3337
3338 Ett utrymt område måste av dessa skäl spärras av och patruller med rätt
3339 befogenheter måste röra sig runt eller i området för att säkerställa att
3340 egendomen i området skyddas. Om det finns lämpliga platser med god
3341 överblick kan stationär övervakning ske. Hur bevakningen organiseras beror på
3342 riskerna för de som ska sköta bevakningen kopplat till utrymningsorsakerna.
3343 Några överväganden kopplat till bevakningen:

- 3344
3345 • Det är i fred polisens arbete att bevaka och avvisa människor från ett
3346 utrymt område.
- 3347 • Det är möjligt att använda personer som inte är poliser för att övervaka
3348 (spana) och rapportera till polisen utan att själva göra några ingripanden
3349 (exempelvis Försvarsmaktens personal och vaktbolag). Beroende på skälet
3350 till utrymningen kan även privata vaktbolag kunna ingripa vid exempelvis
3351 stöld i ett utrymt område. Detta då de använder sig av så kallat "envars-
3352 ingripande", som gemene man kan göra/nyttja, vilket inte kräver några
3353 särskilda befogenheter.
- 3354 • Det kommer nästan alltid att finnas önskemål att återbesöka det utrymda
3355 området. Det kan därför vara lämpligt att upprätta tillträdesplatser dit
3356 personer som med giltiga skäl behöver återbesöka det utrymda området
3357 kan vända sig. Giltiga skäl kan vara utfodring av djur som lämnats kvar
3358 eller hämtning av exklusiva mediciner. På detta sätt undviks spontana
3359 okända försök att ta sig in i området utan polisens kännedom.

3360

- 3361 • Vid höjd beredskap kan bevakningen skötas av både polis och militärpolis.

3362 Vid en kärnteknisk olycka (men endast för detta scenario) är detta ansvar
3363 tydligt reglerat i polisens författningssamling.

3364

⁷⁶ CCCM CLUSTER (2014), THE MEND GUIDE – Comprehensive guide for Planning Mass Evacuations in Natural disasters. Sid 85

3365 " Utrymt område bevakas av Polisen. Såväl stationär som rörlig bevakning
 3366 bör förekomma. Bevakningsplatserna bör väljas med hänsyn till att man
 3367 därifrån har tillräcklig utsikt över vägarna till området. I sammanhanget
 3368 ägnas särskild uppmärksamhet åt att polismännen skall kunna vistas där
 3369 utan risk för sin hälsa."

RPSFS 2001:2

3371 6.8.3 Ordning och säkerhet

3372 Människor som tvingas att utrymma kan komma att utsättas för stora
 3373 påfrestningar. Det kan leda till situationer där det uppstår säkerhetshot för att
 3374 enskilda individer eller grupper ändrar sitt beteende och tar sig friheter på
 3375 andras bekostnad. Personer som redan har ett kriminellt förflutet kan i dessa
 3376 situationer lättare triggas att begå nya brott. I internationella planer för
 3377 storskalig utrymning tar man alltid upp behovet att vara uppmärksam på och
 3378 förebygga samt hantera sådana säkerhetshot för de utrymmande och den
 3379 personal som hanterar de som utrymmer. Eftersom vi i Sverige inte har samma
 3380 erfarenheter är det viktigt att vi tar lärdom av detta och gör en plan för dessa
 3381 frågor.

3382
 3383 Polisens verksamhet ska främja rättvisa och trygghet vilket syftar till att
 3384 upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att i övrigt tillförsäkra
 3385 allmänheten skydd och annan hjälp. Detta innebär att polisen även ska
 3386 säkerställa ordning och säkerhet vid en storskalig utrymning.

3387
 3388 Till Polismyndighetens uppgifter hör att

3389 1. förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet och andra
 3390 störningar av den allmänna ordningen eller säkerheten,

3391 2. övervaka den allmänna ordningen och säkerheten och ingripa när
 3392 störningar har inträffat,

3393 3. utreda och beivra brott som hör under allmänt åtal,

3394 4. lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp, när sådant
 3395 bistånd lämpligen kan ges av polisen

Polislag (1984:387)

3397 Följande åtgärder rekommenderas särskilt uppmärksamhet vid en storskalig
 3398 utrymning.

3399

3400 • Säkerhetsbedömning för att identifiera och motverka oordning och
 3401 säkerhetshot vid transporter.

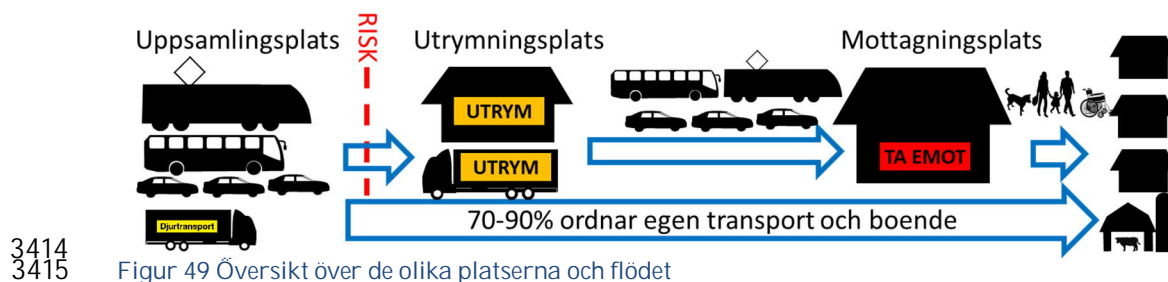
3402 • Utbildad personal som svarar för allmän ordning och säkerhet på utsedda
 3403 platser som exempelvis väktare och ordningsvakter.

3404 • Vid behov mandat, utbildning och utrustning för att kunna söka efter vapen
 3405 och tillhyggen hos de utrymda.

3406 • Parallellt arbete för att förebygga eller hantera normal brottslighet.

- 3407 • Förebygga och hantera trakasserier eller våldsamheter kopplade till olika
- 3408 kön, religion eller liknande.
- 3409 • Förebygga och hantera övergrepp mot barn.
- 3410 • Motverka diskriminering vid utdelning av förnödenheter och tjänster.
- 3411
- 3412

3413 6.9 Uppsamlingsplats och Utrymningsplats

3416

3417 Vid en storskalig utrymning upprättas uppsamlingsplatser innanför (eller om

3418 det anses mer lämpligt precis utanför) risk/utrymningsområdet och vid behov

3419 utrymningsplats (er) utanför. Det är lämpligt att redan i planeringen utse

3420 lämpliga platser som är jämnt utspridda över hela det geografiska område som

3421 utrymningsplanen gäller för. Det ger flexibilitet, så att utrymningen kan

3422 anpassas efter vilken plats som behöver utrymmas. Platserna kan vara fasta

3423 eller mobila. Fördelen med fasta platser är att de kan planeras för, informeras

3424 om och utrustas i förväg. Fördelen med de mobila är att de kan upprättas där

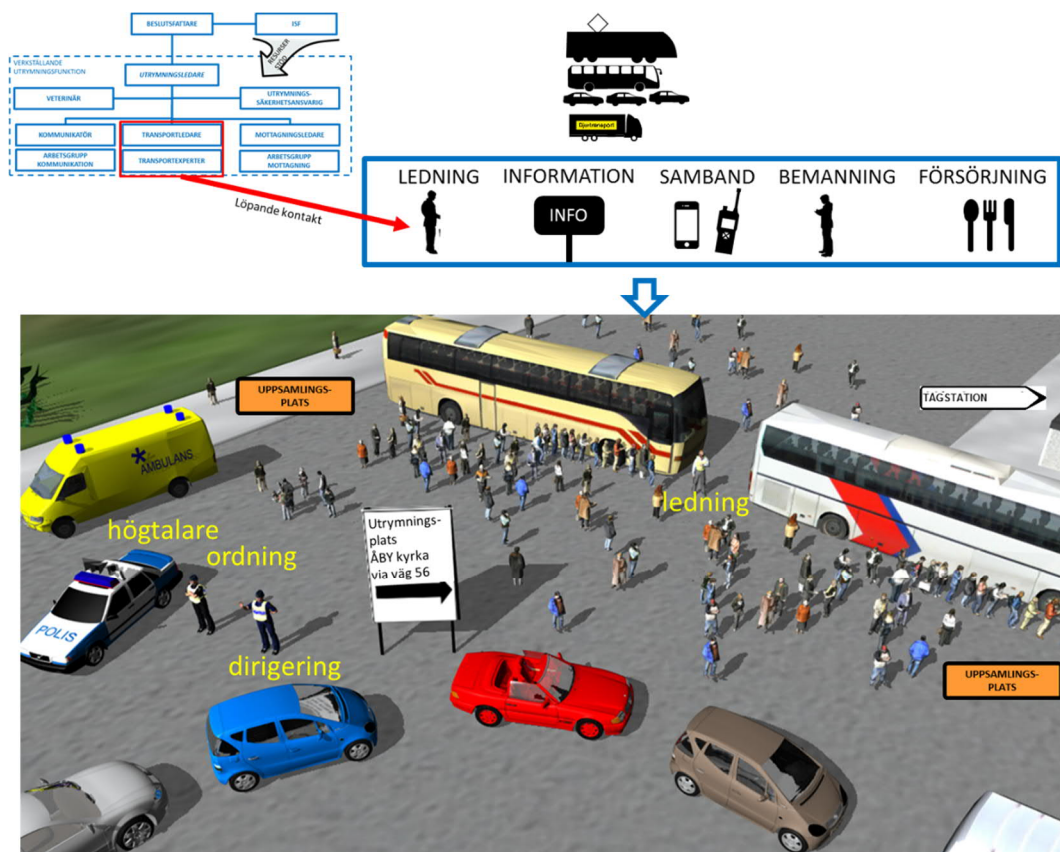
3425 behov uppstår. Efter att utrymningen genomförts behöver även

3426 tillträdesplatser upprättas för att underlätta möjlighet att under kontrollerade

3427 former ta sig in i det aktuella området vid speciella omständigheter, se avsnittet

3428 Bevakning.

3430 6.9.1 Uppsamlingsplats

3431

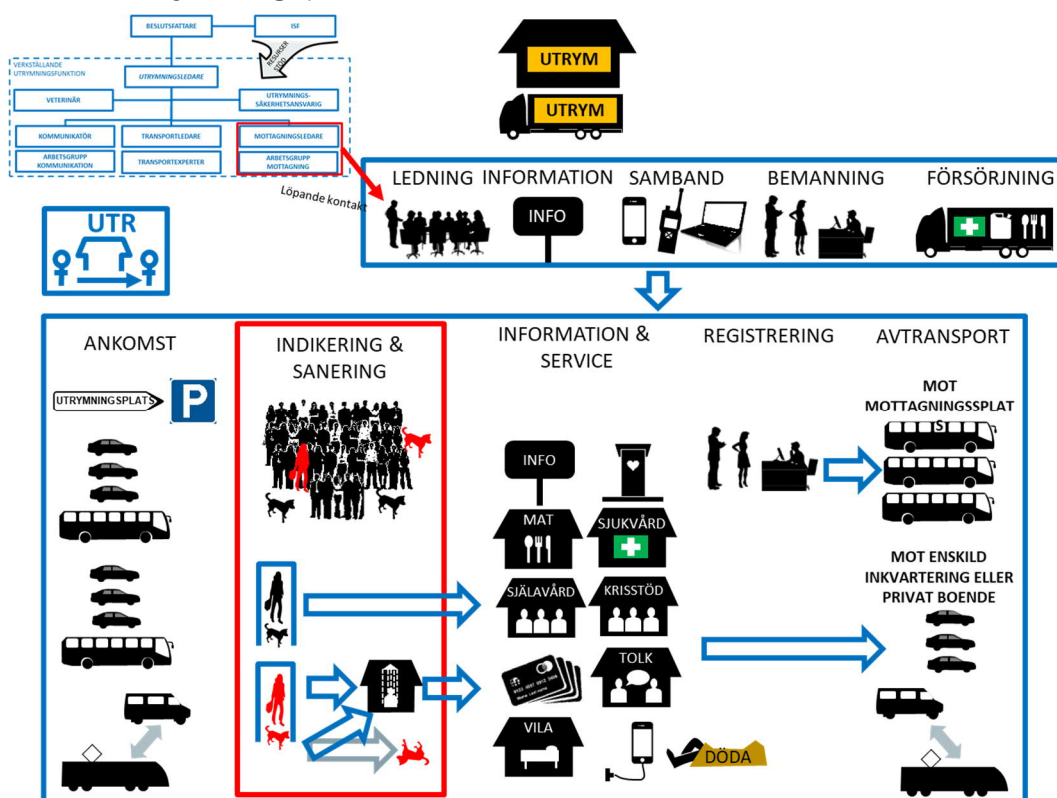
3432 Figur 50 Exempel på uppsamlingsplats

3433 Uppsamlingsplatser för utrymmande skapas på olika ställen i
 3434 utrymningsområdet. Hit beger sig människor som behöver hjälp att ta sig ut ur
 3435 området. På uppsamlingsplatser behövs informationstavlor, högtalare, ett flöde
 3436 av transportmedel från platsen, trafikdirigering och personal som svarar för
 3437 ordning. Lämpliga uppsamlingsplatser är större torg eller knutpunkter där
 3438 människor enkelt kan bli upphämtade och där transporter smidigt kan rulla ut
 3439 från området. Vid vissa händelser kan det även behöva upprättas
 3440 uppsamlingsplatser för döda, skadade, material etc. Följande bör beaktas i
 3441 planeringen:
 3442

Ledning	Uppsamlingsplatsen leds av en uppsamlingsplatsansvarig. Uppgiften för denna person är att koordinera det som sker på uppsamlingsplatsen så att flödet av utrymmande inte hämmas. En rapportering till transportfunktionen ska genomföras regelbundet.
Information	För att uppsamlingsplatsen ska fylla sitt syfte krävs det information om platsen till de som ska utrymma. Kanaler kan vara radio, skyltar och högtalare. Det kan också vara lämpligt med fordonsmonterade högtalare som kan åka runt och informera med exempelvis inspelade meddelanden.
Samband	Uppsamlingsplatsen håller kontakt med transportledaren via radio eller telefonsamband.
Bemanning	Följande kategorier av personal behövs: <ul style="list-style-type: none"> - Informationspersoner - Trafikdirigent - Ordnings- och säkerhetspersoner - Sjukvårdsresurs om möjligt
Försörjning	Eftersom uppsamlingsplatsens huvuduppgift är att samla människor som sedan ska transporteras ut ur området är det primära försörjningsbehovet att transportledningen skapar ett flöde av fordon som hämtar de som ska utrymmas. Viss försörjning av mat och dricksvatten för de som arbetar är också nödvändig.

3443

3444 6.9.2 Utrymningsplats

3445 Figur 51 Exempel på utrymningsplats (om sådan används)
3446

3447 Utrymningsplatser upprättas i utkanten av utrymningsområdet för de
3448 utrymmande som har behov av stöd innan de förflyttar sig vidare till en
3449 mottagningsplats eller annat boende. De som kan ta sig till mottagningsplatsen
3450 utan att besöka utrymningsplatsen ska göra det. Tiden på utrymningsplatsen
3451 bör vara så kort som möjligt. En stationär utrymningsplats kan upprättas i
3452 befintliga byggnader som normalt har andra funktioner . En mobil
3453 utrymningsplats har grundläggande utrustning packad och kan upprättas på
3454 valfri plats vid behov. För att säkerställa en fungerande utrymningsplats
3455 rekommenderas bland annat att följande säkerställs i planeringen.
3456

Ledning	Utrymningsplatsen leds av en utrymningsplatsansvarig som organiserar en ledning av platsen där företrädare för de olika funktionerna som ingår i utrymningsplatsen.
Information	För att utrymmande ska kunna hitta till platsen krävs skyltning och information via radio eller andra kanaler. Inom utrymningsplatsen behövs skyltning för att kunna finna den service som platsen kan erbjuda. Slutligen måste platsen försörjas med information om läget i stort som de utrymmande kan ta del av på något sätt.
Samband	Utrymningsplatsen håller kontakt med mottagningsledaren via datanätverk, radio eller telefonsamband. Rapportering underlättas om det finns möjlighet till datakommunikation då rapporter kan skickas med epost eller olika ledningssystem.

Bemanning	<p>Följande kategorier av personal och därmed funktioner rekommenderas:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Administratörer för registrering - Djurhälso-/skötarpersonal - Fordonsförare - Frivilligsamordnare - Indikerings- och saneringspersonal - Lokal kommunikator - Krisstödjare och själavårdare - Livsmedelspersonal för mat och dricksvatten - Ordnings- och säkerhetspersoner - Personer som visar in anländande till parkering (vägvisare) - Sjukvårdsresurs som kan göra triage, bedöma, behandla och vidareremittera, samt avtransportera. - Tolkar
Försörjning	<p>Utrymningsplatsen bör kunna försörja både de som tjänstgör där och det stora antal människor som passerar igenom med grundläggande förnödenheter som värme, mat, dricksvatten, sjukvårdsmateriel, el och drivmedel. Reservkraft och reservvärme bör ingå i planeringen.</p>

3457

3458

Organiseringen av utrymningsplatsen bör vara i form av ett flöde där

3459

utrymmande ankommer och avtransporteras. Däremellan lämnas information

3460

och olika typer av service. Nedan en sammanställning av olika funktioner:

3461

3462

- Ankomst omfattar hela hanteringen av skyltning och anvisningar för att utrymmande och transporter med utrymmande ska kunna hitta till utrymningsplatsen och parkera sitt transportmedel. Det finns också behov av transporter mellan allmänna kommunikationsmedel som järnväg eller flyg till utrymningsplatsen.

3463

3464

3465

3466

3467

- Indikering och sanering aktiveras endast om händelsen är sådan att det finns risk att kontaminerade eller smittade människor kommer till utrymningsplatsen. Planeringen omfattar då en mera strikt kontroll över alla som anländer där ingen människa eller djur får gå vidare in i utrymningsplatsen innan de kontrollerats genom indikering eller hälsokontroll. Om kontrollen visar på kontamination eller smitta måste sanering eller vård kunna ske. Djur bör även kunna avlivas vid behov. Se mera under avsnittet Sanering

3468

3469

3470

3471

3472

3473

3474

3475

- Information och service utgör utrymningsplatsens viktigaste del. Information bedöms vara en av de mest prioriterade delarna. Med rätt information undviks många missförstånd och de utrymmande får en större acceptans för situationen och de krav den ställer på dem. Annan service kan vara toaletter, tolkar, dricksvatten, lättare måltider, kortvarig vila, själavård, krisstöd (psykosocialt omhändertagande), finansiellt stöd, laddning av telefoner, stöd med husdjur, sjukvård och hantering av döda.

3476

3477

3478

3479

3480

3481

- 3482 All service vid en utrymningsstation är tänkt att vara kortvarig och syftande
 3483 till att de utrymmande snabbt ska kunna transporteras vidare.
- 3484 • Registrering riskerar att utgöra en flaskhals i flödet genom
 3485 utrymningsplatsen. Det bedöms inte som nödvändigt för alla att registrera
 3486 sig och vi rekommenderar därför att detta är valfritt och organiseras i slutet
 3487 av flödet. För de som behöver fortsatt stöd av myndigheterna med
 3488 transporter och annat krävs dock en registrering. Se mera under avsnittet
 3489 registrering
 - 3490 • Avtransport efter att de utrymda fått det stöd de behöver lämnar de
 3491 platsen. Det kan ske via en ordnad transport eller med egen transport till en
 3492 mottagningsplats. Det är här viktigt att avrapportera detta så att
 3493 mottagningsledaren vet om detta. Bedömt merparten av de utrymmande
 3494 fortsätter på egen hand till enskild inkvartering eller mot privat boende.

3495

3496 6.10 Samband

3497 Samband innebär att kunna hålla kontakten mellan geografiskt utspridda
 3498 aktörer. System som säkerställer detta kallas för sambandssystem. Alla platser
 3499 och utrymningsfunktionen måste ha fungerande samband minst via radio men
 3500 helst via epost eller liknande system. Mellan utrymningsfunktionen,
 3501 utrymnings- och mottagningsplats underlättar det om filer med
 3502 sammanställningar kan skickas med epost. Hur sambandet löses i varje fall kan
 3503 variera men frågan om sekretess för personuppgifter bör beaktas i planeringen.
 3504 Post- och telestyrelsen (PTS) kan kontaktas för att nå mobiloperatörerna och
 3505 identifiera behov av utökad mobilkapacitet. Följande är exempel på samband
 3506 som kan upprättas:

3507

- 3508 • Epost – bifoga filer med rapporter, kartor och information att sprida.
- 3509 • Fast telefon (trådbunden telefon).
- 3510 • Mobiltelefon.
- 3511 • Rakel.
- 3512 • Kortvågsradio för långa avstånd.
- 3513 • Jaktradio för kortare avstånd.
- 3514 • Bil- eller motorcykelordonnans som kör meddelanden och underlag
 3515 mellan olika platser.

3516 6.11 Sanering

3517 Människor, fordon och utrustning kan bli kontaminerade med farliga ämnen i
 3518 samband med exempelvis olyckor i industrier, transporter med farligt gods
 3519 eller av verkan från olika vapensystem exempelvis kärnvapen. Sanering från
 3520 dessa ämnen hanteras i första hand på skadeplats eller nära platsen för
 3521 kontamineringen. Vid en utrymning är det inte osannolikt att personer, fordon
 3522 och utrustning som rör sig bland de utrymmande bär med sig farliga ämnen.
 3523 Därför bör planering för storskalig utrymning även planera för sanering vid
 3524 uppsamlings-, utrymnings- och mottagningsplatser. I detta avsnitt återges

3525 översiktlig information om sanering av främst människor (personsanering)
3526 som ett övergripande planeringsunderlag. Mer om personsanering finns att
3527 läsa i Personsanering på skadeplats, regional samordningsfunktion Gävleborg,
3528 Länsstyrelsen Gävleborg, Rapport 2016:1 samt Teknik vid olyckor med farliga
3529 ämnen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB308.

3530

3531 Syftet med personsanering är att avbryta eller minska exponeringen av det eller
3532 de farliga ämnen som finns på den kontaminerade personen. Personsanering
3533 genomförs för att:

3534

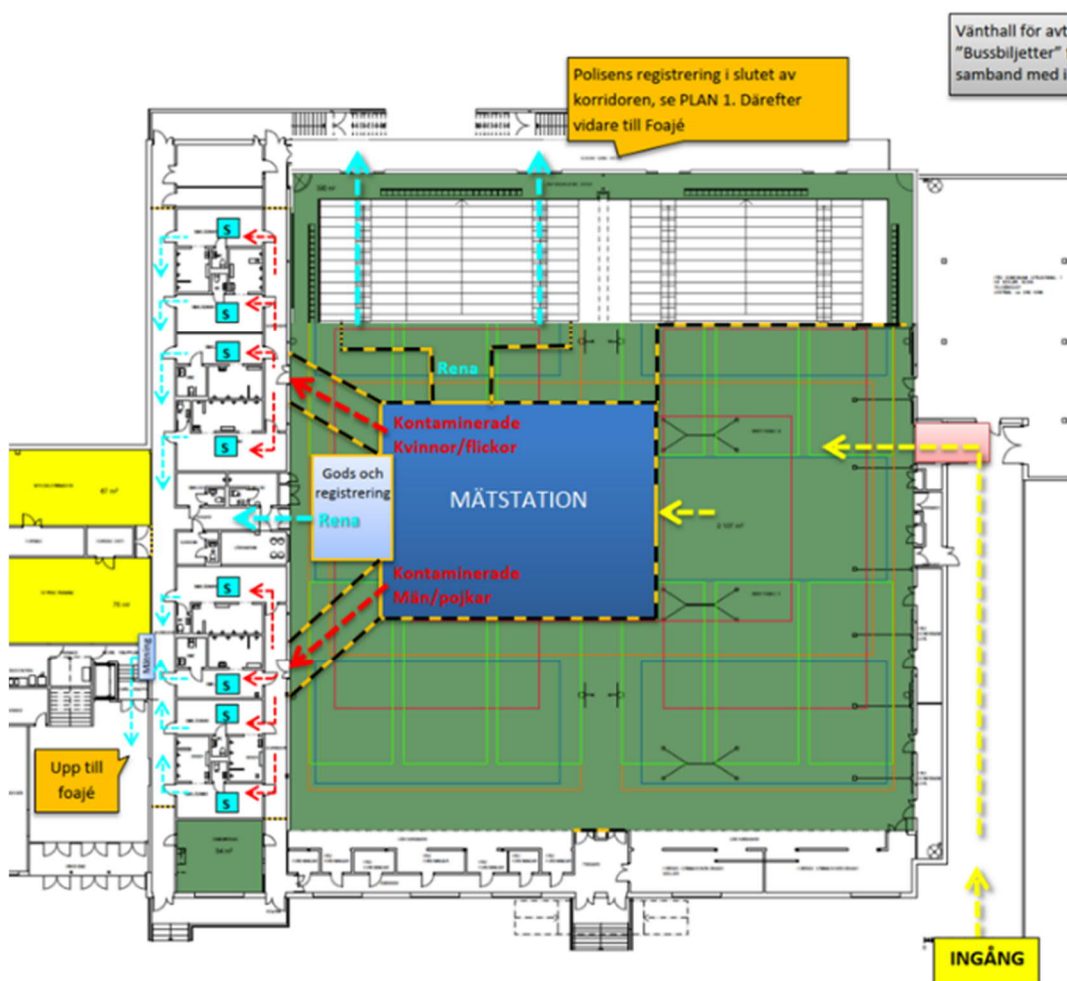
- 3535 • Förhindra att den kontaminerade personen får skador.
- 3536 • Förhindra att insatspersonalen skadas.
- 3537 • Förhindra att andra människor skadas.
- 3538 • Förhindra att omgivningen kontamineras, till exempel uppsamlingsplats,
3539 ambulans och andra transportfordon.

3540 Livräddande personsanering är en omedelbar sanering som genomförs i syfte
3541 att rädda liv. Den utförs av räddningstjänstens personal i nära anslutning till
3542 skadeplatsen. Livräddande sanering genomförs om den drabbade personligen
3543 blivit kontaminerad av ett ämne som är farligt för personen själv och för den
3544 sjukvårdspersonal som ska genomföra den fullständiga personsaneringen
3545 och/eller den medicinska behandlingen. Livräddande personsanering ska
3546 genomföras skyndsamt.

3547

3548 Fullständig personsanering innebär att alla skadliga ämnen avlägsnas från en
3549 person. Detta kan vara tidskrävande och i vissa fall krävs även att man
3550 undersöker om personen ifråga har blivit kontaminerad på insidan av kroppen.
3551 I vanliga fall genomförs fullständig personsanering av sjukvårdspersonal i en
3552 fast saneringsenhet på ett sjukhus. Saneringsenheterna på sjukhusen har sällan
3553 kapacitet för mer än ett fåtal personer samtidigt. Vid en storskalig utrymning
3554 där stora volymer människor har kontaminerats kan sanering istället förläggas
3555 till utrymnings- eller mottagningsplats.

3556 Det finns olika metoder för personsanering. Personer som har kontaminerats
3557 av flyktiga gaser (ex ammoniak, klor eller svaveldioxid) saneras genom
3558 avklädning. Personer kontaminerade med flytande och frätande ämnen ska
3559 kläs av och därefter spolas med vatten i minst 15 minuter. Även radioaktiva
3560 ämnen saneras genom avklädning och avspolning.

3561
3562
3563

Figur 52 Del av bana för indikering och sanering av utrymmande människor i gymnastiksal vid kärnteknisk olycka. Halland 2013.⁷⁷

3564 Vid ett försök år 2013 i Halland gjordes tidsstudier på hur lång tid det skulle ta
3565 att vid en utrymningsstation hantera 97 försökspersoner som exponerats för
3566 radioaktivt nedfall.⁷⁸ Av försökspersonerna var 36 "kontaminerade" med
3567 radioaktiva ämnen i håret. Försökspersonerna gick mellan olika moment (se
3568 figuren ovan) och klockades vid mätstationer. Tiderna lades samman för att se
3569 hur lång tid det tog för att hantera kontaminerade respektive rena personer.
3570 Resultatet blev att den totala tiden för att hantera alla personerna var 1 timme
3571 och 17 minuter. Genomsnittlig genomloppstid för de som var rena blev 16 min
3572 och 36 sekunder. De kontaminerade som var tvungna att sanera sig genom
3573 duschning och andra åtgärder fick en genomloppstid på 27 minuter och 16
3574 sekunder i genomsnitt.

3575

3576 Det finns många faktorer som påverkar hur snabbt arbetet vid en
3577 saneringsplats går och även den procentuella fördelningen mellan

⁷⁷ Ludwig Jägerfall (2013), Utrymning vid en kärnteknisk olycka
-rapport om tidsåtgången vid en utrymning på
mottagningsplats Sparbankshallen, Länsstyrelsen Hallands län

⁷⁸ Ludwig Jägerfall (2013), Utrymning vid en kärnteknisk olycka
-rapport om tidsåtgången vid en utrymning på
mottagningsplats Sparbankshallen, Länsstyrelsen Hallands län

3578 kontaminerade och rena kan variera. Med reservationer för dessa osäkerheter
 3579 visar beräkningarna ändå något om hur lång tid genomströmning av olika antal
 3580 personer kan vara. De 97 personerna var klara efter 1 timme och 17 minuter,
 3581 970 personer skulle då kunna ta 12 timmar och 55 minuter att hantera.
 3582 Slutligen skulle 1940 personer kunna ta runt 25 timmar och 50 minuter att
 3583 hantera. Detta skulle leda till omfattande köbildning och troligen ett stort
 3584 behov av personal som kan säkerställa ordning och säkerhet samt försörjning
 3585 av mat och dricksvatten i den volymen väntande personer. En annan lösning är
 3586 att kunna upprätta flera parallella utrymningsplatser eller renodlade
 3587 saneringsplatser.

3588

3589 6.12 Registrering

3590

3591 **Figur 53 Registrering**

3592 Det kan vara svårt att få en fullständig bild över alla som befinner sig i
 3593 utrymningsområdet och därmed påverkas av ett utrymningsbeslut. Därför kan
 3594 både enskilda individer och samhällsaktörer ha nytta av registrering men det är
 3595 inte rimligt att räkna med att alla ska registrera sig. I flöden på olika platser bör
 3596 registreringen vara frivillig och placeras i slutet av olika flöden för att inte
 3597 skapa flaskhalsar såvida det inte måste ske tidigt kopplat till säkerhet eller
 3598 medicinska hänsyn. Skäl att registrera sig kan vara:

3599

- 3600 • För att kunna nyttja service från socialtjänsten måste kommunen veta
 3601 vilka som behöver stöd i enlighet med socialtjänstlagen (2001:453).
- 3602 • Polisen behöver veta vilka personer som eventuellt kan ha
 3603 försvunnit för att om nödvändigt efterspana eller eftersöka dem i enlighet
 3604 med lagen (2003:778) om skydd mot olyckor. Registreras som eftersökta
 3605 personer.
- 3606 • Enskilda individer kan ha behov av att få riktad information för
 3607 tillfälligt boende eller ersättning vilket måste kunna skickas ut via
 3608 kontaktvägar som framgår i registreringen.
- 3609 • Vid utrymning av nötkreatur, grisar, får och getter ska förflyttningen
 3610 anmälas till Jordbruksverkets centrala djurdatas. Detta går bra att göra i
 3611 efterhand när man nått mottagningsplatsen.
- 3612 • Försäkringsbolag kan kräva en registrering för att godkänna
 3613 ersättningsanspråk på egendom som förstörts i samband med
 3614 utrymningsbeslutet.
- 3615 • Personer som ska avtransporteras mellan olika platser bör registreras för
 3616 att underlätta för transportledningen och mottagningsledaren.

3617

3618 Eftersom många människor inte kommer att passera en utrymningsplats, är
 3619 det en fördel att möjliggöra registreringen på distans genom att uppmana
 3620 medborgare att t.ex. ringa ett telefonnummer eller använda en tillfällig

3621 hemsida. Räkna med att om inte myndigheter skapar denna möjlighet så
3622 kommer medborgare själva börja skapa grupper i sociala medier för att hitta
3623 varandra och lösa praktiska problem. Därför är det bättre att tillhandahålla
3624 sådana grupper redan från början med möjlighet till viss kontroll.
3625

3626 De verksamheter som måste flytta ansvarar själva för att nödvändiga
3627 handlingar finns åtkomliga på distans eller tillgängliga på papper. Hit hör
3628 exempelvis patientjournaler, internregister och personal-/barnlistor.

3629 Vid en utrymning är det lämpligt att polisen är huvudansvarig för registrering i
3630 enlighet med polisens rutiner för nationell katastrofregistrering. Vid
3631 registrering behöver hänsyn tas till den personliga integriteten Lag (2018:218)
3632 med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning.
3633

3634 Uppgifter som bör samlas in är:

- 3635 • Personnummer.
- 3636 • Namn.
- 3637 • Nationalitet.
- 3638 • Ordinarie adress (fastighetsbeteckning).
- 3639 • Kontaktuppgifter närmast anhöriga.
- 3640 • Skyddsvärd privat egendom.
- 3641 • Arbetsgivare.
- 3642 • Särskilda behov.
- 3643 • Husdjur.
- 3644 • Tillfällig vistelseplats.
- 3645 • Eventuella eftersöka personer.

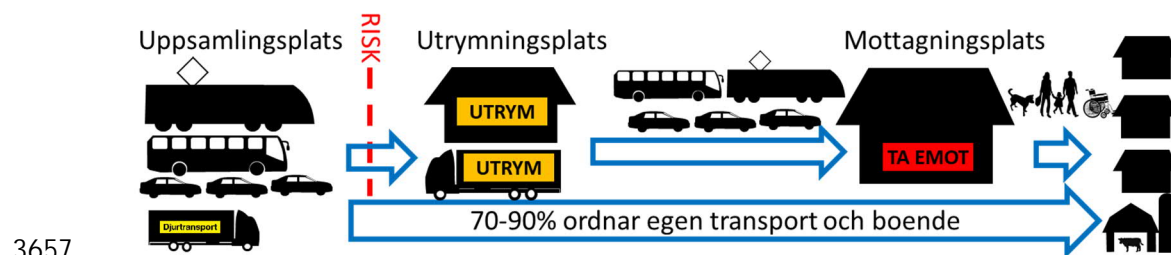
3646
3647 Hänsyn måste visas de människor som inte vill eller kan registreras exempelvis
3648 pga. papperslöshet eller skyddad identitet.
3649
3650

3651 7. Ta emot

3652 Detta avsnitt handlar om de utrymdas tillfälliga boende fram tills återflyttning
 3653 eller att hotet är bestående och de utrymda måste förbli utrymda i mera
 3654 permanenta boenden.

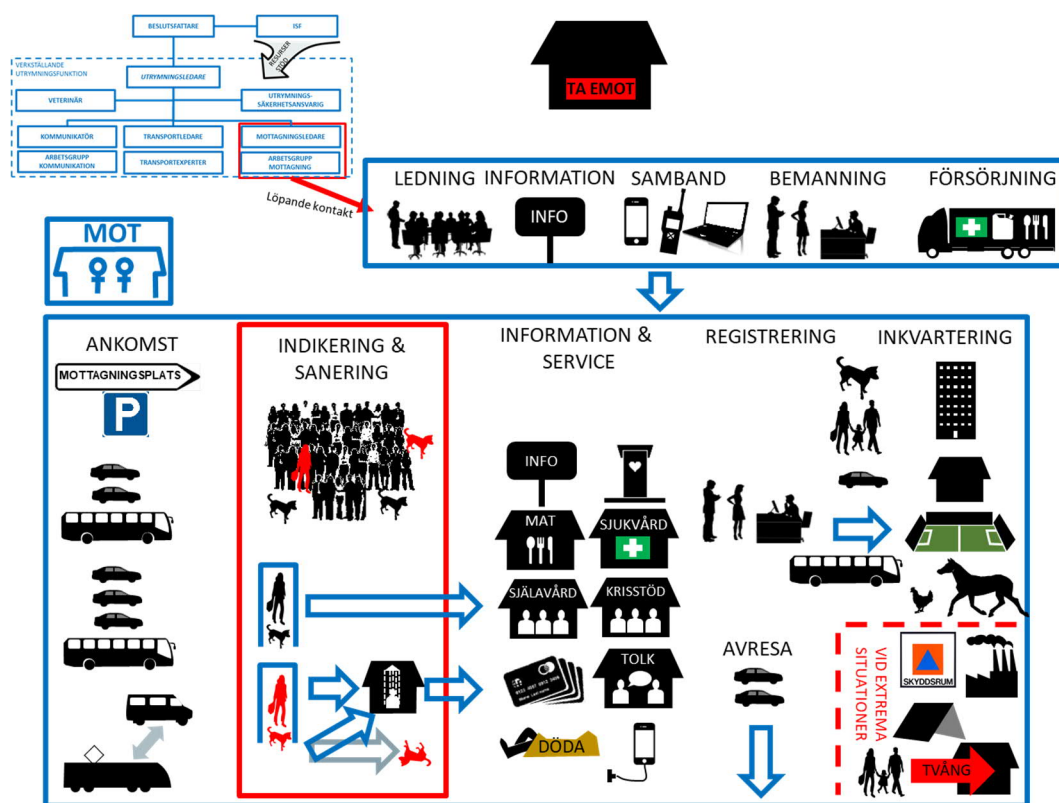
3655

3656 7.1 Mottagningsplats

Figur 54 Mottagningsplatsens plats i det gemensamma flödet

3659 Mottagningsplatsen har stora likheter med utrymningsplatsen och som tidigare
 3660 rekommenderats, så är det fördelaktigt att planera för platser som kan vara
 3661 antingen utrymningsplats eller mottagningsplats beroende på situation. Om
 3662 det anses lämpligt med hänsyn till hotet så kan mottagningsplatsen placeras
 3663 nära utrymningsområdet och förlägga de utrymmande där. I ett sådant
 3664 scenario behövs inte utrymningsplatser. Mottagningsplatsen syftar till att
 3665 erbjuda uppehålle för utrymmande som behöver inkvarteras under en längre
 3666 tid men även service för de som behöver ett kortare stöd för att sedan ta sig
 3667 vidare.

Figur 55 Exempel på mottagningsplats

Mottagningsplatser upprättas oftast på större avstånd från det utrymda området än utrymningsplatser för att främst avlasta trycket efter förlägningsplatser nära det utrymda området. Ett annat skäl kan vara att skapa marginaler ifall hotet skulle förvärras och riskområdet skulle behöva utökas. För att säkerställa en fungerande mottagningsplats rekommenderas bland annat att följande säkerställs i planeringen:

Ledning	Mottagningsplatsen leds av en mottagningsplatssansvarig som organiserar en ledning av platsen där företrädare för de olika funktionerna ingår.
Information	För att utrymmande ska kunna hitta till platsen krävs skyltning och information via radio eller andra kanaler. Inom mottagningsplatsen behövs skyltning för att kunna finna den service som kan erbjudas. Slutligen måste platsen försörjas med information om läget i stort som de inkvarterade kan ta del av på något sätt.
Samband	Mottagningsplatsen håller kontakt med mottagningsledaren via datanätverk, radio eller telefonsamband. Rapportering underlättas om det finns möjlighet till datakommunikation där rapporter kan skickas med epost eller olika ledningssystem.
Bemanning	Följande kategorier av personal och därmed funktioner rekommenderas: <ul style="list-style-type: none"> - Administratörer för registrering - Djurhälso-/skötarpersonal

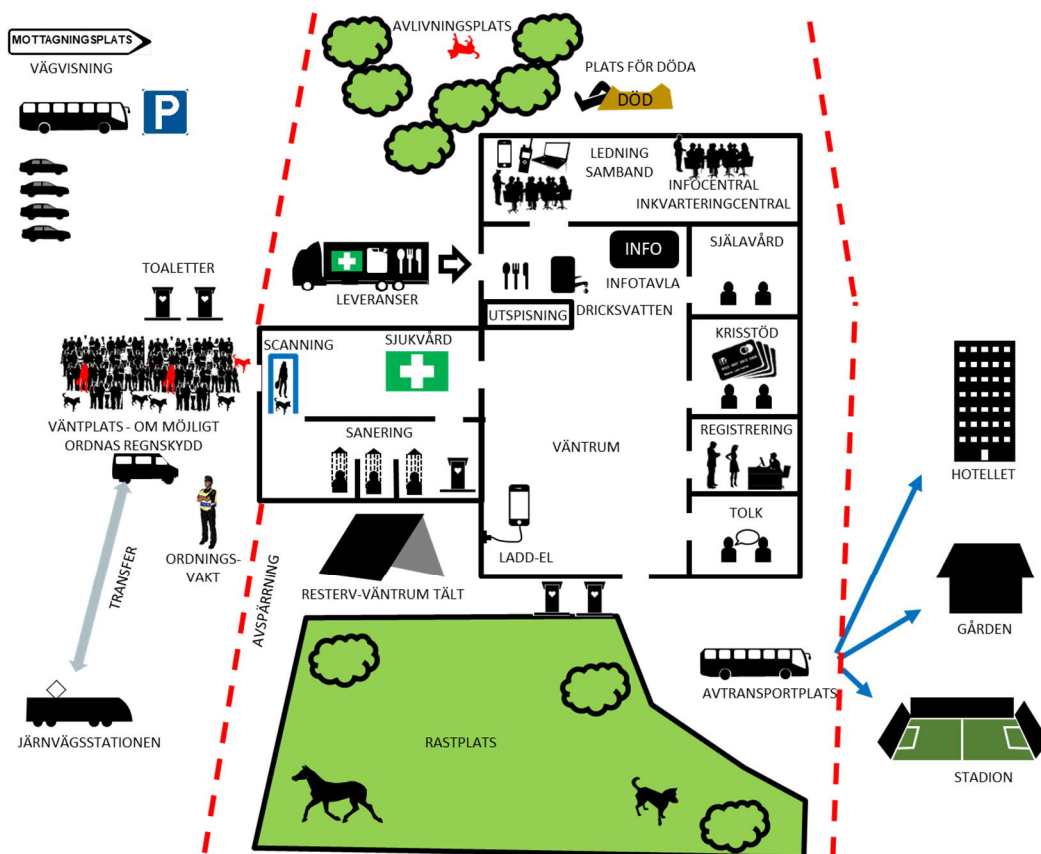
	<ul style="list-style-type: none"> - Fastighetsskötare - Fordonsförare - Frivilligsamordnare - Indikerings- och saneringspersonal - Inkvarteringsansvarig - Lokal kommunikator - Krisstödare och själavårdare - Livsmedelspersonal för mat och dricksvatten - Ordning- och säkerhetspersoner - Personer som visar in anländande till parkering - Sjukvårdsresurs som kan göra triage, bedöma, behandla och vidareremittera, samt avtransportera. - Tolkar
Försörjning	Utrymningsplatsen bör kunna försörja både de som arbetar där och det stora antal människor som inkvarteras med grundläggande förnödenheter som värme, mat, dricksvatten, sjukvårdsmateriel, el och drivmedel. Reservkraft och reservvärme bör ingå i planeringen.

3677 Organiseringsen av mottagningsplatsen bör vara i form av ett flöde där
 3678 utrymmande ankommer och förläggs. Däremellan lämnas information och
 3679 olika typer av service. Nedan en sammanställning av olika funktioner:

3680

- 3681 • Ankomst omfattar hela hanteringen av skyltning och anvisningar för att
 3682 utrymmande och transporter med utrymmande ska kunna hitta till platsen
 3683 och parkera sitt transportmedel. Det finns också behov av transporter
 3684 mellan allmänna kommunikationsmedel som järnväg eller flyg till platsen.
- 3685 • Indikering och sanering aktiveras endast om händelsen är sådan att det
 3686 finns risk att kontaminerade eller smittade människor kommer till
 3687 mottagningsplatsen. Planeringen omfattar då en strikt kontroll över alla
 3688 som anländer där ingen människa eller djur får gå vidare in i
 3689 mottagningsplatsen innan de kontrollerats genom indikering eller
 3690 hälsokontroll. Om kontrollen visar på kontamination eller smitta måste
 3691 sanering eller vård kunna ske. Djur bör även kunna avlivas vid behov. Se
 3692 mera under avsnittet Sanering
- 3693 • Information och service utgör mottagningsplatsens viktigaste del.
 3694 Information bedöms vara en av de mest prioriterade delarna. Med rätt
 3695 information undviks många missförstånd och de utrymmande får en större
 3696 acceptans för situationen och de krav den ställer på dem. Annan service kan
 3697 vara toaletter, tolkar, dricksvatten, måltider, vila, själavård, krisstöd
 3698 (psykosocialt omhändertagande), finansiellt stöd, laddning av telefoner och
 3699 enklare sjukvård eller remittering till mer kvalificerad sjukvård. Planering
 3700 måste även ske för hantering av döda.
- 3701 • Registrering riskerar att utgöra en flaskhals i flödet genom
 3702 mottagningsplatsen. Det bedöms inte som nödvändigt för alla att registrera
 3703 sig och vi rekommenderar därför att detta är valfritt och organiseras i slutet
 3704 av flödet. För de som begär inkvartering är registrering ett krav för att
 3705 kunna anvisas en förläggning. Se mera under avsnittet registrering

- Avresa merparten av de som utryms bedöms kunna ordna egen inkvartering genom att bo hos bekanta i sommarstugor eller liknande. Efter att den service som man har haft behov av utnyttjats lämnar de mottagningsplatsen.
- Inkvartering för de som vill ha stöd med boende sker genom en registrering av behov och sedan anvisas en inkvarteringsplats som kan vara i samma byggnad eller kräver transport en bit från mottagningsplatsen. Detta arbete leds av en inkvarteringsledare som kommer att behöva stöd av flera personer att handlägga denna inkvarteringsprocess. Läs mer under Inkvartering nedan

Figur 56 Principskiss över hur en mottagningsplats kan ritas

7.2 Inkvartering

Alla människor som lämnar sina hem behöver någonstans att bo. I de flesta fall kan människor ordna det på egen hand, men i vissa fall behöver samhället bistå. Tillfällig inkvartering kan utgöras av exempelvis:

- Campingplatser
- Fartyg.
- Församlingshem.
- Gymnastiksalar eller idrottsanläggningar.
- Hotell.
- Kyrkor.
- Militärförläggningar (beakta folkrätten vid höjd beredskap).
- Rum hos privatpersoner som frivilligt erbjuder sig.
- Skolor.
- Vandrarhem.

3733
3734
3735

3736 Vid situationer där antalet utrymmande är så många att ovanstående inte
3737 räcker till och situationen därmed blir extrem bör det finnas en förberedd
3738 planering för betydligt mindre bekväma alternativ som åtminstone ger tak över
3739 huvudet tills avtransport kan ske, exempelvis:

3740

- 3741 • Tält.
- 3742 • Fabrikslokaler.
- 3743 • Förråd/magasin.
- 3744 • Skyddsrum.
- 3745 • Parkeringshus.

3746

3747 Vid höjd beredskap kan länsstyrelsen enligt lagen (2006:546) om utrymning
3748 och inkvartering m.m. under höjd beredskap tvinga innehavare av byggnad
3749 eller bostadslägenhet att upplåta bostad och utrustning åt utrymda.

3750 Inkvarteringsplatser kan ha mycket olika standard, nedanstående är ett
3751 exempel på hur olika behov kan prioriteras.

3752

Livsnödvändigt	Rekommenderat	Önskvärt
Livräddande vård	Kommunikation (samband)	Sängkläder
Dricksvatten	Tvättmöjlighet	Extra kläder
Mat	Grundläggande sjukvård	Duschar
Skydd mot väder (värme, kyla, nederbörd)	Information	Sängar
Säkerhet	Toalett	Tolkar
	Tillgänglighetsanpassning	Möjlighet för djur
	Personligt stöd och själavård	Aktiviteter för barn
		Finansiellt stöd
		Blöjor
		Juridisk rådgivning
		Stöd att hitta anhöriga
		Underhållning
		Internet
		Transportstöd

3753 Riskgrupper kan behöva bättre standard än andra. Exempelvis gravida, äldre
3754 och sjuka. Vid val av inkvartering behöver det säkerställas att påverkan på

3755 samhället i övrigt blir så liten som möjligt. Yrkesverksamma personer bör om
3756 möjligt ha möjlighet att kunna ta sig till sina arbetsplatser inom rimlig tid och
3757 barn har rätt till förskole- och skolomsorg.

3758

3759 Antalet toaletter måste dimensioneras i förhållande till antalet boende.

3760 Erfarenheter från stora idrottsevenemang som exempelvis

3761 orienteringstävlingen O-ringen som förlägger ca 10.000 människor i tillfälliga

3762 bostäder under åtta dygn, visar att ett minimum är ungefär en vattentoalett per

3763 60 personer.

3764

3765 Vid inkvartering ska följande beaktas

- 3766 • Separera kvinnor och män
- 3767 • Möjlighet för familjer att bo tillsammans
- 3768 • Utrymmen för barn

3769

3770 7.3 Inkvartering på lång sikt

3771 För långvarig inkvartering ansvarar kommunerna eftersom de enligt

3772 socialtjänstlagen (2001:453) är skyldiga att ge stöd och hjälp åt enskilda

3773 individer. Detta ansvar åligger såväl bosättnings- som vistelsekommunen

3774 beroende på situation.

3775

3776 Vid en långvarig inkvartering behöver hänsyn tas till gällande boendenormer

3777 som till exempel reglerar boyta, uppvärmning, dricksvatten, avlopp,

3778 matlagningsfaciliteter, brandskydd och djurhållning. Även befolkningens olika

3779 behov behöver beaktas. Den enskilde behöver få stöd att skapa en mera normal

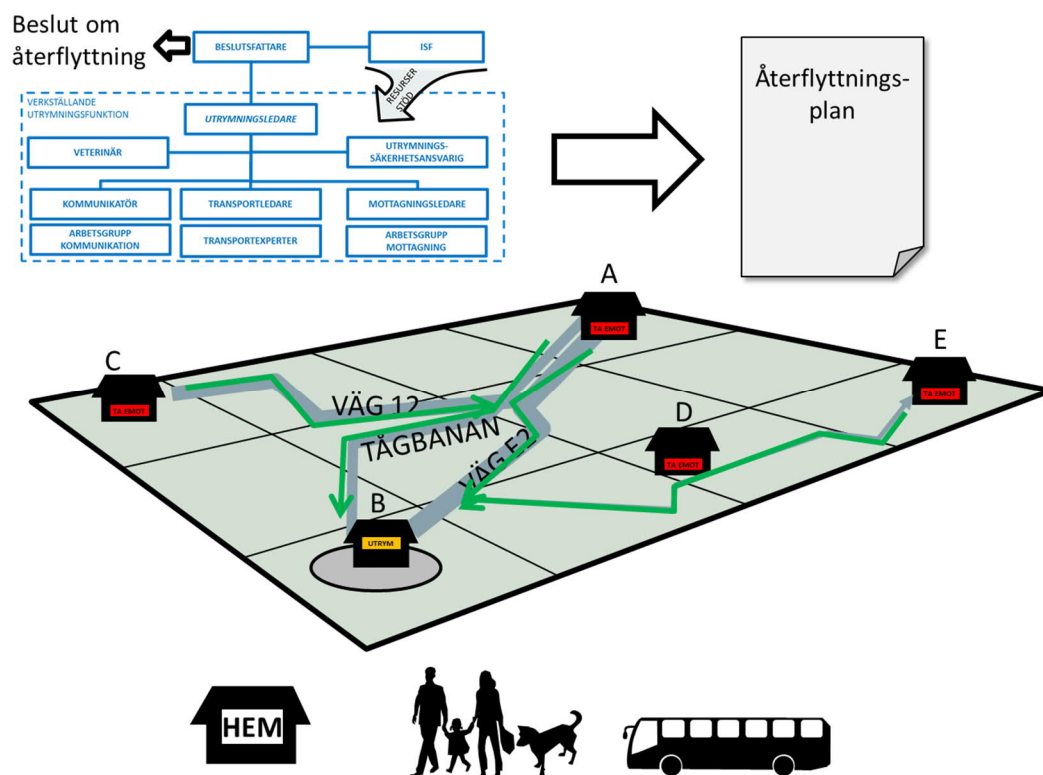
3780 och långsiktig vardag på annan plats.

3781

3782 8. Återflytta

3783 Återflyttningen börjar från att beslut om en återflyttning är fattat tills de
3784 utrymda har återvänt

3786 8.1 Återflyttning

3787

3788 **Figur 57 Återflyttning**

3789 Efterhand som utrymningen genomförs kommer belastningen på
3790 utrymningsfunktionen att förändras från att utrymma och inkvartera till att
3791 börja planera för återflyttning. Att börja arbeta med planering för återflyttning
3792 så tidigt som möjligt är en fördel eftersom det ger mer tid att lösa många
3793 praktiska frågor innan behoven uppstår. I en återflyttningsplan bör följande
3794 framgå.

3795

3796

3797

3798

3799

3800

3801

- Orsakerna till beslutet att återflytta
- Eventuella kvarvarande risker
- Tid för när återflyttning ska inledas
- Det lagrum som beslutet att återflytta baseras på
- Vilket utrymningsområde som återflyttningen avser om det finns många utrymda områden

- 3802 • Prioriterade samhällsviktiga verksamheter vars personal som
- 3803 bör återflyttas först för att vara tillgängliga för de återflyttade (ex.
- 3804 socialtjänst, polis, räddningstjänst, sjukvård, banker, vattenverk etc.)
- 3805 • Kategorier av människor som ska återflytta om det ska ske partiellt
- 3806 • Skyddsåtgärder under återflyttningen bland annat för egendom där
- 3807 personer återflyttar senare än andra
- 3808 • Beredskap att hantera personer vars hem är förstört
- 3809 • Var information om återflyttningen kommer upprättas och när
- 3810 • Trafikinformation om det behöver regleras lämpliga vägar och
- 3811 kollektiva transporter
- 3812 • Vem som är utrymningsledare och kontaktuppgifter

3813 De utrymda bör informeras om de delar som berör dem i återflyttningsplanen
 3814 så fort det är praktiskt möjligt. När faran är över ska allmänheten informeras
 3815 om att ett återflyttningsbeslut har fattats och det är tid för återflyttning och vad
 3816 som gäller för dem. Informationen bör bland annat innehålla:

- 3817 • Fakta om vidtagna åtgärder och sådant som återstår
- 3818 • Specifikation över eventuella områden som är riskfyllda att vistas i
- 3819 • Kontaktuppgifter dit den enskilde kan vända sig vid frågor
- 3820 • Upplysningar om hur ekonomisk ersättning kan sökas
- 3821 • Trafikinformation

3822 Ekonomisk ersättning och försäkringsfrågor regleras på olika sätt beroende på
 3823 händelse. Det är därför viktigt att informera allmänheten om hur de ansöker
 3824 om ersättning från sina försäkringsbolag. Bestämmelser om ersättning mellan
 3825 kommuner och myndigheter finns i lagen (2003:778) om skydd mot olyckor.
 3826 I motsats till utrymningen sker återflyttningen oftast utspritt i tiden. De flesta
 3827 människor löser sin återflyttning på egen hand, och i andra fall sker det genom
 3828 ett samspel mellan den utrymda och den mottagande kommunen.

3829 Vid händelser där organiserad återflyttning behöver ske, exempelvis för
 3830 vårdinrättningar och fängelser, kan arbetet ta olika lång tid beroende på antal
 3831 återflyttande och deras behov. Det är av stor vikt att anläggningarna besiktas
 3832 inför återflytten så att inga onödiga risker uppstår när personerna återflyttats.
 3833 Efterhand som människor återflyttar stängs mottagningsplatserna och
 3834 återlämnas till den ordinarie verksamhet som bedrivs där.

3835

9. Definitioner

3836 Termer presenteras även i en del fall på engelska för att underlätta samverkan
 3837 med utländska aktörer. Vidare innehåller listan benämningar som inte
 3838 förekommer i handboken i övrigt. Syftet med det är att förklara uttryck som
 3839 kan förekomma i utrymningssammanhang men som vi inte funnit behov att
 3840 använda i handboken av varierande skäl.

Term svenska (engelska)	Definition	Anmärkning
Beordrad utrymning (mandatory evacuation)	Utrymning som beordras med stöd av lagstiftningen.	Samhället måste vid denna typ av utrymning vid behov svara för transporter och inkvartering av den som utryms. Handbok utrymning 94
Beställningstransport	Transport av utrymmande, som inte själva kan ta sig till utrymningsplats.	Handbok utrymning 94
Drabbade (those affected)	Människor som behöver omedelbar assistans under en krissituation omfattande grundläggande behov som skydd, mat, dricksvatten, boende etc.	
Drabbat område (affected area)		
Enskild inkvartering (individual accommodation)	Inkvartering som inneboende bos familj eller enskild.	Hit räknas också de som själva kan ordna sin egen inkvartering i tex. Fritidshus, hos släkting etc. Handbok utrymning 94

Term svenska (engelska)	Definition	Anmärkning
Evakuering (evacuation)	Förflyttning av människor ut ur ett riskområde för att skydda och rädda liv och hälsa.	Utrymning och evakuering är synonymer. Utrymning används i denna handbok därför att det är ordet som finns i lagtexter Källa: Att planera och förbereda en storskalig utrymning 2014
Fara (hazard)		
Förlägga (provide shelter)	Anvisa förlägningsplats för utrymda samt säkerställa driften av denna plats.	
Inkvartera (accommodate)	Anvisa förlägningsplats för utrymda samt säkerställa driften av denna plats.	
Inrymning (shelter/ stay in place)	Att få människor att stanna inomhus eller ta sig till skyddsrum.	Inrymning sker ofta med uppmaning om stängda fönster, dörrar och ventilation. Skyddsrum används vid höjd beredskap.
Inflyttningsförbud	Förbud att av skyddsskäl flytta in i ett område.	Beslutas av länsstyrelsen vid höjd beredskap.
Insatsväg (emergency access road)	Väg som räddningspersonal nyttjar och som därför bör hållas så fri som möjligt	

Term svenska (engelska)	Definition	Anmärkning
ISF	Inriktnings och samverkansfunktion är en icke permanent grupp aktörer som träffar överenskommelser om inriktning och samordning.	MSB(2014), Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar, ISBN: 978-91-7383-507-7 sidan 79
Kollektiv inkvartering (public shelter)	Inkvarteringar på t.e.x hotell, vandrarhem, fritidsbyar, sporthallar av utrymda där gemensam inkvartering tillämpas.	Handbok utrymning 94
Kommunikatör	Person som arbetar med kommunikation.	
Kris (crisis)	Händelse som avviker från det normala, innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och kräver skyndsamma insatser.	
Kriskommunikation	Kommunikation under en pågående krishändelse.	
Kvarstannare (Stay behinds)	Personer som inte vill utrymma och personer med ansvar för samhällsviktiga funktioner som måste stanna kvar i utrymt område.	
Markstridsområde (ground combat area)	Ett område som bedöms kunna bli utsatt för omfattande markstrider i ett tidigt skede.	Handbok utrymning 94
Mottagningsledare	Samordnar mottagnings- och inkvarteringsverksamheten inom ett område med en till flera utrymnings- och mottagningsplatser.	

Term svenska (engelska)	Definition	Anmärkning
Mottagningsplats	Plats där utrymda personer vid behov får hjälp med bland annat inkvartering.	Handbok utrymning 94
Mottagningsplatsansvarig	Ansvarar för en mottagningsplats och befinner sig där.	
Omflyttning (relocation)	Förflyttning av människor inom ett riskområde för att skydda och rädda liv och hälsa.	I större anläggningar kan horisontell eller vertikal omflyttning tillämpas vilket innebär att flytta människor från en del av byggnaden till en annan. Detta kan även omfatta att flytta människor inom ett område så att antalet skyddsrum räcker till. Handbok utrymning 94
Partiell utrymning (partial evacuation)	Vid förestående hot, utrymma människor som är svåra att flytta på kort tid ur ett område. Syftet är att underlätta utrymning i ett snabbt läge.	
Rekommenderad utrymning (advised evacuation)	Utrymning som rekommenderas av myndigheterna.	Användning av detta begrepp skapar stora osäkerheter för utrymmande varför det ska undvikas.
Risk	En sammanvägning av sannolikheten för att en händelse ska inträffa och de konsekvenser händelsen kan leda till.	Källa: MSBFS 2016:7
Riskkommunikation.	Kunskapsuppbyggnad om risker och de förberedelser och åtgärder som behöver vidtas före en kris inträffar.	

Term svenska (engelska)	Definition	Anmärkning
Riskområde (high risk area)	Område inom vilket skada på människor, miljö eller egendom kan befaras eller där ytterligare skada kan ske.	Källa: krisinformation.se
Riskverksamheter	Verksamhet som innehåller farliga krafter eller ämnen som utgör risker för omgivningen om de lösgörs.	
Samhällsstörningar (disruptive events, critical societal disruption)	De företeelser och händelser som hotar eller ger skadeverkningar på det som ska skyddas i samhället.	MSB: Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar
Samhällsviktig-verksamhet (critical infrastructure)	Verksamheter, anläggningar, noder, infrastruktur och tjänster som upprätthåller viktiga samhällsfunktioner.	Källa: Vägledning för samhällsviktig verksamhet, MSB620. Handlingsplan för skydd av samhällsviktig verksamhet, MSB, MSB597 - december 2013
Skyddsobjekt	Vissa byggnader, anläggningar, områden och andra objekt som enligt skyddslagen (2010:305) har beviljats förstärkt skydd	Skyddslag (2010:305) Terroristlagen (2003:148)
Skyddsrum (shelter, bomb shelter, air raid shelter)	Utrymmen för skydd av befolkningen i krig.	Lag (2006:545) om skyddsrum
Spontanutrymning (Spontaneous, self-evacuation)	Utrymning som sker utan att den beordrats av myndigheter.	Handbok utrymning 94

Term svenska (engelska)	Definition	Anmärkning
Storskalig utrymning (mass evacuation)	Utrymning av människor ut ur ett riskområde som omfattar stora områden, stad eller stadsdel för att skydda och rädda liv och hälsa.	Synonym: massevakuering
Stridsfältsutrymning	I samband med väpnad konflikt, utrymning av ett område där det finns fara för stridshandlingar eller redan pågår sådana.	För att förenkla för allmänheten används det generella ordet utrymning vid kommunikation.
Tidig varning (early warning)	Varningssystem för att tidigt uppmärksamma krishanterande aktörer och allmänheten om en fara.	
Tillträdesplats	Plats där utrymda eller andra kan få hjälp om det finns behov (och riskerna medger) att tillfälligt få tillträde in i det utrymda området.	
Transportcentral	Plats varifrån kollektiva transporter leds samt begäran om beställningstransporter mottas.	Handbok utrymning 94
Transportexpert	Expert för en eller flera transportslag som stödjer transportledaren i arbetet med att planera, genomföra och följa upp transporter i samband med utrymning	
Transportledare	Koordinerar de transporter för alla transportslag som aktörerna behöver göra för att stödja utrymningsförloppet samt upprättande av uppsamlingsplatser.	
Triggerpunkter	Faktorer som föranleder åtgärder kopplat till identifierade risker.	

Term svenska (engelska)	Definition	Anmärkning
Trygghetspunkt	En mötesplats dit människor kan vända sig vid större kriser i samhället	
Typhändelse	Händelse av bestämd omfattning och med bestämd konsekvens.	Källa: Socialstyrelsens termbank
Uppsamlingsplatsansvarig	Ansvarar för en uppsamlingsplats och befinner sig där.	
Utflyttningsförbud	Beslut att boende av skyddsskäl inte får lämna området.	Beslutas av Länsstyrelsen vid höjd beredskap
Utrymd (evacuee)	En individ som utrymt.	
Utrymning (evacuation)	Förflyttning av människor ut ur ett riskområde för att skydda och rädda liv och hälsa.	Synonym: evakuering.
Utrymningsberedskap	En ökad medvetenhet och förmåga att snabbt utrymma ett område.	
Utrymningszon (evacuation zone)	Delområde inom ett utrymningsområde som anges med en benämning för att kommunicera att utrymning ska ske.	
Utrymningsledare (evacuation officer)	Utsedd person som samordnar verkställandet av ett utrymningsbeslut.	
Utrymningsområde (evacuation area)	Område som omfattas av utrymningen.	Utrymningsområdet kan vara detsamma som riskområdet eller större i syfte att underlätta kommunikation till utrymmande (gator, sjöar naturliga gränser).
Utrymningsplan	Plan för hur en utrymning initieras och genomförs.	

Term svenska (engelska)	Definition	Anmärkning
Utrymningsplats	Plats, utanför riskområdet som upprättas för information, sanering, samordning av transporter med mera.	
Utrymningsplatsansvarig	Ansvarar för en utrymningsplats och befinner sig där.	
Utrymningsväg (evacuation route)	väg där förflyttning sker av utrymda.	
Utrymningszon (evacuation zone)	Ett sätt att inom en tätort fördela belastningen på vägar, järnvägar och annan infrastruktur genom att dela in en tätort i zoner och anvisa olika vägar för olika zoner.	
Återflyttning (organized return/re-entry)	Återvändande till utrymt område sedan myndigheter upphävt förbud att vistas i området.	Handbok utrymning 94
Återströmning (spontaneous return/re-entry)	Tillfälligt spontant återvändande till utrymt område.	Handbok utrymning 94

3841

3842

3843 10. Referenser

- 3844 THE MEND GUIDE – Comprehensive guide for Planning Mass Evacuations in
3845 Natural disasters. En gemensam produkt framtagen av Global Camp
3846 Coordination and Camp Management (CCCM) Cluster, bestående av 12 länder
3847 (inklusive Sverige) och flera internationella organ.
- 3848 Evacuation Responsiveness by Government Organisations (ERGO). Ett projekt
3849 finansierat av Europeiska unionen där bland annat Sverige var representerade.
- 3850 ISO (2015) Samhällssäkerhet – Massevakuerings – Vägledning för planering.
3851 Vilket är den standard som The Mend Guide ovan utgått ifrån.
- 3852

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

651 81 Karlstad Tel 0771-240 240 www.msb.se

Publ.nr MSBXXX - Månad År ISBN 978-91-7383-XXX-X